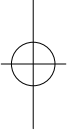
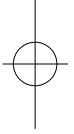

EMBASSY OF ROMANIA
to the Republic of Azerbaijan

NATO-nun YENİ STRATEJİ KONSEPSİYASI VƏ CƏNUBİ QAFQAZDA TƏHLÜKƏSİZLİK ÇAĞIRIŞLARI

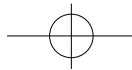

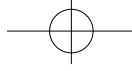
BEYNƏLXALQ KONFRANSIN

Məruzə və tezislər toplusu

BAKI – 2013

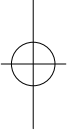

Layihənin elmi rəhbəri:

Aytən MUSTAFAYEVA,
*AMEA İnsan Hüquqları İnstitutunun direktoru,
hüquq üzrə fəlsəfə doktoru,
Milli Məclisin üzvü*

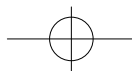
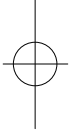
Elmi redaktor:

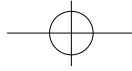
Lalə ƏHMƏDOVA,
*AMEA İnsan Hüquqları İnstitutunun direktor müavini,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının professoru*

İşçi qrup:

Samirə QARAMOLLAYEVA
Nərgiz VƏLİYEVA
Mübariz HACIYEV
Nərgiz YUSİFZADƏ
Tofiq QƏNBƏRLİ

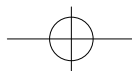
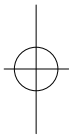
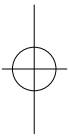

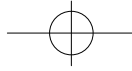

MÜNDƏRİCAT

MƏRUZƏLƏR

- Ирада Гусейнова,**
профессор, доктор исторических наук,
заведующая кафедрой “История народов Кавказа” БГУ
К ВОПРОСУ О РЕГИОНАЛЬНОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ НА КAVKAZE 13
- Əfsər Sadıqov,**
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutu, h.e.d
REGIONAL ENERJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİNİN
BEYNƏLXALQ HÜQUQİ PROBLEMLƏRİ 19
- Вагиф Дадашзаде,**
Институт по правам человека НАНА
AZƏRBAYDJAN I NATO: OCHNOVNYE PPIOPPIPPIETETI
PEPIIONAΛNOΓO COTPIYDNPICTBA.
ƏKOΛOΓIČEKCKAJA BEZOΠAČHOCTB 23
- Elşad Mirbəşiroğlu,**
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası
NATO-nun CƏNUBİ QAFQAZ
DÖVLƏTLƏRİ İLƏ ƏMƏKDAŞLIĞININ
OPTİMALLAŞMA İSTİQAMƏTLƏRİ 30

Васиф Наджафов,

*диссерант Института философии,
социологии и права НАНА,
ст.инспектор Учебно-методического отдела
Академии Полиции МВД Азербайджанской Республики,
полковник-лейтенант полиции*

**НОВАЯ СТРАТЕГИЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ НАТО:
ОБЕСПЕЧЕНИЕ БОРЬБЫ С ТЕРРОРИЗМОМ
НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ ИЛИ РЕАЛИИ? 35**

TEZİSLƏR

Lalə Əhmədova,

*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İstitutunun elmi işlər üzrə direktor müavini,
professor, fəlsəfə elmləri doktoru*

**CƏNUBİ QAFQAZDA EKOLOJİ
TƏHLÜKƏSİZLİK VƏ NATO 38**

Gülzar İbrahimova,

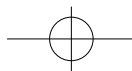
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutu,
siyasi elmlər doktoru*

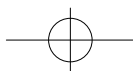
**ABŞ-ın CƏNUBİ QAFQAZ SİYASƏTİNDƏ
ENERJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİ MƏSƏLƏSİ 40**

Esmira Orucova,

*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutu,
Milli təhlükəsizlik və erməni araşdırmaları şöbəsi,
böyük elmi işçi*

**NATO-nun DAĞLIQ QARABAĞ
MÜNAQİŞƏSİNƏ DAİR MÖVQEYİ 43**

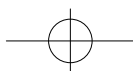
Xalid Niyazov,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutu, elmi işçi*
**NATO-nun YENİ STRATEJİ
KONSEPSİYASI VƏ
CƏNUBİ QAFQAZDA
TƏHLÜKƏSİZLİK ÇAĞIRIŞLARI..... 45**

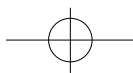
Монсей Беккер,
Институт по правам человека НАНА
**ПОЛИТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ
НА ЮЖНОМ КAVKAZ 48**

Zamiq Aslanov,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutunun
Milli qanunvericilik və beynəlxalq hüquq şöbəsinin
böyük elmi işçisi, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru*
**CƏNUBİ QAFQAZDA TƏHLÜKƏSİZLİK
PROBLEMİNƏ DAİR 50**

Narmin Farajova,
*Institute on Human Rights of ANAS
Department of religion and public safety*
**"SOFT SECURITY" POLICY IN THE
SOUTH CAUCASUS AND NATO..... 52**

Nərgiz Vəliyeva,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutunun Milli təhlükəsizlik
və erməni araşdırmaları şöbəsinin elmi işçisi*
**CƏNUBİ QAFQAZDA İNSAN TƏHLÜKƏSİZLİYİ
NATO İLƏ YENİ ƏMƏKDAŞLIQ SAHƏSİ KİMİ 54**

Самира Гарамоллаева,

Институт по правам человека НАНА

ОТНОШЕНИЕ ИРАНА К ВОПРОСАМ

БЕЗОПАСНОСТИ НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ 56

Aytən Qurbanova,

AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutunun

Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin elmi işçisi

XƏZƏR DƏNİZİNİN EKOLOJİ

TƏHLÜKƏSİZLİYİ CƏNUBİ QAFQAZIN

EKOLOJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİNİN

MÜHÜM SAHƏSİ KİMİ 58

Ризван Гусейнов,

Институт по правам человека НАНА

ПРОБЛЕМЫ ПОЛИТИЧЕСКОЙ

И ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ

БЕЗОПАСНОСТИ НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ 60

Lala Jafarova,

Institute on Human Rights of ANAS,

research fellow

SUCCESSFUL DEVELOPMENT OF THE ENERGETIC

SECTOR OF AZERBAIJAN AS THE OUTPOST

OF STABILITY IN SOUTH CAUCASUS. 62

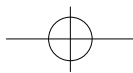
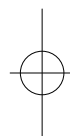
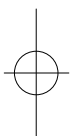
İlhamə Hüseynova,

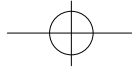
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat

İnstitutunun Beynəlxalq hüquq

və milli qanunvericilik şöbəsinin elmi işçisi

CƏNUBİ QAFQAZDA TƏHLÜKƏSİZLİK 64

Xatirə Heydərova,
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutu
ABŞ–AZƏRBAYCAN MÜNASİBƏTLƏRİ
NATO ÇƏRÇİVƏSİNDƏ 68

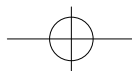
Almaz Ələkbərova,
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutunun dissertantı
DÖVLƏTİN SİYASİ SİSTEMİNİN
BƏZİ MƏSƏLƏLƏRİ..... 70

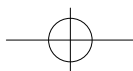
Айтен Рамазанова,
Институт по правам человека НАНА
РОЛЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ НАТО
НА ЮЖНОМ Кавказе 72

Elçin Əzizli,
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutunun “Beynəlxalq hüquq; İnsan hüquqları”
ixtisası üzrə doktorantı
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ EKOLOJİ
TƏHLÜKƏSİZLİK MARAQLARI 74

Pərvanə İslamova,
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutu
CƏNUBİ QAFQAZ REGIONUNDA ENERJİ
TƏHLÜKƏSİZLİYİ VƏ NATO-nun
YENİ STRATEJİ KONSEPSİYASI..... 77

İlyas Həsənov,
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutunun doktorantı
CƏNUBİ QAFQAZDA HƏLL EDİLMƏMİŞ
MÜNAQİŞƏLƏRİN İNSAN HÜQUQLARININ
VƏZİYYƏTİNƏ TƏSİRİ 78

Fidan Rüstəmova,
*AMEA İnsan Hüquqları
Elmi-Tədqiqat İnstitutu*
**CƏNUBİ QAFQAZ REGIONUNDA
SİYASİ PROBLEMLƏR 80**

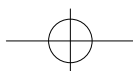
Dilnavaz Mammadyarova,
*Master of the faculty of the foreign policy
of the Middle East States of BSU*
**ENERGY, ECONOMIC AND POLITICAL ISSUES
IN THE REGION OF THE SOUTHERN CAUCASUS 81**

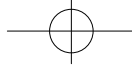
Nurlan Qələndərov,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutunun doktorantı,*
**CƏNUBİ QAFQAZIN GEOSİYASİ
TƏHLÜKƏSİZLİK BALANSI:
TƏHDİD VƏ TƏHLÜKƏSİZLİK. 83**

Sənubər Nəzərova,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutunun doktorantı*
**AZƏRBAYCAN VƏ NATO:
MÜRƏKKƏB COĞRAFİ
MƏKANDA QARŞILIQLI GÖZLƏNTİLƏR 86**

Aygün Əsgərzadə,
Siyasi Araşdırmalar İnstitutunun elmi işçisi, s.e.ü.f.d.
**AZƏRBAYCAN-TÜRKİYƏ HƏRBİ-SİYASİ
ƏMƏKDAŞLIĞI VƏ NATO 92**

Azər Əzimli,
Azərbaycan-NATO əlaqələri üzrə mütəxəssis
**NATO-nun TERRORÇULUQLA MÜBARİZƏ
STRATEGİYASI VƏ AZƏRBAYCAN 94**

Cahangir Cahangirli,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası
CƏNUBİ QAFQAZ: RUSİYA VƏ QƏRBİN
MARAQLARI KONTEKSTİNDƏ..... 96

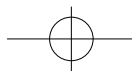
Sənubər Babəsova,
BDU-nun Yaxın Şərq ölkələrinin xarici
siyasəti kafedrasının magistrantı
CƏNUBİ QAFQAZDA
TƏHLÜKƏSİZLİK PROBLEMLƏRİ..... 98

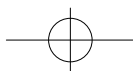
Gülsüm Rzayeva,
BDU-nun Yaxın Şərq ölkələrinin
xarici siyasəti kafedrasının magistrantı
CƏNUBİ QAFQAZDA TƏHLÜKƏSİZLİK 100

Ruslan Cumayev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası
NATO–AZƏRBAYCAN MÜNASİBƏTLƏRİNDƏ
TƏHLÜKƏSİZLİK MƏSƏLƏLƏRİ..... 103

Zeynal Əhmədov,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası
NATO–AZƏRBAYCAN: FƏRDİ ƏMƏKDAŞLIĞA
DAİR FƏALİYYƏT PLANI..... 105

Gülnarə Hacıyeva,
AMİ-nin Qazax filialı, baş müəllim
CƏNUBİ QAFQAZ REGIONUNDA
SİYASİ PROBLEMLƏR 107

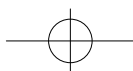
Сура Гусейнова,
Бакинский Славянский Университет
**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЛИДАРНОГО
ПОДХОДА НАТО И ЕС К ПОЛИТИКЕ
НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ 109**

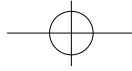
Ламия Везирова,
*Институт по правам человека НАНА,
старший преподаватель кафедры
“Нью-медиа и коммуникационные технологии” БСУ*
**НОВАЯ СТРАТЕГИЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ
НАТО И ВЫЗОВЫ БЕЗОПАСНОСТИ НА
ЮЖНОМ КАВКАЗЕ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ АНАЛИЗА
ПУБЛИКАЦИЙ РОССИЙСКИХ ПОЛИТОЛОГОВ 111**

Eldar Cəfərov,
BDU-nun doktorantı
**CƏNUBİ QAFQAZDA SİYASİ, İQTİSADİ, EKOLOJİ
VƏ ENERJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİ PROBLEMLƏRİ 115**

Nazilə Yaqubova,
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutu, doktorant
**CƏNUBİ QAFQAZDA
TƏHLÜKƏSİZLİK PROBLEMLƏRİ. 117**

Шафаг Ахмедова,
*Академия Государственного Управления
при Президенте Азербайджанской Республики,
координатор в партии “Yeni Azərbaycan”*
**ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ
НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ
И ПРОБЛЕМА БЕЗОПАСНОСТИ 120**

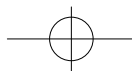

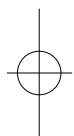
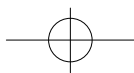
Sevil Məmmədova,
*fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru, Azərbaycan
Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət
İdarəçilik Akademiyasının dosenti*
**CƏNUBİ QAFQAZDA TRANZİT SU
HÖVZƏLƏRİNİN ÇİRKƏNƏNƏSİ
REGIONUN EKOLOJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİNƏ
CİDDİ TƏHDİD KİMİ. 122**

Tohid Məmmədov,
*AMEA-nın A.A. Bakıxanov adına tarix
İnstitutunun "Azərbaycanın Beynəlxalq Əlaqələri"
tarixi şöbəsinin dissertantı, AMİ-nin
Sumqayıt filialının baş müəllimi*
**MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
BEYNƏLXALQ CİNAYƏT POLİSİ
TƏŞKİLATI İNTERPOLUN ÜZVÜ KİMİ 124**

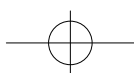
Nurlan Aliyev,
*Second Secretary, Strategic Studies Department,
Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan*
**INTEGRATION OF THE REPUBLIC OF
AZERBAIJAN TO THE WORLD COMMUNITY
(RELATIONS WITH EUROPEAN UNION) 127**

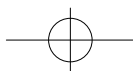
Нигяр Агакишиева,
Институт по правам человека НАНА
**МЕЦАМОРСКАЯ АЭС КАК УГРОЗА
БЕЗОПАСНОСТИ НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ 129**

MƏRUZƏLƏR

Ирада Гусейнова,
профессор, доктор исторических наук, заведующая
кафедрой “История народов Кавказа” БГУ

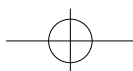
К ВОПРОСУ О РЕГИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НА КАВКАЗЕ

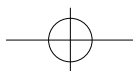
В конце XX и начале XXI столетий геополитическое значение Кавказа заметно возросло. Регион оказался в центре внимания не только непосредственных соседей – России, Ирана, Турции, но и внерегиональных акторов, включая ЕС, США, НАТО и др.

Сегодня сырьевой, инфраструктурный, технологический и человеческий потенциал Кавказа является важным ресурсом для всей мировой экономики. В сложившейся ситуации политического и экономического притяжения в регион система обеспечения безопасности требует кардинальной трансформации, конфликтогенные зоны в сегментах пересечения стратегических интересов существующих силовых центров ожидают стабильности.

Исторический фактор мультикультурного единства, единства современных оборонно-территориальных интересов, этнополитическая близость и взаимосвязанность населяющих регион народов обуславливают сохранение традиционной совместимости бывших советских республик, а ныне независимых государств. Вместе с тем стабильность Кавказского региона в целом, безопасность формирующих его государств и народов в значительной степени зависят не только от усилий их правительств, но также должны рассматриваться через призму интересов мировых держав.

Для России, к примеру, Кавказ имеет ключевое значение в плане обеспечения территориальной целостности, защиты своих южных границ, сохранения влияния на прежних постсоветских территориях. Являясь потенциальным детонатором процессов, создающих угрозу размывания суверенитета Российского государства, Кавказ представ-

ляет совокупность его первостепенных геополитических и геоэкономических интересов. В этом смысле Российская Федерация играет достаточно неоднозначную роль в регионе.

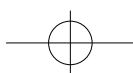
Одновременно Россия, являясь ведущим игроком кавказской геополитики, конкурирует с США, для которых значимость Кавказа прогрессирует не только в связи с экономическими интересами, но и по причине близости региона к Ирану, противостояние с которым превратилось для США в основной вопрос внешнеполитической стратегии.

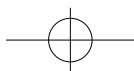
Европейский Союз как не менее заинтересованный актор видит предназначение своей внешнеполитической деятельности в обеспечении региональной безопасности по схеме “стабильность ЕС зависит от стабильности на Кавказе”. Вместе с тем, отдавая предпочтение более экономическим вопросам, нежели решению проблемы однозначного, единожды стандартного подхода к территориальной целостности государств, входящих в регион, Европейский Союз, равно как и США, не позиционирует себя твердо и настойчиво в конкретных политических ситуациях, имеющих место и продолжающихся на Кавказе достаточно длительное время.

Грузинский политолог А.Рондели отмечает: “Распад СССР создал новую реальность, породив международные отношения между бывшими зависимыми субъектами Союза и одновременно проблему государственной, территориальной, экономической безопасности. Иерархия советских отношений уступила место процессам самоутверждения и вместе с ними вывела на первый план вопросы обеспечения безопасности”.

Одним из наиболее эффективных способов решения проблемы региональной безопасности, стоящей перед народами Кавказского геополитического пространства, является политическая интеграция, формирование жизнеспособной региональной системы в рамках Большого Кавказа, открытой для взаимодействия с сопредельными и другими заинтересованными странами. Трансграничные проекты и программы, диалог между гражданскими обществами генерируют арсенал эффективного инструментария для создания прочного и стабильного мира, процветания государств региона.

Учитывая значительный рост экономик большинства региональных государств, их влияния на международные интегративные про-

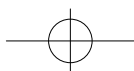

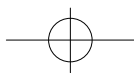

цессы, улучшение рейтинговых показателей политического и экономического развития, очевидно реальным был и остается отказ от привлечения к обеспечению безопасности – военной, энергетической, продовольственной и т.п. – внерегиональных сил, ограничивая их участие текущими политическими трендами сотрудничества. Нарастание собственного военного потенциала в регионе может осуществляться только в сочетании с усилиями по демилитаризации.

Меры по обеспечению безопасности на Кавказе должны поддерживаться безусловной демократизацией всей общественной жизни в государствах региона, активным привлечением экономических трендов: взаимопользованием национального капитала в соседних странах, созданием “единых стратегий” типа Единого экономического и правового пространства, Таможенного союза, институциональных структур коллективной безопасности, единых банковских расчетов, транспортных и энергетических связей и т.п.

Современные реалии таковы, что международная экономическая среда высококонкурентна, и в связи с этим “безопасность”, “стабильность” и “устойчивое, необратимое развитие” сегодня рассматриваются в тесной совокупности и должны институционально обеспечивать функционирование друг друга. В конкретном случае Кавказского региона понятие “регионализм” проявляется особенно актуально, поскольку наличие таких угроз безопасности, как замороженные территориальные конфликты, сепаратистские тенденции, проблемы транзита энергоносителей, потенциальные контрабандные каналы, близость “неблагополучных” стран, перенасыщенных оружием, наркотиками, вызовами терроризма и т.п., требует не изолированных, замкнутых на собственную национальную безопасность, усилий, а совместных глобальных мер государств–членов региона, их плотного взаимодействия в рамках глобальных рынков и в условиях различных уровней экономического развития. Необходимы реально функционирующие механизмы безопасности – структуры, институты, договора, выстраивание возможностей для межгосударственного партнерства и регионального сотрудничества, и в качестве наиболее востребованных условий безопасности – всестороннее устойчивое экономическое развитие государств Кавказского региона. Укрепление регионального сотрудничест-

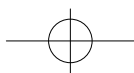

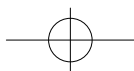
ва основано на общей оценке рисков и угроз, оперативном использовании совместных возможностей. И это – не “железный занавес” друг от друга и от остального мира, который при всех радикальных запретах и препятствиях не способен, и в истории этому немало примеров, реально обеспечить основные каноны региональной безопасности.

Каковы бы ни были текущие и перспективные обстоятельства формирования геополитической региональной безопасности, как сказал российский политолог С.Маркедонов, “государства и общества Кавказа, несмотря на все авансы со стороны США, ЕС, ОБСЕ и НАТО, не смогут сбежать от своей географии и истории”.

Опыт вооруженных действий в Кавказском регионе в течение последних 20 лет показал необходимость выработки таких стратегий защиты безопасности, которые реально оценивают существующие угрозы и оборонные приоритеты, которые привносят в политические системы жизнеспособные сдержки и противовесы, которые делают акцент не на принуждение, а на согласование и сотрудничество. Прагматичный подход, продиктованный текущими и перспективными региональными интересами, заключается в минимизации политических и экономических рисков, возможных прямых и косвенных потерь от ухудшения инвестиционного климата, потери доверия со стороны партнеров в надежности реализации политических решений. Если рассматривать проблему региональной безопасности во временном сравнении, то становится очевидной ее территориальная подоплека в конце XX века – в период формирования новых государств, и энергетическая – в начале XXI, когда на первый план выходят интересы транспортировки углеводородных ресурсов и борьба за транзитные пути. Сегодня в региональной стабильности заинтересованы все – и государства, и бизнес. Этой же цели – поддержанию безопасности на трассах нефте- и газопроводов – подчинено формирование стратегии постепенного внедрения на Кавказ НАТО.

В матрице, составляющей совокупность внешних факторов влияния на политическую трансформацию и безопасность стран Кавказа, участие мировых держав оценивается неравнозначно. Однако все они являются ключевыми игроками в регионе, причем их отношения с кавказскими государствами невозможно отнести к исключительно

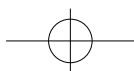
межгосударственным – слишком сильны исторические, социально-экономические, культурные, географические и цивилизационные связи. В системе мер по обеспечению региональной безопасности они играют не последнюю, если не самую значимую, роль.

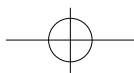
Каковы бы ни были формирующиеся и перспективные системы региональной безопасности, все они должны соответствовать главным целям, а именно:

- соблюдению принципа территориальной целостности государств;
- достижению социального благополучия населения, сохранению и развитию культурного многообразия;
- демократическому управлению, обеспечению гражданского равноправия;
- предотвращению и разрешению конфликтов.

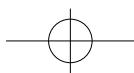
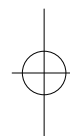
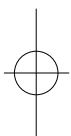
На современном этапе развития мирового сообщества процессы демократизации, экономического роста, оптимально разумного государственного регулирования вывели Азербайджанскую Республику в региональное лидерство и наделили ее цивилизационной миссией. Азербайджан определил свое место среди тех немногих стран в мире, которые способны вести собственную внешнюю и внутреннюю политику, он стал самостоятельным центром силы, сохраняющим суверенитет во внутренних и международных делах, обеспечивающим не только национальную, но и региональную безопасность. Стратегия, которой целенаправленно следует Азербайджанская Республика на пути установления стабильности, минимизации и к окончательному размытию межгосударственных конфликтов и разногласий, охватывает комплекс мер не только военного, но экономического и идеологического характера, меры по оказанию региональной взаимопомощи, расширению возможностей совместного сотрудничества с целью закрепления политического и экономического глобального равновесия как внутри региона, так и на международной арене, с учетом национальных интересов и реального прагматизма.

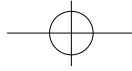
В своей речи на V съезде партии “Yeni Azərbaycan” Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев сказал: “Не идущая на

уступки, бескомпромиссная, опирающаяся на национальные интересы власть может и обязана противостоять всем давлениям, угрозам и провокациям”. Сегодня Азербайджан активно и плодотворно способствует созданию потенциала и условий для партнерства и сотрудничества в поддержании региональной безопасности.

Əfsər Sadıqov,

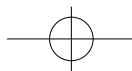
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutu, h.e.d

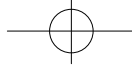
REGIONAL ENERJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİNİN BEYNƏLXALQ HÜQUQİ PROBLEMLƏRİ

Regional (Xəzər hövzəsi) enerji təhlükəsizliyi beynəlxalq hüquqi baxımdan müdafiə zərurəti duyan milli iqtisadiyyatların marağını nəzərə almaqla təmin edilə bilər. Bunun üçün aşağıdakı məsələlərə diqqət edilməlidir.

1. Regional inteqrasiya prosesləri Xəzər hövzəsində də, dövlətlər-arası münasibətlərə həlledici təsir göstərməkdədir. Orta Asiyanın və Xəzər hövzəsinin zəngin neft-qaz ehtiyatları XXI əsrdə dünya iqtisadiyyatı üçün böyük əhəmiyyət kəsb edəcəyindən həmin resurslara, həmçinin Avrasiyadan ixrac yollarına nəzarət dünya siyasətinin mərkəzi problemlərinə çevrilib. Əlverişli coğrafi vəziyyət və zəngin resurslar regional ziddiyyət və qarşıdurmaları da meydana gətirir. Regional əməkdaşlıq modeli işlənib hazırlanmadan nə region dövlətlərinin, nə də ümumilikdə bölgəni əhatə edən təhlükəsizliyin təminatından söhbət gedə bilməz. Sovet dövlətinin süqutundan sonra yalnız regionun siyasi xəritəsi dəyişmədi. Bu proses bütün dünyaya təsir etmiş, Xəzər regionunun enerji resursları dünya iqtisadiyyatının resurs bazasını formalaşdırmağa başlamışdır.

2. XX əsrin 90-cı illərinin əvvəlində meydana gələn yeni dövlətlərlə Xəzər SSRİ–İran məkanından çıxaraq özünəməxsus siyasət yeridən dövlətlərin ərazisinə çevrilmişdir. Bununla bərabər, Xəzərin beynəlxalq hüquqi statusunun həll edilməməsi bir sıra problemlərin, o cümlədən enerji resurslarının hasilatı, nəqli ilə bağlı məsələlərin həllini də zəruri etmişdir. Regionda rəşional əməkdaşlıq modelinin hazırlanması dövlətlərin yaxınlaşması və inkişafına təkan verməlidir. Regional əməkdaşlığın əsas problemlərindən biri Rusiyanın digər dövlətlərə münasibətdə bərabərhüquqlu əməkdaşlıqdan uzaqda olmasıdır. Xəzəryanı və qonşu

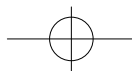
dövlətlərdə Rusiyanın təşəbbüsü və dolayısı iştirakı ilə Ermənistan tərəfindən Avropa–Qafqaz–Asiya beynəlxalq enerji dəhlizinin yaradılmasına maneə olmaq üçün Azərbaycan Respublikasının 20%-ə yaxın ərazisinin işğalı, Gürcüstan, Moldova və Azərbaycan Respublikasının ərazisində etnik münaqişələrin formalaşdırılması, separatizmin təşviqi və s. normal əməkdaşlığa ciddi təhdidlərdəndir.

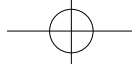
3. Azərbaycan Respublikası enerji təhlükəsizliyi sferasında regional əməkdaşlıqda balanslaşdırılmış, alternativliyi nəzərdə tutan mexanizmlərə üstünlük verməkdədir. Bu zaman həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli tənzimləmə mexanizmləri diqqəti cəlb edir. İkitərəfli əməkdaşlığın beynəlxalq hüquqi əsasları bir qayda olaraq Müstəqil Dövlətlər Birliyi üzvü olan dövlətlərlə qurulmaqdadır. Çoxtərəfli əməkdaşlıq isə əsasən strateji maraqları üst-üstə düşən dövlətlərlə həyata keçirilməkdədir.

4. Xəzər regionu üçün birləşdirici, ümumiləşdirici meyar kimi təbiicoğrafi xüsusiyyətlərlə yanaşı, həm də nəqliyyat-kommunikasiya sistemləri çıxış etməkdədir. Xüsusən də, «Tarixi İpək Yolu» qeyd edilməlidir. Lakin bu meyarla iş bitir və fərqli xüsusiyyətlər artır. Xəzər regionunda yerləşən dövlətlər və onların qonşuları arasında müəyyən münaqişələr də mövcuddur ki, bu hal da bu dövlətlər üçün integrasiya prosesinə ciddi formada mənfi göstərməkdədir. Beynəlxalq münasibətlərdə «Xəzər regionu» məzmunca qeyri-müəyyən olaraq qalmaqdadır. Əsasən də, geosiyasi məkan olaraq diqqəti cəlb etməklə region kimi bərqərar olmamışdır.

5. Bir çox məsələlərin həllində İranın və Rusiyanın tərəf tutmaları, Ermənistanı dəstəkləmələri və ya Rusiyanın «strateji» maraqlarını realizə etmək üçün Orta Asiya dövlətlərinə, Azərbaycana, Gürcüstana qarşı təzyiqləri, bəzən də açıqdan-açığa hərbi gücdən istifadəsi qeyd edilən dövlətləri daha fəal surətdə alternativ istiqamətli beynəlxalq əməkdaşlığa sövq edir. Beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq əməkdaşlıq təklif edən dövlətlərə, o cümlədən Türkiyəyə, ABŞ-a, Avropa dövlətlərinə, onların hərbi-siyasi strukturlarına (Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatına – NATO) meyil daha da artmaqdadır.

6. Xəzərin enerji resurslarının istifadəsində ikitərəfli əməkdaşlıq müasir dövr üçün müəyyən problemlərin həllini təmin etsə də Xəzərin ümumi statusunun müəyyən edilməsi üçün yetərli deyil. Xəzərin beynəl-

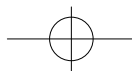

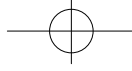
xalq hüquqi statusunun müəyyən edilməsindəki problem əslində regional əməkdaşlıqdakı fərqli maraqların mövcud olmasını göstərir.

7. Enerji təhlükəsizliyi və yaxud enerji təchizatı (security of energy supply) istehlakçıların mümkün qiymətlərlə enerji resursları ilə davamlı təminatı, infrastrukturun fiziki müdafiəsi kimi başa düşülür. Hüquq anlamında isə enerji resurslarına sərbəst çıxış hüququnu, o cümlədən idarəçilik prinsiplərini ehtiva edir. Belə bir halda insanın enerji ilə təminat standartının formalaşdırılması haqqında beynəlxalq hüquqi akta zərurət yaranır. Enerji təhlükəsizliyinin sosial-humanitar istiqamətini, minimum təminat standartını təsbit edəcək çərçivə xarakterli beynəlxalq hüquqi tənzimləmə mexanizmi olmadan enerji təhlükəsizliyinin təminatı qeyri-müəyyən olaraq qalacaq. Davamlı və alternativ enerji mənbələrinə çıxış hüququnu təmin etmək məqsədilə enerji bazarında rəqabət, şəffaflıq prinsipləri təmin edilməlidir.

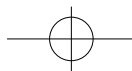
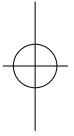
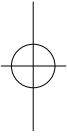
8. Hasilatçı, tranzit və istehlakçı ölkələrin maraqlarının uzlaşdırılması enerji təhlükəsizliyinin beynəlxalq hüquqi prinsipləri: enerji resursları üzərində dövlət suverenliyi prinsipi; enerji effektivliyi və ətraf mühitin mühafizəsi prinsipi; enerji resurslarının nəqlində tranzitin azadlığı prinsipi; enerji resurslarının ticarətində liberallaşdırma prinsipi əsasında mümkündür. Enerji resurslarından istifadə sferasında ifadə etdiyimiz prinsiplər əsasında daha spesifik prinsiplərin də meydana gəlməsi istisna edilmir.

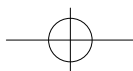
9. Enerji təhlükəsizliyi sferasında ümumi hüquq qaydasının təsis edilməsi Enerji Xartiyasına Müqavilə (EXM) çərçivəsində təmin edilə bilər. Lakin EXM-in də ilkin konsepsiyasının reallaşdırılmaması enerji təhlükəsizliyinə riskləri daha da artırmışdır. EXM çərçivəsində digər problem iştirakçı dövlətlərin onu qeyd-şərtlə imzalaması, energetika sferasında infrastrukturun xarici şəxslər üçün qapalı olması, xarici investitorlar üçün daha əlverişlilik və milli rejim prinsiplərinin müəyyən edilməməsi qeyd edilməlidir. Digər tərəfdən, EXM-ə tarixi kontekstdə baxılmalıdır. Onun hazırlandığı və qəbul edildiyi dövrün riskləri indiki dövrün risklərindən daha ciddi olduğundan EXM-in ümumi konsepsiyası da köhnəlmiş sayılmalıdır. Eləcə də onun çərçivə xarakteri də yeni çağırışlara, risklərə cavab verəcək EXM müddəalarının inkişafını nəzərdə tutan sazişlərin qəbulunu zəruri edir.

10. Regionun əksər dövlətlərinin Dünya Ticarət Təşkilatına (DTT) üzv olması və yaxud da üzvlük prosesinin başa çatdırılması enerji təhlükəsizliyi sferasında əməkdaşlığın ümumi hüquqi bazasının formalaşdırılmasında mühüm rol oynaya bilər. DTT normaları energetika sferasında dövlətlərarası əməkdaşlığı istisna etmir. Enerji resursları hasil edən dövlətlərin iqtisadi təhlükəsizliyinin də təminatına yönələn Tariflər və Ticarət üzrə Baş Sazişin bir sıra normaları (məsələn, m. XX, XXI) bu dövlətlərin DTT sazişlər sisteminin üstünlüklərindən yararlanmasına və son nəticədə qlobal iqtisadi sistemə inteqrasiyasına şərait yarada bilər. Enerji resursları hasilatçısı olan dövlətlərin həmin normalar altında DTT-yə üzv olması bir tərəfdən onların tükənən enerji resurslarının milli maraqlara (enerji resursları üzərində dövlət suverenliyi prinsipinə) uyğun istifadəsinə təminat verirsə, digər tərəfdən milli sənayenin ayrı-ayrı sahələrinin vahid beynəlxalq hüquq qaydasında tənzimlənməsinə gətirib çıxara bilər.

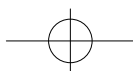

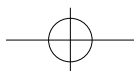
Вагиф Дадашзаде,
Институт по правам человека НАНА

АЗЕРБАЙДЖАН И НАТО: ОСНОВНЫЕ ПРИОРИТЕТЫ РЕГИОНАЛЬНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА. ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ

Официальное сотрудничество Азербайджана и НАТО началось 4 мая 1994 года, когда Азербайджан подписал документ о присоединении к программе “Партнерство ради мира” (PFP). В 1997 году Азербайджан присоединился к документу Процесса Планирования и Анализа (PAP) и вошел в Совет евроатлантического партнерства (ЕАРС). В 2004 году Азербайджан присоединился к Концепции оперативных действий НАТО. В 2005 году НАТО и Азербайджан разработали первый, а в 2008 году второй обновленный документ Индивидуального плана действий партнерства (IPAP).

Одним из основных направлений сотрудничества Азербайджана и НАТО является военная сфера, в рамках которой с 1997 года осуществляются такие реформы, как улучшение контроля над вооруженными силами, оборонное планирование, реорганизация структуры вооруженных сил с использованием норм и стандартов НАТО при участии специалистов НАТО, а также реформа системы военного образования. За эти годы были достигнуты важные продвижения в подготовке и принятии новых стратегических документов, охране химических, биологических и радиологических материалов, расширении роли гражданских лиц в вооруженных силах, преподавании английского языка. В вооруженных силах Азербайджана периодически проходят Дни НАТО, проводятся рабочие встречи экспертов НАТО с руководством оборонного ведомства республики, для офицеров ВС Азербайджана проводятся различные учебные курсы со стороны мобильной тренинговой группы командования объединенных сил НАТО, военнослужащие республики принимают активное участие в военных учениях Альянса.

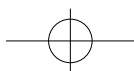
Помимо этого, Азербайджан оказывает поддержку НАТО в проведении международных миротворческих операций. Так, контингент миротворческих сил Азербайджана с 1999 года по 2008 год находился в Косово, с 2003 года по 2008 год – в Ираке, а в настоящее время 90 азербайджанских миротворцев служат в Афганистане в составе турецкого контингента Международных сил содействия безопасности (ISAF), к которому Азербайджан присоединился с первых дней. Здесь Азербайджан ведет свою деятельность и в невоенных сферах. Сотрудничество началось еще с обучения афганских специалистов в сфере разминирования. Ведется работа азербайджанских военных врачей в афганских госпиталях, участие медицинского персонала Афганистана в медицинских курсах в Азербайджане и афганского военного персонала в образовательных курсах в Военной академии Азербайджана.

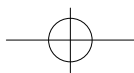
Руководство НАТО считает миротворческую миссию Азербайджана в рамках НАТО чрезвычайно позитивной. В частности, генеральный секретарь НАТО Андерс Фог Расмуссен заявил, что Азербайджан внес значительный и долгосрочный вклад в международные усилия по установлению мира в Афганистане и что вооруженные силы страны способны сыграть свою роль в многонациональных операциях.

Большая часть двустороннего сотрудничества НАТО и Азербайджана касается военных и довоенных учений, таких как обучение и образование. Однако стороны также углубляют сотрудничество в таких сферах, как экологическая, информационная и транспортная безопасность, а также приоритетная для Европейского континента энергетическая безопасность, в обеспечении которой НАТО может играть более активную роль в регионе.

Эти сферы официально были отражены в новой стратегической концепции НАТО, принятой во время Лиссабонского саммита 2010 года. В ней уделяется особое внимание отношениям со странами-партнерами и сотрудничеству в отражении новых угроз, что будет способствовать международной стабильности в целом.

Сотрудничество Азербайджана и НАТО активно развивается и в сфере обеспечения региональной безопасности на Южном Кавказе и в бассейне Каспийского моря. Через Азербайджан, который является

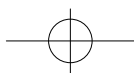

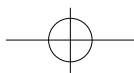

региональным центром Центральной Евразии, проходят торговые и транспортные сети, что делает его стратегической точкой региона. Сухопутные, воздушные, морские пути Азербайджана, железная дорога Баку–Тбилиси–Карс, международный морской порт Алят имеют большое значение для всего региона. В настоящее время Азербайджан через свою территорию обеспечивает транзит грузов НАТО в Афганистан. В связи с завершением в 2014 году операции Международных сил содействия безопасности в Афганистане (ISAF) в вопросе вывода войск НАТО из Афганистана присутствуют определенные региональные угрозы безопасности. Учитывая актуальность обратного транзита, НАТО рассматривает маршрут вывода воинского контингента, боеприпасов и снаряжения из Афганистана по транзитному коридору через Азербайджан, упомянутая инфраструктура которого особенно ценна в данном контексте. И здесь роль НАТО в обеспечении безопасности транспортной инфраструктуры Каспийского региона может оказаться определяющей.

НАТО учитывает и факт соблюдения Азербайджаном своих национальных интересов. А именно – добрососедские и партнерские отношения с геополитическим оппонентом НАТО – Россией. Во время визита Президента России Владимира Путина в Азербайджан в августе 2013 года стороны высказали намерение развивать военное сотрудничество между двумя странами. Президент Азербайджана Ильхам Алиев заявил, что до сих пор Баку купил у России вооружения на сумму 4 млрд. долл., и этот процесс будет продолжен. В.Путин также отметил заинтересованность России в поднятии двусторонних отношений в военной сфере на новый уровень. То есть, Азербайджан строит с Россией отношения в качестве значимого независимого государства в регионе.

Что касается отношений НАТО и России, Брюссель не раз заявлял, что между НАТО и Россией нет конкуренции и что Альянс ведет открытую и честную работу. Естественно, у сторон есть общие точки соприкосновения в сфере взаимодействия и сотрудничества, в частности, в Афганистане. Однако в Москве считают, что между Россией и НАТО существуют серьезные военные и геополитические противоречия, такие как создаваемая НАТО система противоракетной обороны

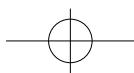

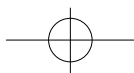

или приближение НАТО к границам России. Все это Россия считает потенциальной угрозой. Например, почему Запад всяческими путями пытается окружить Россию? В частности, проникая с южных границ через Южный Кавказ и включая регион в орбиту НАТО. По этому поводу в Брюсселе полагают, что, будучи в регионе, НАТО сумеет помочь России установить порядок в нестабильном регионе Кавказа. Более того, в новой стратегической концепции Североатлантического Альянса 2010 года говорится, что НАТО не представляет никакой угрозы для России. Эта формулировка впервые появилась в концепции Альянса официально. “НАТО не представляет никакой угрозы для России. Напротив, мы желаем подлинного стратегического партнерства между НАТО и Россией, поскольку оно содействует созданию общего пространства мира, стабильности и безопасности, и мы будем действовать соответственно, ожидая от России взаимности”, – говорится в документе. Это, а также возобновление диалога между Россией и НАТО после событий августа 2008 года явилось важным достижением Лиссабонского саммита, на котором была принята данная стратегическая концепция.

В новой стратегической концепции НАТО был отмечен и, в целом, регион Южного Кавказа. В тексте подчеркивается намерение укрепить существующее партнерство и развить новую программу партнерства. Между тем НАТО призвал все стороны региональных конфликтов на Южном Кавказе, а также в Молдове к конструктивному участию в мирном урегулировании конфликтов и уважению существующих форматов переговоров.

На саммите НАТО в Лиссабоне произошло много важных событий, с которых будут вести отчет многим политическим явлениям будущего. В этом отношении португальский форум можно смело назвать историческим. До Лиссабонского саммита 2010 года перед НАТО стояла сложная задача – как определить главную задачу НАТО, которая после окончания холодной войны превратилась в ареал всех задач, связанных с безопасностью: информационная безопасность, энергетическая безопасность, нераспространение оружия массового поражения, миссии по обеспечению стабильности и реконструкции, удаленные миссии, территориальная безопасность, расширение блока, партнер-

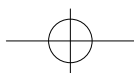

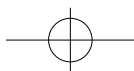
ские программы, установление мира, демократизация, последствия изменения климата, борьба с наркотрафиком. Возникла необходимость не в удлинении списков задач НАТО до бесконечности, а в определении основных функций НАТО для отражения существующих и формирующихся угроз с нужной эффективностью.

Новая стратегическая концепция делает организацию более эффективной и позволяет странам НАТО отражать такие угрозы, как ракетные удары, нападения на их компьютерные сети и интернет. Кроме того, концепция предполагает реформирование вооруженных сил стран НАТО, повышение их мобильности и способности действовать в случае необходимости в любой точке мира. Новая концепция призвана определить дальнейшие шаги Альянса для отражения новых угроз. В ней современные угрозы общей безопасности были объединены в пять пунктов: ситуация в Афганистане, международный терроризм, кибербезопасность, обеспечение безопасности от оружия массового поражения и экологические проблемы.

Еще в Стратегической концепции НАТО 1999 года было указано, что связь между экологией и безопасностью стремительно становится важной политической темой для правительств стран всего мира. В июне 2008 года в своей речи о будущем НАТО тогдашний генеральный секретарь Яап де Хооп Схеффер призвал НАТО готовиться к периоду глобальной небезопасности, вызванным изменением климата. Ухудшение состояния окружающей среды, как результат сокращения запасов природных ресурсов, трансграничные проблемы ввиду совместного использования водных ресурсов, загрязнение и другие проблемы могут приводить к возникновению региональной напряженности и насилия. В этой ситуации страны НАТО начали оказывать содействие странам-партнерам и участникам программы “Средиземноморский диалог” в разрешении проблем экологической безопасности посредством научного сотрудничества, дающего конкретные результаты и дополняющего сотрудничество в оборонной и политической сферах. Все это также нашло отражение и в новой стратегической концепции НАТО 2010 года.

В вопросе экологической безопасности Альянс реализует множество проектов в различных регионах мира по восстановлению окружаю-

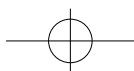

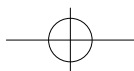

щей среды. На Балканах, в Боснии, Черногории, Македонии НАТО решает сейсмологические проблемы, на Кавказе реализует проекты по рациональному использованию водных ресурсов, на Ближнем Востоке, в Иордании и Израиле решает проблемы в проливе Акаба, в Центральной Азии помогает в разработке стратегий в сфере обеспечения продовольственной безопасности. Также существует специальная научная программа НАТО, которая изучает воздействие изменения климата на безопасность человека и национальную безопасность.

Общеизвестно, что отсутствие регионального сотрудничества грозит обострением экологических проблем в регионе в целом. Учитывая фактор конфликтности в регионе Южного Кавказа, НАТО в недавнем прошлом осуществил в данном регионе ряд экологических проектов. Одним из них был проект управления водными ресурсами агроэкосистем в трансграничных регионах Южного Кавказа. Общая цель этого проекта заключалась в повышении и улучшении социально-экономической, демографической, экологической и политической безопасности на Южном Кавказе в трансграничных регионах Азербайджана, Армении и Грузии с использованием современного научного потенциала и технологических инноваций, которые смогут улучшить долгосрочную устойчивость орошаемых систем сельскохозяйственного производства. Еще одним проектом был мониторинг качества речной воды на Южном Кавказе, который являлся совместным проектом НАТО и ОБСЕ. В рамках этого проекта ученые НАТО и ОБСЕ провели мониторинг качественных и количественных характеристик воды в приграничных реках Кура и Араз и содействовали совместному использованию данных Азербайджаном, Арменией и Грузией. Данные, полученные в рамках этого проекта, являются единственным надежным источником в своем роде в речной системе рек Кура и Араз.

В рамках Индивидуального плана действий партнерства с Азербайджаном в последние годы НАТО реализовал в Азербайджане несколько проектов в сфере обеспечения экологической безопасности. В качестве основных в этом направлении следует назвать завершившиеся проекты по уничтожению меланжа и склада боеприпасов “Салахлы”, а также реализуемый в настоящее время проект по разминированию “Джейранчель”, осуществляемый НАТО совместно с Наци-

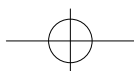
ональным агентством по разминированию территорий Азербайджана (ANAMA).

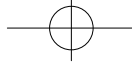
Меланж – окислитель ракетного топлива, применявшийся странами Варшавского договора, хранился в Азербайджане в контейнерах, которые постепенно ветшали. Высокий риск утечки представлял серьезную угрозу как для окружающей среды, так и для здоровья населения. На заводах, построенных в поселке Алят и в городе Мингячевир в рамках проекта НАТО по уничтожению меланжа, было уничтожено 1200 тонн меланжа. Благодаря данному проекту Азербайджан стал свободной от меланжа страной, а НАТО смог продемонстрировать эффективность этой конверсионной технологии в целях помощи другим странам-партнерам в осуществлении проектов по утилизации меланжа.

Не менее актуальной является проблема экологических последствий военной деятельности в мире. Сделать сферу обороны экологически более чистой выгодно не только для бюджетов стран – снижение влияния вооруженных сил необходимо для всей планеты, принимая во внимание глобальную проблему изменения климата.

В этом направлении НАТО и Национальное агентство по разминированию Азербайджана провели в стране большую работу по очистке западных территорий Азербайджана от противопехотных мин и неразорвавшихся боеприпасов. Поскольку после распада СССР и в результате армяно-азербайджанского конфликта на этих территориях остались необезвреженные боеприпасы, проведение здесь экологической зачистки было очень важным. В результате проекта были обезврежены полмиллиона неразорвавшихся боеприпасов.

Генеральный секретарь НАТО Андерс Фог Расмуссен заявил, что это один из крупнейших проектов подобного рода в мире, в результате которого освобождается земельная территория для развития сельского хозяйства и, тем самым, прокладывается путь к лучшему будущему, а опыт Азербайджана успешно используется и в других странах.

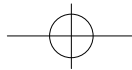
Elşad Mirbəşiroğlu,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası

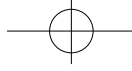
NATO-nun CƏNUBİ QAFQAZ DÖVLƏTLƏRİ İLƏ ƏMƏKDAŞLIĞININ OPTİMALLAŞMA İSTİQAMƏTLƏRİ

SSRİ dağılana qədər dünyadakı hərbi balansın qorunmasında vacib tərəf idi. Sovet İttifaqının son illərində, 9 noyabr 1989-cu ildə Berlin divarlarının dağılması, öz dövrünün beynəlxalq münasibətlərinə, geosiyasi vəziyyətinə təsiri kifayət qədər əhəmiyyətli idi. Berlin divarlarının dağılması “soyuq müharibə”nin sonunun göstəricisi idi. Berlin divarlarının dağılması NATO-nun strateji təyinatının dəyişməsinə gətirib çıxartdı. Həmin dövrlərdə NATO-nun yeni dövr üçün məramı ilə bağlı bir çox disputlar oldu. “Avratlantik təhlükəsizliyi” ifadəsi də məhz həmin dövrlərdə meydana gəldi. Çünki 1949-cu ildə Vaşiqton müqaviləsində Şimali Atlantika ifadəsi var idi, Avratlantik anlayış yox idi. “Avratlantik təhlükəsizliyi” ifadəsi dövriyyəyə buraxılmaqla NATO-nun Şərqə doğru genişlənməsi hədəfə alındı.

Dialog və əməkdaşlığın qurulması sülh əlaqələrinin yaradılması və daha dərin beynəlxalq anlaşmanın əldə olunması üçün çox vacibdir. İnam yaratmaq və münaqişələrin qarşısının alınmasına yardım məqsədilə NATO öz üzvlərinə və tərəfdaş ölkələrə müdafiə məsələlərində məsləhətləşmələr aparmaq imkanı verir. Praktiki əməkdaşlıq və çoxtərəfli təşəbbüslər vasitəsilə ölkələr təhlükəsizlik sahəsində yaranan yeni problemləri birlikdə həll edirlər.

Təhlükələrin xarakteri dəyişdiyi üçün sülhün qorunması üsulları da ona uyğun olmalıdır. NATO özünün müdafiə qüdrətini hazırda mövcud olan təhlükələrə uyğun dəyişir. Terrorçuluq, uğursuz dövlətlər və kütləvi qırğın silahları kimi digər təhlükəsizlik problemlərinin öhdəsindən gəlmək üçün Təşkilat öz qüvvələrini müasir tələblərə uyğunlaşdırır və çoxmillətli yanaşmaları inkişaf etdirir. Sabitlikdən bir sıra tərəflər,

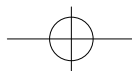

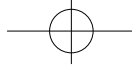
eyni zamanda faydalana bilər. Təhlükəsizliyə zərbə vura biləcək hər hansı gərgin vəziyyətin mövcud olduğu regionlarda sabitliyin təmin olunması çox vacibdir. Buna görə də NATO digər beynəlxalq təşkilatlarla birlikdə böhranlı vəziyyətin aradan qaldırılması işində fəal iştirak edir.

NATO-nun əsas vəzifəsi ona üzv ölkələri siyasi və hərbi vasitələrlə müdafiə etməkdir. Təşkilat, həmçinin Alyansa üzv olmayan ölkələrlə bir sıra təhlükəsizlik məsələləri, xüsusilə müdafiə sistemində islahatlar və sülhyaratma sahələrində məsləhətləşmələr aparmaqda və əməkdaşlıqda maraqlıdır. Müzakirələr və tərəfdaşlıq proqramları vasitəsilə NATO ona üzv ölkələrin sərhədləri daxilində və xaricində baş verən münaqişələrin qarşısının alınmasına yardım edir. Bu Alyans demokratik dəyərləri müdafiə edir və münaqişələrin sülh yolu ilə nizamlanmasını dəstəkləyir. Diplomatik səylərin iflasa uğradığı halda NATO təklikdə, yaxud digər ölkələrlə və beynəlxalq təşkilatlarla birgə əməkdaşlıqda böhranlı vəziyyətin aradan qaldırılması və sülhyaratma əməliyyatlarının aparılması üçün kifayət qədər hərbi qüvvəyə malikdir.

“Soyuq müharibə”nin doğurduğu qarşıdurmanın başa çatmasından sonra Avropada təhlükəsizlik məsələlərini yeni müsbət məcraya yönəltmək, Avropa, Şərq və Qərb ölkələri arasındakı əlaqələri normallaşdırmaq, Mərkəzi və Şərqi Avropa ölkələrinə yenidən qazanılmış müstəqilliklərini möhkəmləndirmək və bölgədə və dünyada global təhlükəsizlik problemlərinin həllində tam demokratik ölkə olaraq iştirak etmək arzusunu həyata keçirmək üçün NATO ölkələri başçıları 1990-cı ilin iyulunda Londonda keçirilən sammitdə bütün Mərkəzi və Şərqi Avropa ölkələrinə yeni əməkdaşlıq təklif etdilər. Beləliklə, 1991-ci ilin dekabrında Müttəfiqləri və yeni tərəfdaş-dövlətləri birləşdirmiş Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurasının (ŞAƏŞ) - ümumi narahatlıq doğuran məsələləri müzakirə etmək üçün məsləhətçi strukturun təşkil edilməsi üçün şərait yaradıldı. (Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurası (ŞAƏŞ) öz ilk iclasında tarixi hadisənin şahidi olduğu zaman Avropada belə dəyişikliklər baş verdi: yekun kommunique razılaşdırılan zaman sovet səfiri Sovetlər Birliyinin dağıldığını elan etdi və özünün yalnız Rusiya Federasiyasını təmsil etdiyini bildirdi.)

Münasibətlərdəki bu əsas dəyişiklik Şimali Atlantika Alyansının 1991-ci ilin noyabr ayında elan olunmuş və təhlükəsizlik məsələlərinə

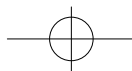

daha geniş yanaşmanın qəbul edildiyi yeni strateji konsepsiyasında təsbit edildi. Şimali Atlantika Alyansının məqsədlərinə siyasi vasitələrlə çatma üçün imkanları əvvəllər görünməmiş dərəcədə çox idi. Müdafiənin təmin olunması vəzifələrinin özünün çox böyük əhəmiyyətini saxlamasına baxmayaraq, indi bütövlükdə Avratlantika bölgəsində sabitlik və təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsinə yardım etmək üçün iqtisadi, sosial və ekoloji məsələlərə daha çox diqqət yetirmək olardı. Dialoq və əməkdaşlıq Alyansın qarşılaşdığı təhdidlər müxtəlifliyinin idarə olunması üçün tələb olunan yanaşmanın ayrılmaz hissəsi olacaqdı. Soyuq müharibədən sonra əsas məqsədlər bundan ibarət idi: anlaşılmazlıq və ya məqsədli şəkildə münaqişələrin yaranması təhlükəsinin azaldılması; NATO üzrə müttəfiqlərin təhlükəsizliyinə təsir edən böhranların idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi; bütün Avropa dövlətləri arasında qarşılıqlı anlaşma və etimadın möhkəmləndirilməsi; təhlükəsizliyin ümumi problemlərinin həllində əsl tərəfdaşlıq üçün imkanların genişləndirilməsi.

1994-cü ildə Sülh Naminə Tərəfdaşlıq (SNT) Proqramı. “Sülh Naminə Tərəfdaşlıq” (SNT) Proqramı əməli əməkdaşlıq və Şimali Atlantika Şurasının istinad etdiyi demokratik prinsiplərə sadiqliyə əsaslanır. O, sabitliyin möhkəmləndirilməsi, sülh üçün təhlükənin azalması və təhlükəsizlik sahəsində NATO ilə ayrı-ayrı Tərəfdaş-dövlətlər, həmçinin Tərəfdaş-dövlətlər arasında möhkəm əlaqələrin yaradılmasını qarşısına məqsəd qoyur.

“Sülh Naminə Tərəfdaşlıq” Proqramının rəsmi əsasını hər bir Tərəfdaş-dövlətin konkret vəzifələrinin göstərildiyi Çərçivə Sənədi təşkil edir. Bütün Tərəfdaşlar öz üzərinə bir sıra genişmiqyaslı siyasi öhdəlik götürür – demokratik cəmiyyətin əsaslarını qorumaq; beynəlxalq hüquq prinsiplərini dəstəkləmək; BMT-nin Nizamnaməsi, Umumi İnsan Haqları bəyannaməsi, Helsinki Yekun Aktı, tərksilah və silahlanma üzərində nəzarət haqqında sazişlər üzrə öhdəlikləri yerinə yetirmək; başqa dövlətlərə qarşı qüvvə tətbiq etməklə hədələməkdən və ya onu tətbiq etməkdən imtina etmək; mövcud sərhədləri gözləmək; mübahisələri sülh yolu ilə həll etmək. Eyni zamanda, silahlı qüvvələr üzərində demokratik nəzarət tətbiq etmək məqsədilə milli hərbi planlaşdırma və hərbi büdcənin formalaşdırılması sahəsində şəffaflığın artırılması,

həmçinin NATO ilə sülhyaratma və humanitar əməliyyatlarda birgə fəaliyyət göstərmək üçün qüvvə və vasitələr yaratmaq üzrə konkret öhdəliklər götürülür. Çərçivə sənədi həm də NATO üzrə Müttəfiqlərin öz ərazi bütövlüyünə, siyasi müstəqilliyinə və ya təhlükəsizliyinə bilavasitə təhlükə gören hər bir Tərəfdaş-dövlətlə məsləhətləşmələr aparmaq öhdəliyini təsbit edir - bu, məsələn, Albaniya və keçmiş Yuqoslaviya Respublikası Makedoniyanın Kosovo böhranı zamanı istifadə etdikləri mexanizmdir.

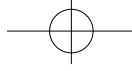
Azərbaycan və digər Cənubi Qafqaz ölkələri Avropa üçün böyük önəm daşıyır. Bu regionda yerləşən dövlətlərin Avropaya inteqrasiyası bölgədəki problemlərin həllinə kömək edə bilər. Regiondakı münaqişələr sülh yolu ilə həllini tapmalıdır və NATO tərəflər arasında dialoqun intensivləşməsinə tərəfdardır. Beynəlxalq normalara görə hərbi yolla işğal edilmiş ərazilər mütləq qeyd-şərsiz qaytarılmalıdır. Ermənisən qoşunları Azərbaycan ərazisindən çıxarılsa Dağlıq Qarabağda NATO qoşunları BMT bayrağı altında sülhyaratma əməliyyatlarında iştirak edə bilər.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan – NATO münasibətlərinin inkişaf tarixini 3 mərhələyə bölmək olar.

Birinci mərhələ: 1994-2005-ci illər – Azərbaycan NATO əməkdaşlığının tarixi 1992-ci ilə gedib çıxsada, rəsmi səviyyədə münasibətlərin qurulması 1994-cü ilə bağlıdır. Belə ki, 1994-cü il mayın 4-də əbədiyaşar prezident Heydər Əliyev SNT proqramının çərçivə sənədini imzalayıb. 1997-ci ilin noyabrında isə H.Əliyevin sərəncamı ilə Azərbaycanın NATO ilə əməkdaşlıq üzrə Dövlət komissiyası yaradılıb.

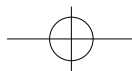
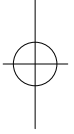
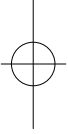
Hər il Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin nümayəndələri SNT çərçivəsində keçirilən 300-dən artıq təlim və seminarda iştirak edirlər. Müşahidələr göstərir ki, SNT çərçivəsində keçirilən təlimlərdə iştirak Azərbaycan Silahlı Qüvvələri zabitlərinin bilik və vərdişlərinin artırılmasına yardım edir, ümumilikdə isə ölkənin NATO standartlarına inteqrasiyası üçün zəmin yaradır.

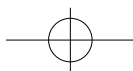
İkinci mərhələ: 2005-2011-ci illər – 2005-ci ilin may ayında Azərbaycanla NATO arasında əməkdaşlıqda mühüm hadisə baş verdi. Əslində bu, SNT əməkdaşlığının üçüncü səviyyəsi – Fərdi Tərəfdaşlığa dair Əməliyyat Planının (FTƏP) imzalanması ilə bağlı idi. FTƏP bu gün ən

işlək sənəd hesab edilir. FTƏP NATO-nun 2002-ci ilin noyabrında Praqada keçirilən sammitində tərəfdaş dövlətlər üçün açıq elan edilib.

Üçüncü mərhələ: 2011-ci ildən bu günə qədər olan dövr – 2008-ci ildə Cənubi Qafqazda baş verən proseslər, region uğrunda geosiyasi çəkişmələr Azərbaycan – NATO münasibətlərinə təsir etdi. FTƏP sənədinin 3-cü mərhələsinin razılaşdırılması prosesi il yarım gecikdi. Nəzərə alınmalıdır ki, Azərbaycanın bir sıra qonşuları – Rusiya və İran ölkəmizin Alyansla sıx əməkdaşlığının əleyhinədirlər. Bu istiqamətdə xüsusilə Rusiyanın söylərini qeyd etməmək olmur.

Васиф Наджафов,

диссерант Института философии,

социологии и права НАНА,

ст.инспектор Учебно-методического отдела

Академии Полиции МВД Азербайджанской Республики,

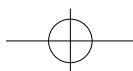
полковник-лейтенант полиции

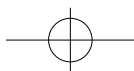
НОВАЯ СТРАТЕГИЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ НАТО: ОБЕСПЕЧЕНИЕ БОРЬБЫ С ТЕРРОРИЗМОМ НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ ИЛИ РЕАЛИИ?

НАТО – важный трансатлантический военно-политический блок, обеспечивающий территориальную целостность, политическую независимость и безопасность его членов, в соответствии со статьей 4 Вашингтонского Договора. Выносимый на обсуждение в НАТО вопрос, связанный с безопасностью, представляет интерес для любого из союзников, в целях обмена информацией, взглядами, а также при необходимости выработки единых подходов. Альянс влияет на события в области политики, национальной безопасности и борьбы с терроризмом вне ее границ. Активна его роль в расширении международной безопасности путем выстраивания партнерства со странами и международными организациями. Он содействует контролю над вооружением, нераспространению и разоружению, а также проводит политику открытости членства в альянсе для всех демократических стран, соответствующих стандартам НАТО.

Существует опасность распространения оружия массового поражения, а также средств их доставки, угроза непредсказуемых последствий стабильности и спада экономического развития. Скоротечно их распространение в течение последующего десятилетия в самых беспокойных точках мира.

Терроризм и, в частности – армянский терроризм несет непосредственную угрозу безопасности стран НАТО, а в более широком кон-

тексте – международной безопасности, охватывая регион Южного Кавказа.

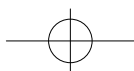
Продолжается проникновение экстремистских, радикально настроенных религиозных и террористических группировок в стратегически важные зоны Южного Кавказа. В современных условиях растут техногенные угрозы и потенциальные возможности террористических атак, и особенно случаи преступных намерений приобретения ядерного, химического и биологического потенциала.

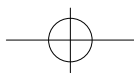
Нестабильность или вооруженные конфликты за пределами границ НАТО представляют непосредственную угрозу безопасности альянса, в т.ч. проявление экстремизма, терроризма и транснациональной противоправной деятельности, как незаконная торговля оружием и наркобизнес.

Деятельность НАТО в борьбе с международным терроризмом включает анализ его угрозы, расширение консультаций с партнерами и развитие соответствующего военного потенциала, в т.ч. содействие подготовке региональных антитеррористических структур спецподразделений.

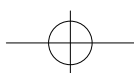
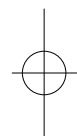
Замедлен процесс и занята выжидательная позиция для перехода на новый интеграционный уровень, на этап интенсивного диалога с альянсом как результат нежелательного обострения отношений Азербайджана с Россией и Ираном. Что непредсказуемо может сказаться на урегулировании нагорно-карабахского вопроса, на ситуации в целом на Южном Кавказе и существенно ограничит возможности в сохранении свободы геополитического и конъюнктурного политического маневрирования. Возникает необходимость анализа действий Грузии по восстановлению территориальной целостности страны с учетом гарантий безопасности и развития стратегического партнерства НАТО и России.

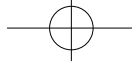
Исходя из плана Партнерства и программы формата ИРАР-3, реализуется военно-политическое сотрудничество Азербайджанской Республики с НАТО в борьбе с терроризмом и актуален вопрос перспективы членства в нем.

TEZİSLƏR

Lalə Əhmədova,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutunun elmi işlər üzrə direktor müavini,
professor, fəlsəfə elmləri doktoru*

CƏNUBİ QAFQAZDA EKOLOJİ TƏHLÜKƏSİZLİK VƏ NATO

Ekoloji təhlükəsizlik – insanın və cəmiyyətin həyati vacib maraqlarının, ətraf mühitin ona antropogen və təbii təsirlər nəticəsində yaranan təhlükələrdən qorunmasının təmin edilməsidir.

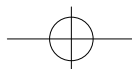
Dövlətlər tərəfindən razılaşdırılmış beynəlxalq tədbirlərin həyata keçirilməsi milli miqyasda ölkənin ekologiyasının mühafizəsi məsələlərinin həllini daha effektiv edir.

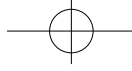
Cənubi Qafqaz regionunun da ekoloji təhlükəsizliyi istiqamətində milli səviyyədə həyata keçirilən tədbirlər planetar miqyasda ətraf mühitin mühafizəsi və təbii sərvətlərdən davamlı istifadə məsələlərini tam həll edə bilmədiyindən, bu problemə müştərək yanaşma labüddür.

Digər tərəfdən də, dövlətlər öz ərazilərində təsərrüfat və digər fəaliyyətlər göstərərək qonşu dövlətlərin ətraf təbii mühitinə ciddi ziyan vurur, ya da qonşu dövlətlərin ekoloji maraqlarını bu və ya digər formada pozurlar. Buna real misal olaraq Araz və Kür çaylarının Ermənistan və Gürcüstan tərəfindən həddən artıq yüksək çirkləndirilməsini göstərmək olar.

Təkcə "Metsamor" AES-in hələ də istismarı təkcə Azərbaycanın deyil, bütün region dövlətlərinin (eləcə də Türkiyə, Gürcüstan, İran, Rusiya və s.) ekoloji təhlükəsizliyinə ciddi təhdiddir. Bununla yanaşı qeyd edilməlidir ki, bu stansiya Avropa məkanı üçün də ekoloji təhlükə mənbəyidir. Təəssüfedicidir ki, Ermənistan tərəfi bir çox məsələlərdə olduğu kimi, bu məsələdə də qeyri-konstruktiv mövqe nümayiş etdirir.

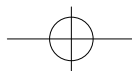
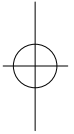
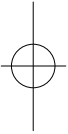
Beynəlxalq qurumlar dünyanın hər bir yerində olduğu kimi, Cənubi Qafqazda da ekoloji təhlükəsizliyin təmin olunmasına yardım etməyə

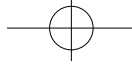

maraqlı olmalıdırlar. NATO 2004-cü ildən ətraf mühit təhlükəsizliyi proqramı çərçivəsində 5 mühüm beynəlxalq və regional təşkilatla əməkdaşlıq edir. 2010-cu ildə NATO rəsmiləri Moskvada ilk dəfə “ekoterror” terminini işlətməklə problemin nə qədər aktual olduğunu vurğulayıblar. Həmçinin NATO-nun Mərkəzi Asiya və Aral dənizi hövzəsində ekoloji durumla bağlı proqramları həyata keçirilir.

Zənnimcə, NATO Cənubi Qafqaz ölkələri ilə sıx əməkdaşlıq prinsipini nəzərə alaraq, regionda ekoloji təhlükəsizliyin aradan qaldırılması ilə bağlı və ya bu problemə yardım ilə öz töhfəsini verə bilər. Proqram-layihələr həyata keçirə bilər.

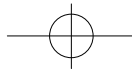
Gülzar İbrahimova,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutu, siyasi elmlər doktoru*

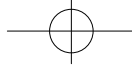
ABŞ-İN CƏNUBİ QAFQAZ SİYASƏTİNDƏ ENERJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİ MƏSƏLƏSİ

Enerji təhlükəsizliyinin təmin olunması hazırda dünya dövlətlərinin qarşısında duran ciddi problemlərdəndir və bu, milli dövlət maraqlarının əsas tərkib hissəsini təşkil edir. Dünyada güclü təsirə malik qüdrətli subyekt olaraq “soyuq müharibə” sonrası hərbi və iqtisadi qüvvəsini artıran, siyasi səviyyədə mübarizəsini uğurla davam etdirən ABŞ, iki əsrə yaxın bir müddətdə Rusiyanın maraqları dairəsinə daxil olan və 1991-ci ildə SSRİ-nin süqutundan sonra sərbəst buraxılan Cənubi Qafqaz strateji regionu uğrunda qonşu dövlətlərlə rəqabətə başlayır. Cənubi Qafqaz respublikalarının müstəqilliyini tanıyan ABŞ-ın maraq dairəsinə bu regionda təhlükəsizlik məsələləri, nəzarətsiz zonalar və ekoloji problemlər kimi ümumi maraqlarla yanaşı, enerji maraqları və demokratik islahatlar kimi xüsusi maraqlar da daxil olur.

Gürcüstan və Ermənistanın enerji ehtiyaclarının ödənməsində çatışmazlıq və Azərbaycanın belə problemdən uzaq olması səbəbilə Azərbaycan Cənubi Qafqazda ABŞ üçün önəmli əhəmiyyət kəsb edir. ABŞ rəhbərliyi dünya enerji təchizatçıları müxtəlifliyinin artırılması vasitəsi kimi Azərbaycanın enerji sektorunda özəl investisiyaları dəstəkləyir. 113-cü Konqresin Cənubi Qafqazla bağlı ehtiva etdiyi mövzulardan biri də, məhz Azərbaycanda enerji sektorunun inkişafı olur.

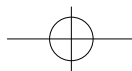
Lakin “soyuq müharibə” sonrası bölgədə enerji layihələrinin reallaşmasında bir sıra maneələr yaranır. Əsas təbii enerji potensialına malik Azərbaycanın demək olar ki, enerji layihələri Gürcüstan üzərindən keçməklə reallaşmaqdadır. Bu baxımdan da, Gürcüstanda sabitliyin olması Azərbaycan üçün əhəmiyyət kəsb edir. Bölgədə regional münafişələrin həllində fəallıq göstərən ABŞ, terrorizmə qarşı qlobal mübarizənin

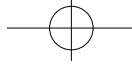

bir hissəsi kimi 2002-ci ildə Gürcüstanda hərbi və təhlükəsizlik qüvvələrini avadanlıqla təchiz edir və onlarla təlimlərə başlayır. Cənubi Qafqaz regionunda isə Gürcüstan ordusunun ABŞ tərəfindən müasirləşdirilməsi istiqamətində atılan bu addımlar, Gürcüstanın NATO-ya üzvlük məsələsinin gündəmə gəlməsi, dünyanın aparıcı dövlətlərinin arasında hökm sürən ziddiyyətlərin üzə çıxmasına gətirib çıxarır. Belə bir vəziyyəti Rusiya özünün regiondakı mövqelərinə zərbə kimi qəbul edir. Nəticədə isə məlum 2008-ci ilin 7 avqust hadisələri zamanı Cənubi Osetiya münəqişəsi separatizmdən dövlətlərarası müharibə mərhələsinə keçmiş olur. Müharibə regionda və ondan kənarında təhlükəsizlik dinamikasına davamlı təsir göstərir. Rusiya Abxaziya və Cənubi Osetiyanın müstəqilliyinin tanınması və bu qurumlarda hərbi bazaların yerləşdirilməsi ilə regionda əlavə üstünlük əldə edir. Müharibədən sonrakı dövrdə ABŞ iqtisadi maraqlarının və enerji təhlükəsizliyinin təmin olunması üçün Gürcüstanı dəstəkləyir, regionda olan mövqelərini bir qədər də möhkəmləndirir, iki ölkə arasında strateji müttəfiqlik haqqında müqavilə imzalayır [Georgien und die USA besiegeln Partnerschaft. Eine Charta mit Symbolgehalt, "Neue Zürcher Zeitung" qəzeti, 12. 01. 2009].

Məlumdur ki, Bakı–Tbilisi–Ceyhan, Bakı–Tbilisi–Ərzurum, Bakı–Supsa layihələri vasitəsilə Xəzərin enerji ehtiyatları, həmçinin Qazaxıstan neftinin müəyyən hissəsi də Azərbaycan vasitəsilə Qərb bazarlarına çıxarılır. Avqust böhranı isə Cənubi Qafqazda enerji siyasəti baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edən məsələ idi. Çünki, Gürcüstan–Rusiya müharibəsi ilə əlaqədar olaraq rus qoşunları tərəfindən Poti limanının bağlanması müəyyən müddətə Azərbaycandan Qara dəniz vasitəsilə neft ixracının blokadaya düşməsinə gətirib çıxarmışdı. Odur ki, Qərb Rusiyadan yan keçməklə enerji ehtiyatlarının Avropaya çatdırılmasında maraqlıydı və Azərbaycanda belə layihələri reallaşdırmağa başladı. Bu məqsədlə Rusiyanın iştirak etmədiyi layihələrə üstünlük verildi. Belə ki, növbəti layihə Azərbaycan və Mərkəzi Asiyadan Aİ ölkələrinə qaz ixracını nəzərdə tutan, ABŞ və Avropa Birliyi ölkələri tərəfindən dəstəklənən və Rusiyanın Qazprom şirkətinin həyata keçirmək istədiyi Cənub Axını layihəsinə rəqib qismində görülən NABUKKO layihəsi oldu. İşə düşməsi Şahdəniz-II layihəsi üzrə qaz hasilatına başlanması vaxtı ilə uzlaşdırılan (2017) TANAP layihəsi isə, Azərbaycandan başlayan geniş

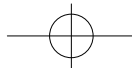

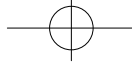
lənmiş Cənubi Qafqaz boru kəməri Avropa Birliyində bir neçə kəmərlə əlaqələndirəcək və Avropa üçün nəzərdə tutulan qaz Türkiyə–Bolqarıstan və ya Türkiyə–Yunanıstan sərhədində təhvil veriləcəkdir.

Hazırda Azərbaycanda digər sahələrlə yanaşı, enerji və ekoloji təhlükəsizliyin gücləndirilməsi üçün sistemli tədbirlər davam etdirilir. İqtisadi artımın keyfiyyətinin prioritetliyinin təmin edilməsi məqsədiylə iqtisadiyyatın diversifikasiyası genişləndirilməklə neft sektorundan asılılığın minimuma endirilməsi, innovativ iqtisadiyyata keçidin təmin edilməsi, aqrar sektorun inkişafında intensiv üsullara üstünlük verilməsi və iqtisadiyyatın klasterlər üzrə inkişafına nail olunması qarşıda duran əsas məsələlərdəndir.

Yola salmağa hazırladığımız 2013-cü ildə “The World Energy Council”-un rəsmi saytında dərc olunan hesabatda göstərilir ki, enerji sabitliyi indeksi (enerji təhlükəsizliyi, əhali üçün elektrik səmərəliliyi və energetika sahəsinin ekologiyasına əsaslanmaqla) üzrə reytingdə Azərbaycan 129 ölkə arasında 81-ci yerdə qərarlaşıb. Hesabata görə, Azərbaycan enerji təhlükəsizliyi göstəriciləri üzrə Ermənistanı (95-ci yer) və Gürcüstanı (106) geridə qoyaraq 32-ci yerdədir. Azərbaycan reytingdə əhali üçün enerji səmərəliliyi səviyyəsinin sabit göstəriciləri üzrə 74, ekoloji sabitlik göstəriciləri üzrə isə 98-ci yeri tutur.

Bu gün bəzi ölkələr üçün qlobal təhlükələrin qarşısının alınmasına xidmət edən Yeni Dünya Düzəninə mahiyyətində enerji resurslarının nəzarətə alınması, dünyanın bir mərkəzdən (ABŞ-dan) idarə edilməsi durur. Bu yol qlobal təhlükələrin hər yerdə və hamı üçün, o cümlədən Azərbaycan üçün qarşısının alınmasını nəzərdə tutmur, istənilən zaman ciddi regional və lokal təhlükələr yarana bilər. Fikrimizcə, ABŞ-ın birbaşa maraqlarına daxil olan enerji daşınmasında yeni-yeni təhdidlərin yaranmaması üçün Cənubi Qafqaz regionunda mövcud olan münaqişələrin həlli və daimi sabitliyin olması zəruridir. Lakin regiondakı mürəkkəb şərait və böyük dövlətlərin regionda toqquşan maraqları və yürütdüyü ikili standartlara uyğun siyasətləri uzunmüddətli davamlı sabitliyin əldə edilməsini də təhlükə altına atır. Cənubi Qafqazın geniş mənada təhlükəsizliyi isə bu problemlərin həllindən və qlobal təhlükələrin qarşısının alınmasından keçir.

Esmira Orucova,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutu,
Milli təhlükəsizlik və erməni araşdırmaları şöbəsi,
böyük elmi işçi*

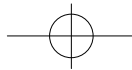
NATO-nun DAĞLIQ QARABAĞ MÜNAQİŞƏSİNƏ DAİR MÖVQEYİ

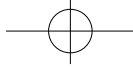
Cənubi Qafqazda regional təhlükəsizliyə olan təhdidlər ölkələrin ərazi bütövlüyü, suverenliyi prinsipini pozaraq bölgədə sabitlik dinamikasını pozmuş və regional birliyə xələl gətirmişdir. Belə ki, regionda Ermənistan–Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi, Gürcüstan–Rusiya müharibəsi kimi təhlükəsizliyi pozan hərbi qarşıdurmalar yeni bir beynəlxalq hərbi-siyasi təşkilatın burada əhəmiyyətli rol oynamasını tələb edir. Belə bir real təşkilat isə NATO-dur.

Gürcüstan açıq bir şəkildə NATO təhlükəsizlik sistemi ilə inteqrasiyaya, Azərbaycan NATO ilə münasibətlərini möhkəmləndirməyə və genişləndirməyə çalışır. Ermənistan isə birmənalı şəkildə Rusiyanın liderliyində Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatının təhlükəsizlik sisteminə daxil olmuşdur. Lakin bununla belə, NATO ilə də münasibətlərini inkişaf etdirmək istəyindədir.

NATO-nun Çikaqo sammitinin yekun bəyannaməsində deyilir: “Biz Ermənistan, Azərbaycan, Gürcüstan və Moldovanın ərazi bütövlüyü, müstəqillik və suverenliyini dəstəkləməkdə davam edir, həmçinin bu regional münaqişələrin beynəlxalq hüquq norma və prinsipləri, BMT Nizamnaməsi və Helsinki Yekun Aktı əsasında sülh yolu ilə nizamlanması səylərini dəstəkləyirik”.

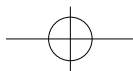
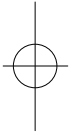
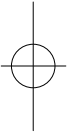
Düşünürəm ki, NATO Ermənistanı bu regionda sülhün bərqərar olması ilə bağlı üzərinə götürdüyü beynəlxalq öhdəlikləri yerinə yetirməyə dəvət edə bilər. NATO Ermənistanı destruktiv bir tərəfdaş ölkə kimi qınamalı və ona güclü təzyiq göstərərək Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində öz mövqeyini beynəlxalq hüquq prinsipləri əsasında

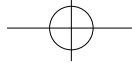

bildirməlidir. Bu, əlbəttə ki, regionda sülhün bərqərar olmasına və Cənubi Qafqazda regional təhlükəsizliyin təmin olunmasına xidmət edəcəkdir.

Regional münaqişələri yalnız sülh yolu ilə həll etmək NATO-nun başlıca prinsipi olduğundan bu hərbi-siyasi təşkilat bölgədə sülh yaratma, sülh quruculuğu və sülhü saxlama əməliyyatlarındakı fəaliyyətini daha da intensivləşdirməlidir.

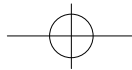
Xalid Niyazov,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutu, elmi işçi*

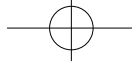
NATO-nun YENİ STRATEJİ KONSEPSİYASI VƏ CƏNUBİ QAFQAZDA TƏHLÜKƏSİZLİK ÇAĞIRIŞLARI

Mövqeyinə və çoxspektrli əhəmiyyətinə görə, dünya xəritəsində daim xüsusi diqqət mərkəzində yer alan Cənubi Qafqaza yeni yüzillikdə daha böyük maraq göstərilməkdədir. İkiqütblü dünyanın çöküşündən sonra qloballaşma və regionallaşma prosesinin daha dinamik xarakter alması subregional səviyyədə Cənubi Qafqazın Avroatlantik məkan üçün əhəmiyyətini olduqca artırmışdır. Bu mənada Avroatlantik dövlət və təşkilatlar SSRİ-nin süqutundan sonra Cənubi Qafqazla ən müxtəlif sferada əlaqələr yaratmışlar. Çünki Cənubi Qafqazın geosiyasi rolu istər potensialına, isətrə də geocoğrafi mövqeyinə görə həqiqətən də unikaldır.

Dünyanın ən güclü hərbi bloku olaraq dəyərləndirilən NATO da müxtəlif proqram və əməkdaşlıq formatları çərçivəsində region ölkələri ilə əlaqələrinin inkişafını ötən əsrin 90-cı illərindən etibarən xüsusi diqqət mərkəzində saxlayır. Hazırda NATO-nun Cənubi Qafqaz dövlətləri olan Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistanla əməkdaşlığı əsasən “Sülh Naminə Tərəfdaşlıq”, “Fərdi Tərəfdaşlıq üzrə Əməliyyat Planı”, həmçinin, “Planlaşdırma və Analiz Prosesi Proqramı” çərçivəsində həyata keçirilir. Sözügedən sənədlərdə tərəfdaş ölkələrin NATO ilə müdafiə, təhlükəsizlik və hərbi siyasət sahələrində islahatlara dair məsləhətləşmələrin keçirilməsi üzrə məqsədləri və niyyətləri müəyyən olunmuşdur. Region ölkələrinin Şimal Alyansı ilə əməkdaşlığı Avroatlantik məkana inteqrasiya, həmçinin, Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik və sabitliyin təmin olunması yolunda məqsədyönlü fəaliyyət olaraq dəyərləndirilir.

NATO-nun yeni strateji konsepsiyası isə region ölkələri ilə əməkdaşlığının daha yüksək səviyyəyə qalxmasına xidmət edir. Portuqaliyanın

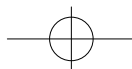

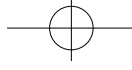

paytaxtı Lissabonda 2010-cu ilin noyabrında keçirilmiş NATO üzvdövlətlərinin Zirvə Toplantısında alyans üçün təsdiq edilən yeni Strateji Konsepsiya 21-ci yüzillikdə qabaran yeni təhdidlərin vaxtında və səmərəli şəkildə önlənməsi üçün qarşılıqlı əməkdaşlığın miqyasının da genişlənməsinə xidmət edir.

NATO ilə region ölkələri arasında tərəfdaşlıq əlaqələrinin inkişafı isə qlobal və regional səviyyədə əməkdaşlığın daha da dərinləşməsi üçün yeni imkanlar yaratmışdır. Geocoğrafi və iqtisadi əhəmiyyəti getdikcə yüksələn Cənubi Qafqaz yeni regional konfigurasiyanın formalaşması ilə NATO-nu özünə daha çox cəlb etməkdədir. Bu sırada region ölkələrindən biri kimi Azərbaycanı NATO üçün əhəmiyyəti davamlı surətdə artır. Azərbaycan-NATO ilk təmasların tarixi Azərbaycanın bir sıra Mərkəzi və Şərqi Avropa dövlətləri ilə birlikdə NATO-nun yeni yaradılmış məşvərətçi forumuna - Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurasına (1997-ci ildən Avro-Atlantik Tərəfdaşlıq Şurası) qoşulduğu 1992-ci ilin mart ayına təsadüf edir. 1994-cü ildən Azərbaycan da daxil olmaqla NATO və Cənubi Qafqaz ölkələri arasında "Sülh Naminə Tərəfdaşlıq" proqramı qarşılıqlı münasibətləri yeni keyfiyyət mərhələsinə yüksətmişdir. Növbəti illərdə isə əməkdaşlıq daha dərin məzmun kəsb etmiş, sıx və çoxtərəfli xarakter almışdır.

Region ölkələrinin hamısı Avroatlantik məkana inteqrasiya fonunda NATO ilə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsində maraqlı olsalar da, bu istiqamətdə siyasətləri kəskin surətdə fərqlənir. Çox mühüm coğrafi-strateji məkanda yerləşən Azərbaycan malik olduğu mövqedən həm özünün, həm də tərəfdaşlarının maksimum bəhrələnməsi üçün hərtərəfli şərait yaradır, milli mənafeələrinin və təhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində zəruri tədbirlər həyata keçirir. Qeyd olunanlar NATO ilə əməkdaşlığa da şamil olunur. Bu gün Azərbaycan NATO-nun ən ümidverici və etibarlı tərəfdaşları arasında yer alıb və hazırda Əfqanıstandakı Beynəlxalq Təhlükəsizliyə Yardım Qüvvələrinə (İSAF) əsgəri və təchizat yardımını edir. Transatlantik əməkdaşlıqda Bakının əhəmiyyəti NATO üçün artdığı vaxtda tərəflər demokratik, institusional və müdafiə islahatlarında fəal əməkdaşlıq həyata keçirirlər. 2007-ci ilin oktyabrında NATO Parlament Assambleyasının İslanidiyada baş tutan sammitində ölkəmizin qarşılıqlı əməkdaşlığını inkişafı istiqamətində

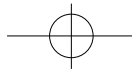
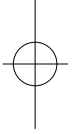
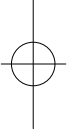

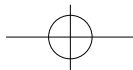

həyata keçirdiyi islahatlar təqdir olunmuş və bu, hazırlanmış xüsusi hesabatda da əksini tapmışdır.

Ötən dövr ərzində NATO və ölkəmiz arasında mülki müdafiənin planlaşdırılması, elmi mübadilə, ətraf mühitin mühafizəsi və ictimai informasiya kimi müxtəlif sahələrdə işbirliyi həyata keçirilmişdir. Bu gün Azərbaycan və NATO arasındakı əməkdaşlıq başlıca prinsiplər və qarşılıqlı maraqlara söykənir. Burada əsas diqqət yetirilən məqamlardan biri də Avropa və Avroatlantik məkanlarda sabitliyi qorumaq, mövcud münaqişələri və mümkün təhlükələri aradan qaldırmaq üçün birlikdə çalışmaqdır. Siyasi dialoq, o cümlədən tərəfdaşlıq, regional təhlükəsizlik, Ermənistan–Azərbaycan münaqişəsi, əməliyyatlarda iştirak, gələcək təhlükəsizlik təhdidləri və digər aktual məsələlər Azərbaycanın NATO ilə əməkdaşlığının əsas istiqamətlərindəndir. Müfəssəl xarakterə malik Azərbaycan-NATO tərəfdaşlığı sırf hərbi məsələlərlə yanaşı elm, təhsil, ekologiya və humanitar məsələləri də əhatə edir.

Bu gün Azərbaycanın NATO ilə dialoqu sadəcə müxtəlif missiyalar zamanı insani və təchizat dəstəyini təmin etmək kimi sırf siyasi əməkdaşlığı ehtiva etməklə məhdudlaşmır. Ölkəmiz mənəvi və hüquqi məsələlərə aid olunan sahələr üzrə də Şimal Alyansı ilə münasibətlərini dinamik inkişaf etdirir və NATO ilə milli maraqlarına müvafiq qaydada əməkdaşlığını bundan sonra da dərinləşdirmək niyyətindədir.

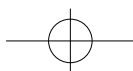

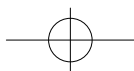

Моисей Беккер,
Институт по правам человека НАНА

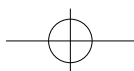
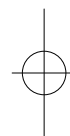
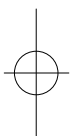
ПОЛИТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ

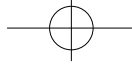
Южный Кавказ исторически всегда был ареной борьбы различных империй и политических сил. Поскольку регион находится на перекрестке торговых путей, а в настоящее время через него еще есть возможность проложить нефте- и газопроводы для доставки углеводородов в Европу, то значимость его возрастает многократно. Особую роль страны Южного Кавказа стали играть после того, как китайцами во II веке до н.э. был проложен Великий Шелковый путь. С этого момента за влияние в регионе стали бороться Римская империя и государство Сасанидов. Затем эстафету перехватили Византийская империя и Парфия, Османская империя и Сефевидская держава. С появлением на международной арене Российской империи началась острая и бескомпромиссная война за владение Грузией и Азербайджаном, которые представляли собой небольшие феодальные государства. В основном она была направлена против Персии и Османской империи, за которыми стояли Великобритания и Франция. Россия, обладавшая большими ресурсами и хорошо обученной армией, очень быстро вытеснила из региона обоих конкурентов. Так, Грузия и северная часть Азербайджана оказались в составе новой мировой державы. Почти 200 лет обе страны были лишены суверенитета. Тем не менее народы Грузии и Азербайджана не теряли надежды на свое возрождение и обретение собственной государственности. В 1991 году после распада Советского Союза на карте Южного Кавказа появились три новых государства. Однако, как выяснилось, бывшая империя оставила в наследство вновь созданным странам ряд острых нерешенных вопросов. С одной стороны, это проблема Южной Осетии и Абхазии, с другой – постоянно тлеющий конфликт между Арменией и Азербайджаном из-за Нагорного Карабаха. Причем

в сохранении создавшегося статус-кво заинтересованы многие региональные игроки. Так, полковник запаса Ильдрым Мамедов считает, что целью России на Южном Кавказе является “Во-первых, препятствовать развитию региональных энергетических проектов, отвечающих интересам Запада. Во-вторых, – помешать расширению НАТО на Восток за счет стран Южного Кавказа. В-третьих, – продолжить вмешательство в урегулирование конфликтов в регионе”. По словам эксперта, Россия в то же время пытается усилить свои военно-политические позиции в Черном море, развить свое военно-политическое преимущество на Каспии, продолжить оказание поддержки единственному на Южном Кавказе союзнику – Армении, и тем самым оказывать влияние на политику Азербайджана и Турции”. Что, касается Ирана, то он более всего боится светского характера Азербайджанского государства, его успешного развития, что служит “опасным” примером для Южного Азербайджана. К тому же режим аятолл никак не может смириться с самим фактом существования независимого Азербайджана, в котором он видит очень успешного конкурента. Именно поэтому руководство Исламской Республики активно поддерживает агрессивный курс Армении, которая только благодаря Ирану смогла избежать экономического коллапса. Кроме того, на Южном Кавказе переплелись интересы стран Евросоюза, которые хотят получать углеводороды, минуя Российскую Федерацию, США, Китайскую Народную Республику и Турцию. В этих условиях странам региона, как никогда прежде, необходимо скорейшее разрешение территориальных конфликтов, установление прочного и справедливого мира, исходя из принципа нерушимости границ и территориальной целостности, а в дальнейшем – создание общего рынка и объединение политических, экономических и интеллектуальных ресурсов для блага всех живущих здесь народов.

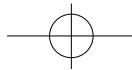
Zamiq Aslanov,
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutunun
Milli qanunvericilik və beynəlxalq hüquq şöbəsinin
böyük elmi işçisi, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru

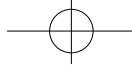
CƏNUBİ QAFQAZDA TƏHLÜKƏSİZLİK PROBLEMİNƏ DAİR

Qara dəniz və Xəzər dənizi arasında yerləşən Cənubi Qafqaz Cənub-Şimal və Qərb-Şərq enerji və nəqliyyat xətləri burada kəsişdiyindən və Xəzər hövzəsi enerji mənbələrinə malik olduğundan mühüm geosiyasi əhəmiyyət kəsb edir.

Tarixdən məlum olduğu kimi, Cənubi Qafqaz dövlətləri 1920-1921-ci illərdən 1991-ci ilə qədər Sovet İttifaqının təhlükəsizlik mexanizminə daxil olmuşdur. Sovet İttifaqının dağılmasından sonra isə regionda təhlükəsizlik problemi kəskinləşmiş, yeni təhdidlər və təhlükəsizlik problemləri yaranmış, regionda iqtisadi, siyasi və hərbi tarazlığın təmin edilməsi zərurəti, habelə bu sahədə beynəlxalq təhlükəsizlik təşkilatlarının, xüsusən də NATO-nun rolu artmışdır. SSRİ-nin dağılması ilə “soyuq müharibə” bitməsi də, postsovet məkanında, Cənubi Qafqaz regionunda daha da təhlükəli vəziyyət yarandı. Belə ki, SSRİ-nin dağılması ilə yaranan təsir boşluğunu ələ keçirmək səyləri regionda geosiyasi rəqabətin kəskinləşməsinə, bu məqsədlə regional münaqişələrin qızışdırılmasına, daxili siyasi proseslərə müdaxilə edilməsi, habelə dövlət çevrilişi hallarına səbəb oldu.

Cənubi Qafqazda əsas təhlükəsizlik problemləri aşağıdakılarla bağlıdır: regionda həm ənənəvi təhdidlərin, silahlı münaqişələrin, həm də müasir qeyri-ənənəvi təhlükəsizlik çağırışlarının, terror risklərinin mövcud olması; regionda hərbiləşdirmə (militarizasiya) prosesinin böyük templərlə inkişaf etməsi; “Dondurulmuş” münaqişə ocaqlarının və deməli, hər an reallaşma biləcək yeni münaqişə risklərinin olması; milli, dini və etnik fərqlərin və bu zəmində münaqişə yaratmaq səylərinin olma-

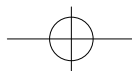
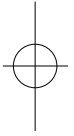
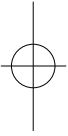

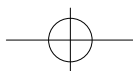

sı; İran ətrafında gərginlik; regionda təhlükəsizlik problemlərinin həllinə dair region və dünya dövlətlərinin yanaşma və mövqelərinin bir-birindən fərqlənməsi, ABŞ, RF, AŞ, NATO kimi beynəlxalq güclərin cənubi qafqazla bağlı maraqlarında uzlaşmayan məqamların olması və s. Bu baxımdan qeyd etmək olar ki, Cənubi Qafqaz regionunda təhlükəsizlik məsələsi hazırda ən aktual problemlərdən biri kimi çıxış edir.

Hesab edirik ki, Cənubi Qafqazda təhlükəsizliyin təmin olunmasında aşağıdakılar mühüm rol oynaya bilər:

- ərazi iddialarına son qoyulması;
- dövlətlərin və xalqların bir-biri ilə sülh şəraitində yaşaması;
- dövlətlərin ərazi bütövlüyünə və suveren hüquqlarına hörmət olunması;
- münaqişələrin həlli üsulu kimi güc tətbiqindən imtina edilməsi;
- dini və etnik zəmində baş verə biləcək münaqişələrin qarşısının alınması üçün zəruri tədbirlərin görülməsi;
- işğal rejiminə son qoyulması;
- neft və qaz borularının təhlükəsizliyinin təmin olunması;
- xəzər dənizinin hüquqi statusunun müəyyən edilməsi prosesinin yekunlaşdırılması;
- ikili standartlardan imtina olunması və nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların Qarabağ məsələsinin və Cənubi Qafqazda mövcud olan digər münaqişələrin həllində ədalətli mövqe nümayiş etdirməsi;
- beynəlxalq güclərin Cənubi Qafqazla bağlı maraqlarının uzlaşdırılması;
- təhlükəsizlik sahəsində birgə regional əməkdaşlıq sisteminin formalaşdırılması və s.

Narmin Farajova,
Institute on Human Rights of ANAS
Department of Religion and Public Safety

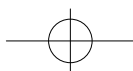
"SOFT SECURITY" POLICY IN THE SOUTH CAUCASUS AND NATO

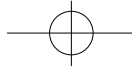
The development of new global trade relations, expansion of the world energy and transport communications network, breakthroughs in information technology, strengthening the position of transnational organizations, the spread of the influence of large states and other factors significantly impact on internal and external security environment of all states have led to the expansion of the number of threats. In such circumstances it became necessary to develop new approaches for solving security problems.

In today's globalizing world, besides threats of military force it became particularly relevant using of non-power - soft threats and risks, the confrontation to which becomes more critical. Solving problems of soft security implies the possibility of the increasing level of mutual understanding and trust, which may contribute to the maintenance of security even in its traditional sense.

"Soft security" as an aggregate of new, non-traditional, non-military calls, "soft" methods of its ensuring, was opposed to "hard security" related to the use of military and/or economic coercion. "Soft security" implies the confrontation to economic, social, political, environmental, food, medical and other non-military challenges. The concept of "soft security" is a relatively new and little developed especially toward the Trans-Caucasian states, though it is social, economic, political, energy and other aspects of soft security that particularly acute for countries of the South Caucasus.

After the collapse of the USSR, new republics of the Trans-Caucasian region, called also South Caucasus, in the new geopolitical situation are also faced many difficulties in ensuring their security. In the mid of 1990s, after the actual cessation of hostilities on the territory of the Caucasus, the

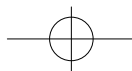
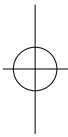
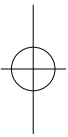

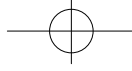

countries of the region faced with the need to ensure its security at all levels, taking into account power and non-power aspects of security.

In recent years, the South Caucasus became the center of the intersection and collision regional and geopolitical interests of both their immediate neighbors and global actors. NATO, along with other influential actors of international relations, shows increased interest to the region. The North Atlantic Alliance, which includes the United States and the most European countries, aims to realize its geopolitical interests in the South Caucasus, which lie in the fact that with the help of levers of military-political integration establish partnerships with the countries of the region, retaining thereby a reliable corridor for the transit of energy resources from the Caspian region and Central Asia to the West.

At the same time, recently appearance of new features in the field of "soft", i.e. non-military security, at NATO, promotes that Alliance in the extension of partnership with Azerbaijan, Georgia and Armenia pays more attention to scientific cooperation, collaboration in the field of the environment, the fight against cyber-terrorism and energy security, because the importance of the region for the transit of energy resources to Europe is doubtless. Herewith, disagreements between NATO and the U.S. on the one hand, and its European allies on the other may limit its cooperation with countries of the South Caucasus in the field of "soft security". But given the fact that not all the countries of Western Europe, for a variety of reasons, consider it appropriate to cooperate more actively with the states of the South Caucasus in the fight against cyber-terrorism and energy security, these areas of cooperation can develop less intensively.

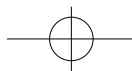
Nərgiz Vəliyeva,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutunun milli təhlükəsizlik və
erməni araşdırmaları şöbəsinin elmi işçisi*

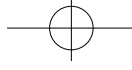
CƏNUBİ QAFQAZDA İNSAN TƏHLÜKƏSİZLİYİ NATO İLƏ YENİ ƏMƏKDAŞLIQ SAHƏSİ KİMİ

NATO-nun öz fəaliyyətində əsas rəhbər tutduğu prinsiplər davamlı sülh və təhlükəsizliyin açarı kimi demokratiya, şəxsi azadlıq və hüququn aliliyidir.

Yeni təhlükəsizlik mühitində bir şəxsin təhlükəsizliyi - insan təhlükəsizliyi demokratik ölkələrin əsas siyasətlərindən birinə çevrilməyə başlayır. Belə ki, NATO-nun sülh naminə Tərəfdaşlıq Proqramı da Avro-Atlantik regionda insan təhlükəsizliyi və demokratiyanı daha da inkişaf etdirməyə xidmət edir.

Beynəlxalq təhlükəsizliyə hədə yaradan istənilən bir amil insan təhlükəsizliyinə də təsir edir. İnsan təhlükəsizliyi qlobal təhlükəsizlik istiqamətlərindən biri olaraq NATO-nun əsas hədəflərindən biridir. İnsan təhlükəsizliyi dinamikası münaqişə yaşayan regionlar üçün daha xarakterikdir. Belə ki, Kosovo əməliyyatları zamanı NATO-nun mülki əhalinin müdafiəsini təmin etməsi insan təhlükəsizliyinin qorunmasına xidmət edirdi. Kütləvi qırğınlar, mülki əhalinin öldürülməsi, soyqırımlar insan təhlükəsizliyinin başlıca pozuntuları olduğundan bu regiona Cənubi Qafqaz da daxildir. Dağlıq Qarabağ müharibəsi, Rusiya-Gürcüstan müharibəsi insanların müharibələrin ən prinsiplial qurbanları olmasının əsas göstəriciləri olmaqla, insan təhlükəsizliyin pozulmasının əlamətləridir. Eləcə də, Cənubi Qafqazda da Azərbaycan torpaqlarının 20 %-nin Ermənistan tərəfindən işğalı, 1 milyona yaxın məcburi köçkünün öz yurdundan didərgin düşməsi insan təhlükəsizliyinə necə böyük təhdid olduğunun bariz sübutudur. Hələ də müharibə şəraitində yaşayan bir ölkə üçün bu təhdid davam etməkdədir. Zən-

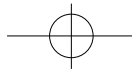
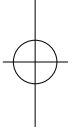

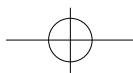

nimcə, Azərbaycan bu sahədə NATO ilə əməkdaşlıq etmək, insan təhlükəsizliyinə olan hədələri NATO qüvvələri ilə əməkdaşlıqla aradan qaldırmaqda maraqlı olmalıdır.

Çikaqo Sammitindən sonra NATO-nun tərəfdaşlıq perspektivi çərçivəsində Cənubi Qafqaz ölkələrini əhəmiyyətli hesab etməsi NATO ilə insan təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlığı daha da ön plana gətirir. Sammitin qərarında vurğulanırdı ki, NATO Cənubi Qafqaz ölkələrinin ərazi bütövlüyünü, suverenliyini tanıyır və bölgədə davam edən uzun sürən dondurulmuş münaqişələr Alyans üçün narahatlıq doğurur.

Hesab edirəm ki, NATO münaqişə nəticəsində hüquqları pozulmuş 1 milyon məcburi köçkünün fərdlər olaraq təhlükəsizliyinin pozulmasını və ümumiyyətlə Cənubi Qafqaz regionunun münaqişəli zona olmasına diqqət yetirərək, Cənubi Qafqaz bölgəsində münaqişələrin həllinə dəstək kimi və insan təhlükəsizliyinin təmin olunması, qorunması sahəsində xüsusi strategiya hazırlamalı və bu SNTP proqramı çərçivəsində bu istiqamətdə də iş aparmalıdır.

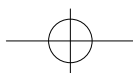

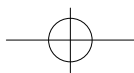
Самира Гарамоллаева,
Институт по правам человека НАНА

ОТНОШЕНИЕ ИРАНА К ВОПРОСАМ БЕЗОПАСНОСТИ НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ

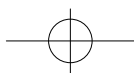
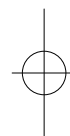
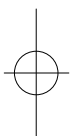
Иран является одним из крупных государств региона, имеющим своеобразную роль и функцию в вопросах относительно региональной безопасности. Распад СССР и образование вокруг Каспия новых независимых государств нарушили единые геополитические границы, существовавшие между этой страной и Россией на протяжении около двух веков, и создали определенное препятствие их историческому стратегическому партнерству, в то же время отношениям геополитического соперничества. В результате обретения Азербайджаном своей независимости была устранена непосредственная наземная граница между Россией и Ираном. Данный факт намного усложнил совместную реализацию двумя этими крупными региональными странами геополитических и геостратегических планов. К тому же, участие Запада посредством Азербайджана в транснациональных экономических проектах Южного Кавказа и Каспия обусловило наличие между Ираном и Россией не только Азербайджана, но и “внешних сил, являющихся стратегическими соперниками”.

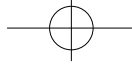
Иран располагает богатыми нефтегазовыми ресурсами в Персидском заливе и Каспийском море, и в обоих пространствах иранский режим демонстрирует серьезную геополитическую активность. Самые богатые нефтегазовые месторождения этой страны находятся в Персидском заливе, поэтому использование ресурсов в Каспийском шельфе является для него второстепенным вопросом. Но, несмотря на это, Иран проявляет серьезную обеспокоенность в связи с геоэкономическими и геостратегическими интересами, а также интересами безопасности в Каспийском море, будучи готовый решительно защищать их.

Азербайджан, в свою очередь, всегда был заинтересован в сохранении дружественных и соседских отношений с Ираном, как это сделал с Россией, Турцией, Грузией и другими приграничными странами. Однако на фоне возникших с этой страной некоторых геополитических проблем – всесторонняя поддержка агрессивной Армении, вопрос о правовом статусе Каспия, попытки нежелательного вмешательства во внешнюю политику Азербайджана, его самостоятельным связям с международным сообществом, вот уже долгие годы стало невозможным установить с этой страной серьезные партнерские отношения в области региональной безопасности.

Aytən Qurbanova,
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutunun
Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin elmi işçisi

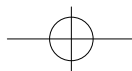
XƏZƏR DƏNİZİNİN EKOLOJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİ CƏNUBİ QAFQAZIN EKOLOJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİNİN MÜHÜM SAHƏSİ KİMİ

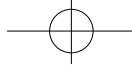
Dünyanın ən böyük qapalı su hövzəsi olan Xəzər dənizi özündə həm reliktlərlə flora və faunanın xüsusiyyətlərini, həm də vətəgə əhəmiyyətli bioloji ehtiyatları və mühüm karbohidrogen xammal yataqlarını birləşdirir. Məhz bu baxımdan dənizin biokimyəvi balansının qorunub saxlanması hazırda ekoloqları düşündürən əsas problemlərdən biridir.

Statusla bağlı Xəzəryanı dövlətlərin mənafelərinin üst-üstə düşməməsi problemin həllini ləngidən əsas səbəblərdən biridir. Xəzəryanı dövlətlərin Xəzərin statusu ilə bağlı fikir müxtəlifliyinin cəmləşdiyi nöqtələrdən biri də ekoloji sahə və onun təhlükəsizliyi problemidir. Xəzər Cənubi Qafqazın ümumi ekoloji obyektini kimi çıxış edir. Belə ki, Xəzər qapalı ekosistem olduğundan onun hər hansı bir hissəsində baş verə biləcək ekoloji fəlakət, şübhəsiz ki, hər bir Xəzəryanı dövlətin şəxsi planında və onun inkişaf perspektivlərində əks olunur. Bu baxımdan Xəzərdə ümumi ekoloji vəziyyətin saxlanması yalnız Xəzəryanı dövlətlərin birgə nəzarətinin həyata keçirilməsi ilə mümkün ola bilər.

Xəzər dənizinin və onun sahillərinin ekoloji problemləri region dövlətlərinin ekstensiv iqtisadi inkişafının nəticəsidir. Bu həm uzunmüddətli təbiət dəyişikliklərinə, həm də indiki dövrün sosial-iqtisadi problemlərinə əsaslanır. Bunlardan ən mühüm olanları regional münaqişələr, iqtisadi böhranlardır.

Xəzər dənizini çirkləndirən bir çox səbəblər vardır, bunlardan ən əsası da Kür və Ural çaylarıdır. Tbilisi, Rustavi şəhərlərinin və sənaye müəssisələrinin çirkəb suları, həmçinin kənd təsərrüfatında işlədilən müxtəlif toksiki maddələr Kür çayı vasitəsilə Xəzərə daxil olur. Bu

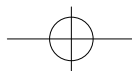
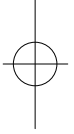
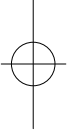

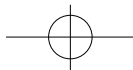

da içməli su ehtiyatı çatışmazlığı yaradır və bu sahəni təhlükə altında qoyur.

1997- ci ildən Xəzəryanı dövlətlərin Koordinasiya Komitəsi Ümumdünya Metereologiya Təşkilatı, YUNESKO və BMT-nin Ətraf Mühit Proqramının (YUNEP) dəstəyi ilə Xəzər regionunda kompleks proqramın həyata keçirilməsinə başlanılıb. 1998-ci ildə beş Xəzəryanı dövlət Xəzər Ekoloji Proqramını qəbul edilib. Bütün bu atılan regional addımlar ekoloji təhlükəsizliyin təmin olunmasına yönəlib.

Xəzər regionu Azərbaycan üçün strateji baxımdan olduqca əhəmiyyətli olduğundan Azərbaycan həmişə milli maraqları ilə yanaşı Xəzəryanı ölkələrin maraqlarına uyğun addımlar atıb və dənizin hərbişdirilməsinin qarşısını alıb. Hazırda da ölkəmiz dənizin ekoloji təhlükəsizliyinin təminatı ilə bağlı atılan bütün addımları dəstəkləyir.

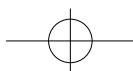

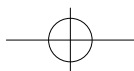
Ризван Гусейнов,
Институт по правам человека НАНА

ПРОБЛЕМЫ ПОЛИТИЧЕСКОЙ И ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ

Основной проблемой Южного Кавказа остается тлеющий уже свыше 20 лет армяно-азербайджанский нагорно-карабахский конфликт. К сожалению, сложившаяся по итогам Первой Карабахской войны ситуация в регионе Южного Кавказа удовлетворяет ведущие мировые державы: США, Россию и Евросоюз. Будучи сопредседателями МГ ОБСЕ по разрешению конфликта, они ни на йоту не продвинули мирный процесс по урегулированию этого вопроса.

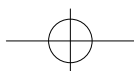
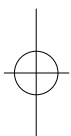
В этой сложной геополитической ситуации, Азербайджан смог стать успешно развивающейся страной, способной осуществлять межрегиональные энерготранзитные проекты. Приоритетом является диверсификация энергопотоков, строительство новых нефте- и газовых трубопроводов и др. транспортной инфраструктуры. Диверсифицированная энерготранзитная политика и стабильная экономика позволяют Азербайджану быть серьезным геополитическим игроком в регионе. Основным приоритетом внешней политики официального Баку является сохранение и дальнейшее укрепление независимого внешнеполитического курса. То есть, Баку будет стремиться развивать экономическое, транзитное и военное сотрудничество со странами Запада, но пресекать всякое вмешательство во внутреннюю политику Азербайджана. Что касается отношений с Россией, то здесь торгово-экономическое и транзитное сотрудничество не играет особой роли, в связи с чем непонятно на какой основе будет развиваться дальнейшее двусторонне партнерство *(не считая постоянных взаимных реверансов и культурно-гуманитарных проектов)*.

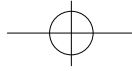

Расширение и углубление нефтегазовых, транзитных и торгово-экономических связей с Европой, Турцией, США, Китаем и др. является приоритетом для Азербайджана. Особая роль отводится логистическим, транзитным проектам, в частности по соединению посредством ж/д Баку–Тбилиси–Карс огромных евразийских просторов от Китая до Западной Европы. Также создаются новые энерготранзитные коридоры, позволяющие через Азербайджан, Грузию и Турцию доставлять в Европу углеводороды из Каспийского региона.

Продуктивно сотрудничать и успешно торговать с Азербайджаном и в дальнейшем смогут те страны, которые не стремятся глубоко вмешиваться во внутривосточные дела Азербайджана, не противопоставят его энерготранзитной политике и реально поддерживают в вопросе восстановления суверенитета над оккупированными ныне Арменией Нагорным Карабахом и другими прилегающими азербайджанскими территориями.

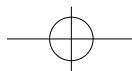

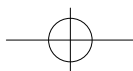
Lala Jafarova,
Institute on Human Rights of ANAS,
research fellow

**SUCCESSFUL DEVELOPMENT OF THE ENERGETIC
SECTOR OF AZERBAIJAN AS THE OUTPOST
OF STABILITY IN SOUTH CAUCASUS**

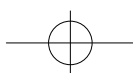
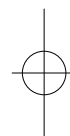
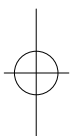
Azerbaijan is one of the most rapidly developing countries and can be described as the example of effective implementation of energy strategy. The oil strategy which was successfully established by the National Leader of Azerbaijan Heydar Aliyev enabled Azerbaijan economics to become one of the most flourishing nowadays. Particularly, Production Sharing Agreement on the development of "Azeri - Chirag - Guneshli" deepwater oil fields, which was signed in 1994, also known as the Contract of the Century, was very important to the development of the energy sector of the state.

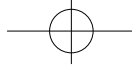
Overall development of the Azerbaijan Republic is not limited only to energy resources. It is important to mention that achievements of the country make it possible to consider the state as the leader of the South Caucasus region. Data show that Azerbaijan's fast growing economics creates basis for it to become the major state of the region. According to the Davos Economic Forum's "The Global Competitiveness Report 2013-2014", because of economic and institutional reforms, Azerbaijan is in 39th place and in the 1th among CIS countries. Therefore, stability in the region also depends on wellbeing of Azerbaijan in many aspects, as it has significant natural resources and highly important geopolitical location. Azerbaijan develops relationship with many organizations both on international and regional level. In 1994 NATO adopted "Partnership for Peace" program, and Azerbaijan has joined that program actively collaborating with the organization. It is important to note, that relationship with NATO started to expand since 1992 when delegation of Azerbaijan Republic took part in the seminar organized for NATO member-states in Turkey.

Increasing importance of energy security is one the directions of cooperation between Azerbaijan and NATO. Thus, in November, 2013 in Baku conference on "Cooperative Approach to Energy Security: View from NATO and Beyond" took place, which was co-organized by the Center for Strategic Studies under the President of Azerbaijan together with the North-Atlantic Treaty Organization. During that meeting many important issues were discussed and the significance of Azerbaijan in providing energy security in South Caucasus was highlighted.

İlhamə Hüseynova,

AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat

İnstitutunun Beynəlxalq hüquq

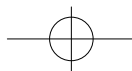
və milli qanunvericilik şöbəsinin elmi işçisi

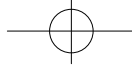
CƏNUBİ QAFQAZDA TƏHLÜKƏSİZLİK

Dünyada baş verən sürətli dəyişikliklər şəraitində ayrı-ayrı dövlətlər və bütövlükdə bəşəriyyət terrorçuluq, etnik separatizm, münaqişələr, transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığın artması, kütləvi qırğın silahlarının yayılması, təbii ehtiyatların tükənməsi, əhalinin sayının durmadan çoxalması və kütləvi miqrasiyası, ətraf mühitin çirklənməsi və sair təhlükələrlə üzləşir.

Bu amillər hər bir dövlətin prioritetlərinin, təhlükəsizliyə qarşı risklərin müəyyənləşdirilməsini, həmin risklərin qabaqlanması və aradan qaldırılması üzrə adekvat tədbirlərin həyata keçirilməsini zəruri edir. 1990-cı illərin əvvəllərindən etibarən, NATO-nun strukturlarında siyasi və hərbi dəyişikliklər prosesi başlandı. 1990-cı ilin iyulunda yeni təhlükəsizlik mühitinə uyğunlaşmaq üçün London sammitində Dəyişilmiş Şimali Atlantika Alyansına dair London Bəyannaməsi, bir il sonra isə Roma sammitində yeni Strateji konsepsiya və Sülh və əməkdaşlığa dair bəyannamə qəbul edildi. Nəzərdə tutulmuş əməkdaşlığın gələcək inkişafını istiqamətləndirən Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurası (ŞAƏŞ) təsis edildi. NATO-nun Cənubi Qafqaz regionunda yaranmış vəziyyətlə bağlı narahatlığı 1994-cü ilin yanvarında Şimali Atlantika Şurası tərəfindən qəbul edilmiş Bəyannamədə öz əksini tapmışdır. Bəyannamədə ərazi ələ keçirmək məqsədilə gücdən istifadə edilməsi pislənir və Cənubi Qafqaz dövlətlərinin ərazi bütövlüyünə, müstəqilliyinə və suverenliyinə hörmət regionda sülhün, sabitliyin və əməkdaşlığın bərqərar olmasının vacib elementi kimi səciyyələndirilir.

Regionda və ya hər hansı ayrıca götürülmüş ölkədə təhlükəsizlik deyəndə hər şeydən əvvəl real təhlükələr identifikasiya olunmalıdır. Baş-

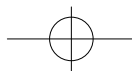

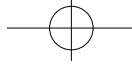
qa sözlə desək, “təhlükəsizlik” və “təhlükə” qoşa tədqiq edilməlidir. Təhlükələr mövcud və ya gözlənilən problemlərlə bağlı ola bilər. Hər bir ölkə üçün təhlükələr yerli, regional və qlobal kimi qruplaşdırıla bilər. Adətən bir çox yerli problemlər regional və qlobal problemlərin yerlərdə və ya regionda təzahürüdür. İctimaiyyətin geniş təbəqəsi yerli və regional problemləri qlobal problemlərdən daha tez hiss edir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, son yüzillikdə dünya ölkələrinin əlaqələrinin genişlənməsi və siyasi mənada Yer Kürəsinin “kiçilməsi” bir çox qlobal problemlərin ortaya çıxmasına gətirib çıxarmışdır ki, bu da təbii olaraq yerli və regional problemlərin yaranmasına səbəb olmuşdur. XXI əsrdə enerji çatışmazlığı, ərzaq qıtlığı, balansın pozulması və əhali artımı ilə bağlı problemlər çox ciddi təhlükələrin yaranmasına səbəb ola bilər ki, bu vəziyyət istisnasız olaraq bütün ölkələrə, o cümlədən Cənubi Qafqaz ölkələrinə ciddi təhlükələr vəd edir. Deməli, Azərbaycan cəmiyyəti üçün də eyni nəticələr gözlənilir. Başqa sözlə desək, Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik məsələləri dünya miqyasında mövcud olan bu problemlərlə birbaşa əlaqəlidir. Odur ki, Azərbaycanın geniş mənada təhlükəsizliyi bu problemlərin həllindən və qlobal təhlükələrin qarşısının alınmasından keçir.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində milli təhlükəsizliyin təminatının aşağıdakı əsas prinsipləri təsbit olunmuşdur:

- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına və qanunlarına riayət edilməsi;
- milli təhlükəsizliyin vahid dövlət siyasətinə əsaslanması və onun təmin olunması istiqamətlərinin tarazlaşdırılması və əlaqələndirilməsi;
- milli təhlükəsizliyi təmin edən orqanlar arasında səlahiyyətlərin dəqiq müəyyən edilməsi, onların fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi və həmin orqanların bir-birini qarşılıqlı surətdə operativ məlumatlandırması;
- milli təhlükəsizliyin təminatı ilə əlaqədar fəaliyyətin həyata keçirilməsinə nəzarət;
- beynəlxalq təhlükəsizlik sistemlərinə inteqrasiya;
- insan, cəmiyyət və dövlətin maraqları arasındakı tarazlığın saxlanması və onların qarşılıqlı məsuliyyəti.

Ölkənin milli maraqları Azərbaycan xalqının fundamental dəyər və məqsədlərinin, insanın, cəmiyyətin və dövlətin inkişaf və tərəqqisini təmin edən siyasi, iqtisadi, sosial və digər tələbatların məcmusudur.

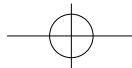
Siyasi sahədə əsas milli maraqlar dövlət müstəqilliyi, suverenliyi və ərazi bütövlüyü; konstitusiyaya quruluşunun qorunması, demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlətin mövcudluğu; Azərbaycan xalqının vahidliyinin qorunub saxlanması; vətəndaş cəmiyyətinin formalaşdırılması, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin olunması; ictimai-siyasi sabitliyin təmin edilməsi; kəşfiyyat, terror-təxribat və digər pozuculuq fəaliyyətinin qarşısının alınması; dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi; xaricdə yaşayan həmvətənlərin hüquqlarının müdafiəsi; Azərbaycanın dünya xalqları ilə dostluq, sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşaması, bərabər tərəfdaşlıq əsasında beynəlxalq əməkdaşlığın inkişafı, Avropa və dünya birliyinə inteqrasiya; beynəlxalq aləmdə Azərbaycan Respublikasının nüfuzunun artırılmasıdır.

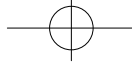
İqtisadi sahədə əsas milli maraqlar iqtisadi potensialın artırılması; bazar iqtisadiyyatının inkişafı, onun hüquqi əsasının təkmilləşdirilməsi; iqtisadi sabitliyin təmin olunması; iqtisadiyyatın inkişafı üçün daxili və xarici investisiyalardan ötrü əlverişli şəraitin yaradılması; təbii və maddi sərvətlərin qorunması və səmərəli istifadə edilməsi; regional və dünya bazarlarının formalaşdırılmasında və fəaliyyət göstərməsində azad və bərabər hüquqlu iştirakın təmin edilməsi.

Sosial sahədə əsas milli maraqlar Azərbaycan xalqının genofondu-nun qorunması, əhalinin layiqli həyat səviyyəsinin və fiziki sağlamlığının təmin edilməsi məqsədilə səhiyyə və sosial müdafiə sisteminin səmərəli fəaliyyət göstərməsidir.

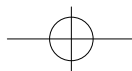
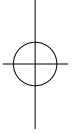
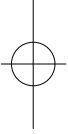
Azərbaycan Respublikasının hərbi sahədə əsas milli maraqları dövlətin müdafiə qüdrətinin, Silahlı Qüvvələrin və başqa silahlı birləşmələrin komplektləşdirilməsinin, döyüşə və səfərbərliyə hazırlığının, hərbi-texniki təchizatının təmin edilməsidir.

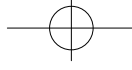
Müasir dövrdə Azərbaycan Respublikasının xarici əlaqələrində mühüm istiqamətlərdən birini ölkəmizin Ermənistanın hərbi təcavüzünə məruz qalması gerçəkliyi və onun nəticələri, konfliktin regionun stabil gələcəyinə mənfi təsiri barədə obyektiv informasiyanın müxtəlif dövlətlərə və beynəlxalq qurumlara çatdırılması siyasəti təşkil edir.

Həyata keçirilən xarici siyasət kursu sayəsində bu gün dünyanın aparıcı dövlətləri və təşkilatları Azərbaycanı Cənubi Qafqazın hərbi-siyasi, iqtisadi, ekoloji təhlükəsizliyinin təmin olunmasına fundamental strateji töhfələr bəxş edən regional güc kimi dəyərləndirir.

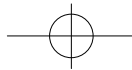
Xatirə Heydərova,

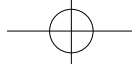
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutu

ABŞ–AZƏRBAYCAN MÜNASİBƏTLƏRİ NATO ÇƏRÇİVƏSİNDƏ

Bu gün ABŞ–Azərbaycan əməkdaşlığı müxtəlif istiqamətlərdə – siyasi sahədə, iqtisadi müstəvidə, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində yüksələn xətt üzrə inkişaf etməkdədir. Hafiz Paşayevin təbirilə qeyd etsək, Azərbaycan nisbi qeyri-müəyyənlikdən əvvəlcə ABŞ üçün “qismən maraqlı” dövlətə, daha sonra “mühüm əhəmiyyətli” dövlətə və nəhayət “strateji əhəmiyyətli” dövlətə çevrilməklə əhəmiyyətli tərəqqiyə nail olmuşdur. Bu əməkdaşlıq NATO çərçivəsində beynəlxalq terrorizmlə mübarizə istiqamətində daha da genişlənməmişdir.

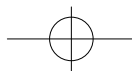
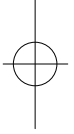
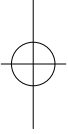
Qərb dövlətlərinin hərbi siyasi bloku kimi fəaliyyətə başlayan NATO 1949-cu ildə məhz ABŞ-ın fəal təşəbbüsü ilə yaradılmış təşkilatdır. Qurumun əsas maliyyə və təşkilati sistemləri Birləşmiş Ştatların büdcəsi üzərində qurulmuşdur. “Soyuq müharibə”nin bitməsindən sonra beynəlxalq təşkilat olaraq NATO postsovet məkanında münafişlərin ləğv edilməsində öz rolunu artırmağa, bu ölkələrdə siyasi və iqtisadi böhranın aradan qaldırılmasına, demokratik islahatların həyata keçirilməsinə zəruri töhfə vermək məqsədilə “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramını qəbul etmişdir. Təbii olaraq, 1994-cü ildə Azərbaycan Respublikası da yenidən müstəqillik qazanmış, ərazisinin 20 faizi ermənilərin işğalına məruz qalmış bir dövlət kimi bu proqrama qoşulmuşdur. 1999-cu ildə NATO Parlament Assambleyasında müşahidəçi dövlət statusu almış, 2001-ci ildə həmin quruma assosiativ üzv kimi qəbul olunmuşdur. Azərbaycan 1997-ci ildən “Planlaşdırma və Analiz Prosesi”nə (PAP) qoşulmuşdur. 2005-ci ildən NATO ilə əməkdaşlıq “Fərdi Tərəfdaşlıq üzrə Əməliyyat Planı” (IPAP) əsasında davam etdirilməkdədir. Beləliklə, bütün yuxarıda sadalananları nəzərə alsaq, NATO ilə əməkdaşlığı Azərbaycan üçün prioritet məsələlərdən biri ol-

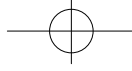

duğunu qeyd edə bilərik. Dünyanın ən böyük təhlükəsizlik təşkilatı ilə əməkdaşlıq etmək təbii ki, Azərbaycana beynəlxalq təcrübə qazanmağa, ordu quruculuğunu beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırmağa yardım etmişdir.

Lakin Azərbaycanın bu qurumla hərtərəfli əməkdaşlığı, qurumun müxtəlif proqramlarında, o cümlədən, bir sıra münaqişə bölgələrində beynəlxalq koalisiya qoşunları tərkibində sülh yaratma missiyalarında iştirak etməsi Azərbaycanın xarici siyasətinin qarşısında duran əsas problemin – Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli prosesinə heç bir müsbət tövhə verməmişdir. NATO-nun bu məsələ ilə bağlı ikili standart həyata keçirməsi beynəlxalq hüquq sistemində, eyni zamanda NATO-nun öz prinsiplərində də böhranın, boşluqların, çatışmazlıqların olmasına əyani sübutdur.

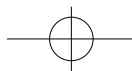
Almaz Ələkbərova,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutunun dissertantı*

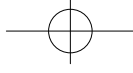
DÖVLƏTİN SIYASİ SİSTEMİNİN BƏZİ MƏSƏLƏLƏRİ

Müasir dövrdə elmi maraq doğuran məsələlərdən biri də bürokratik münasibətlərin bəzi problemlərinin tədqiqidir. Bu tip məsələlərdən biri də təkmilləşdirmə nöqteyi-nəzərdən dövlət bürokratiyasının siyasiləşdirilməsi ilə bağlı məsələdir. Belə ki, bürokratiya siyasi funksiyanı yerinə yetirən bir sıra xarakterik xüsusiyyətlərə malikdir. O, səmərəli seçim əsasında yeni məqsədlərin qoyuluşunu da həyata keçirir. Bununla da təkmilləşmənin demokratik məqsədləri və onun həyata keçirilməsinin bürokratik üsulları arasında ziddiyyət yaranır.

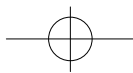
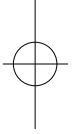
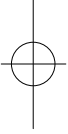
Bir məsələni də nəzərdə saxlamaq zəruridir ki, siyasətçilər tərəfindən islahatların yalnız ümumi istiqamətləri müəyyən edilir. Bürokratiyanın məqsədi kimi orta səviyyəli məqsədlərin və onlara nail olma vasitələrinin seçimi çıxış edir. Bürokratik cəhətdən müəyyən məqsəd qoymanın müsbət tərəfi ondan ibarətdir ki, bu məqsədlər onların həyata keçirilməsi imkanları və üsulları ilə uyğunlaşır.

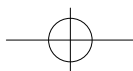
Qeyd edilənlərin məcmusu olaraq demək olar ki, islahatların təkmilləşmə şəraitində həyata keçirilməsində dövlət bürokratiyası özünün fəal roluna və tutduğu mövqeyə görə mütləq siyasi-inzibati təsisat kimi formalaşır və fəaliyyət göstərir. Nəticə etibarilə, dövlət bürokratiyasının siyasiləşməsinə dövlət aparatının əlverişli siyasi şəraiti kimi xarakterizə etmək olar. Dövlət aparatının siyasi funksiyası mahiyyət etibarilə cəmiyyətdə siyasi münasibətlərin formalaşması ilə nəticələnir. Hakimiyyətin seçkilər vasitəsilə legitimləşməsindən fərqli olaraq, siyasi münasibətlər cəmiyyətdə mənafelərin qarşılıqlı uyğunlaşdırılmasını, cəmiyyətin yeni siyasi sistemə mütəmadi inteqrasiyasını, sosial subyektlərin siyasi tələblərinin irəli sürülməsi imkanlarının yaradılmasını özündə ehtiva edir. Siyasi institutların və vətəndaş cəmiyyətinin kamil olmaması-

nın nəticəsi olaraq dövlət qulluğu həmin funksiyanı öz üzərlərinə götürür. Dövlət bürokratiyasının fəaliyyətinin siyasiləşməsi həyata keçirilən islahatların inkişafının müəyyən mərhələsində bir sıra cəhətləri ilə xarakterizə edilir.

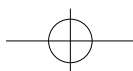
Айтен Рамазанова,
Институт по правам человека НАНА

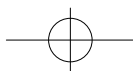
РОЛЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ НАТО НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ

В настоящее время Южный Кавказ считается самым нестабильным и конфликтным, но в то же время важнейшим геополитическим пространством международного значения. Следует отметить, что в силу своего географического положения, близости к важным стратегическим и транспортно-коммуникационным коридорам, а также к Ближнему Востоку и соседство с такими региональными акторами, как Иран и Россия, усиления заинтересованности НАТО к Южному Кавказу носит специфический и многозначный характер.

Кроме того, существующие между странами региона геополитические и военно-геостратегические противоречия, а также угрожающие безопасности и стабильности региону армяно-азербайджанский нагорно-карабахский конфликт, вооруженные столкновения в Абхазии и Южной Осетии продолжают и так напрягать ситуацию в данном регионе. Каждая из стран Южного Кавказа на сегодня имеет разные задачи, как по обеспечению безопасности, так и в сфере реформирования сектора безопасности, более того три страны находятся на разном уровне реформ и отношений с НАТО.

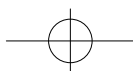
Грузия поддерживает стратегию четко ориентированной позиции на интеграцию в НАТО. В таком же положении Азербайджан, активно ищет свое членство в НАТО, при этом сохраняя стабильными отношения с Россией и Ираном. С другой стороны, как минимум до 2014 г. основной формат сотрудничества страны с Североатлантическим альянсом будет состоять в обеспечении транзита в Афганистан натовских грузов с использованием территории и инфраструктуры Азербайджана. Впрочем, у Азербайджана есть также весьма важный политический и лоббистский ресурс во взаимоотношениях с НАТО, каковым является играющая не последнюю роль в структурах Альянса Турция.

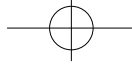

Переходя к проблематике Армения – НАТО, следует отметить, что Армения стремится к сотрудничеству с НАТО, хотя Альянс по-прежнему организация, в которой она чувствует себя не очень комфортно. Есть две причины объяснения этому поведению. Во-первых, НАТО была создана против наиболее важного союзника Армении – России. Во-вторых, естественно, турецкий фактор внутри НАТО играет свою негативную роль. И в-третьих, следует отметить членство Армении в ОДКБ, которое является препятствием на пути сотрудничества Еревана с Брюсселем.

Подводя итог, можно утверждать, что подход НАТО в отношении Южного Кавказа является гибким и прагматичным. Грузия участвует в большинстве инициатив, начатых в рамках программы “Партнерство ради мира”. Важнейшей целью Грузии является получение членства в НАТО в ближайшем будущем, чтобы удержать Россию от вмешательства в ее внешнюю политику. Хотя последние действия НАТО показывают, что Брюсселем учитывается мнение Москвы в вопросе предполагаемого членства Грузии в НАТО, в противном случае Грузия уже была бы членом Альянса. Что касается Армении, то Ереван явно не нуждается в НАТО и не ощущает необходимости для расширения сотрудничества, чтобы удержать своих врагов – Турцию или Азербайджан. Для увеличения такого сотрудничества в первую очередь нужна прагматическая заинтересованность, в случае же Армении и Азербайджана эта заинтересованность сводится к тому, чью сторону займет НАТО в нагорно-карабахском урегулировании. Это заставляет Брюссель быть более диверсифицированным и аккуратным в лавировании между интересами Азербайджана и Армении. Армения пытается сотрудничать с НАТО в других областях через ПРМ в целях диверсификации своей внешней политики. Азербайджан также сотрудничает с Альянсом, но его поведение является более сбалансированным, по сравнению с другими государствами Южного Кавказа. На фоне турбулентности Ближнего Востока и иранского вопроса Азербайджан приобретает наиболее важную значимость для НАТО. Таким образом, можно утверждать, что в настоящее время происходит достаточно серьезная переоценка роли и места НАТО в региональной политике и безопасности на Южном Кавказе.

Elçin Əzizli,

AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat

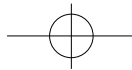
İnstitutunun "Beynəlxalq hüquq; İnsan hüquqları"

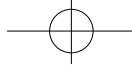
ixtisası üzrə doktorantı

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ EKOLOJİ TƏHLÜKƏSİZLİK MARAQLARI

“Ekologiya” termini canlı orqanizmlərlə ətraf mühitin qarşılıqlı münasibətlərini öyrənən elm sahəsi kimi dəfə 1866-cı ildə alman alimi Ernest Hekkel tərəfindən işlədilmişdir. İstər elm sahəsi kimi, istərsə də cəmiyyətin mənafeləri baxımından ekologiya çox geniş bir sahədir. Planetimizin bütün canlı orqanizmlərinin sağlam ətraf mühitdə yaşaması və inkişafı məhz ekoloji problemlərin həlli ilə bağlıdır və mütərəqqi bəşəriyyəti düşündürən ən vacib problemlər də ekoloji problemlərdir. Cəmiyyətin tarixi inkişafı ilə XVIII-XIX əsrlərdən etibarən dünyada intişar tapan elmi-texniki tərəqqi, sənayenin sürətlə inkişafı, enerji resurslarının istismarının genişlənməsi, hərbiləşmə və s. amillər müasir ekoloji problemlərin yaranmasına səbəb olmuşdur. Əslində bu da dünyanın qanunauyğunluqlarından biridir. Çünki insan tarix boyu əldə etdiyi nailiyyətlərdən istəsə də imtina edə bilməz. Elmin, texnologiyanın, sənayenin mənfəi təzahürlərinin qarşısının alınması məqsədilə dövlətlər həm öz milli qanunvericilik sistemlərində, həm də beynəlxalq və regional konvensiya və sazişlərdə ekoloji məsələlərin tənzimlənməsinə səy göstərirlər. Çünki, ekoloji təhlükəsizlik sahəsində hüquq normalarının pozulması ilə atmosfer havası, kosmik fəza, su obyektləri, yerin təkə təhlükələrə məruz qalır, bitki və heyvanlar aləmi ziyan çəkir, eləcə də insanların həyat və sağlamlığına zərər vurulması və ya təhlükə törədilməsi ilə insan hüquqları pozulur.

Müstəqillik illərində Azərbaycan Respublikasında ətraf mühitin mühafizəsi, ekologiya, səhiyyə və digər sahələrdə milli qanunvericilik bazası xeyli genişləndirilmişdir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası

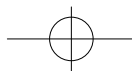

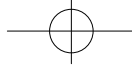
yasının 39-cu maddəsində hər kəsin sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ, heç kəsin ətraf mühitə, təbii ehtiyatlara qanunla müəyyən edilmiş hədlərdən artıq təhlükə törədə və ya zərər vura bilməməsi, eləcə də ekoloji tarazlığın saxlanılmasına, yabanı bitkilərin və vəhşi heyvanların qanunla müəyyən edilmiş növlərinin qorunmasına dövlət tərəfindən təminat verilməsi ifadə olunmuşdur. Bununla yanaşı, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 78-ci maddəsində müəyyən olunmuşdur ki, ətraf mühitin qorunması hər bir şəxsin borcudur. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında və digər qanunvericilik aktlarında ekoloji təhlükəsizliyin təmin olunması baxımından həm dövlətin, həm də vətəndaşların üzərinə öhdəliklər qoyulmuşdur. Çünki insan həyatını və sağlamlığını, cəmiyyəti, onun maddi və mənəvi dəyərlərini, ətraf mühiti, o cümlədən atmosfer havası, kosmik fəza, su obyektləri, yerin təki, torpaq, təbii landşaft, bitki və heyvanlar aləmini təbii və antropogen amillərin təsiri nəticəsində yaranan təhlükələrdən qorumaq dövlətin əsas məqsədlərindən biridir.

Ekoloji təhlükəsizlik haqqında 1999-cu il 8 iyun tarixli Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci maddəsində ekoloji təhlükəsizliyə - insanın və cəmiyyətin həyati vacib maraqlarının, ətraf mühitin ona antropogen və təbii təsirlər nəticəsində yaranan təhlükələrdən qorunmasının təmin edilməsi kimi anlayış verilmişdir.

Milli təhlükəsizlik haqqında 2004-cü il 29 iyun tarixli Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən Azərbaycan Respublikasının ekoloji sahədə əsas milli maraqları - cəmiyyətin yaşayışı üçün təhlükəsiz ekoloji və texnoloji şəraitin yaradılması kimi müəyyən olunur və ekoloji tarazlığın pozulması və ekoloji vəziyyətin kəskin pisləşməsi, ekoloji cəhətdən zərərli texnologiyaların təhlükə yaradacaq miqyaslarda tətbiqi, təsərrüfat obyektlərinin təbii fəlakətlərə, texnogen xarakterli fəvqəladə hadisələrə və təxribatlara məruz qalma ehtimalı, epidemiya və epizootiyaların yayılması, su mənbələrinin, atmosferin və dəniz mühitinin təhlükəli miqyaslarda çirklənməsi, həmçinin ekoloji mədəniyyət səviyyəsinin aşağı olması ekoloji sahədə əsas təhdidlər hesab olunur.

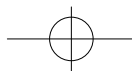
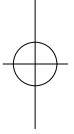
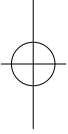
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 23 may tarixli 2198 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik konsepsiyası"nda neft hasilatı, Ermənistan tərə-

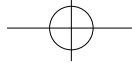

findən işğal olunmuş ərazilərdə flora və faunanın kütləvi şəkildə məhv edilməsi, şirin su ehtiyatlarının böyük həcmnin qonşu ölkələrin ərazilərində kimyəvi, radioaktiv və digər zərərli maddələrlə intensiv çirklənməyə məruz qalması, Ermənistan ərazisində seysmik zonada yerləşən və texnoloji baxımdan köhnəlmiş Metsamor Atom Elektrik Stansiyasının bütövlükdə region üçün təhlükə mənbəyi olması, ətraf mühitin çirklənməsi, münbit torpaqların deqradasiyası, təbii resurslardan qeyri-rasional istifadə, sənaye və məişət tullantılarının tələb olunan səviyədə emal olunmaması ciddi ekoloji problemlər kimi nəzərdən keçirilir.

Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində müvafiq olaraq ekoloji cinayətlərin və ətraf mühitin mühafizəsi, təbiətdən istifadə və ekoloji təhlükəsizlik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalərin nəticələrinin aradan qaldırılması və cəzalandırılması nəzərdə tutulur.

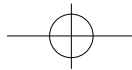

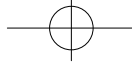

Pərvanə İslamova,
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutu

CƏNUBİ QAFQAZ REGIONUNDA ENERJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİ VƏ NATO-nun YENİ STRATEJİ KONSEPSİYASI

Cənubi Qafqaz regionunda enerji təhlükəsizliyi hazırda çox həssas məsələdir və nəinki region ölkələrini o cümlədən, regiondan kənar da yerləşən neft istehlakçıları narahat edir. Enerji təhlükəsizliyinin önəmli məsələ olmasına bir sıra beynəlxalq və regional amillər təsir edir. Bunlar ilk növbədə Avropanın enerjiden asılılığı, Rusiyanın enerji sahəsindəki inhisarçı mövqeyi, Çin, Hindistan kimi böyüməkdə olan ölkələrin enerjiyə olan ehtiyaclarının yüksəlməsi, yer kürəsində olan qalıtılacaq ehtiyatının bu əsrin sonunda tükənməsinin proqnozlaşdırılması, enerji nəqli kəmərlərinə silahlı hücumlar, terror aktları, bəzi enerji istehsalı ölkələrində siyasi qeyri-sabitlik və s. amillərdir. Bu amilləri nəzərə alan NATO rəhbərliyi 2010-cu il noyabrın 20-də Lissabonda keçirilən zirvə toplantısında təşkilatın yeni strateji konsepsiyasını qəbul etmişdir. Beynəlxalq münasibətlərin kontekstinə uyğun olaraq bugünədək NATO-nun beş strateji konsepsiyası qəbul edilmişdir. Yeni strateji konsepsiyaya əsasən NATO enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasına yardım edəcək, təhlükəli ərazilərdən keçən enerji infrastrukturalarının, tranzit yollarının qorunmasında müttəfiqlərlə əməkdaşlığı genişləndirəcəkdir. Lissabon zirvə görüşünün Bəyannaməsi enerji təhlükəsizliyini NATO-nun siyasi fəaliyyətinə inteqrasiya etməyi mühüm vəzifə olaraq müəyyən etmişdir. Əvvəllər qəbul edilmiş NATO sənədlərinin heç birində enerji təhlükəsizliyi bu dərəcədə geniş işıqlandırılmamışdır.

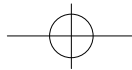
İlyas Həsənov,
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutunun doktorantı

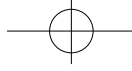
CƏNUBİ QAFQAZDA HƏLL EDİLMƏMİŞ MÜNAQİŞƏLƏRİN İNSAN HÜQUQLARININ VƏZİYYƏTİNƏ TƏSİRİ

Cənubi Qafqazda mövcud olan və həll edilməmiş münaqişələr sadəcə bölgədə təhlükəsizlik üçün potensial təhdid olmayıb, həm də bilavasitə insan hüquqlarının vəziyyətinə təsir edən amillərdəndir. Çünki həmin münaqişələr nəticəsində təcavüzə məruz qalmış və işğal edilmiş ərazidə yaşayan insanların fundamental hüquqlarının total şəkildə pozulması baş vermişdir. Məsələn, Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi nəticəsində Azərbaycan Respublikasının ərazisinin 20 faizindən çoxu işğal edilmiş, bir milyona qədər insan qaçqın və məcburi köçkün kimi yaşamağa məcbur olmuş, 18 mindən çox azərbaycanlı həlak olmuş, 20 mindən çoxu yaralanmış, 50 min nəfərdən çox insan əlil olmuş, 4 mindən çox sənaye və kənd təsərrüfatı müəssisəsi, 660 məktəb və uşaq bağçası, 250 xəstəxana və tibb müəssisəsi, 724 şəhər, kənd və qəsəbə qarət edilmiş, yandırılmış və dağıdılmışdır.

Göründüyü kimi, Ermənistanın təcavüzkar siyasəti nəticəsində işğal edilmiş ərazilərdə yaşayan azərbaycanlı əhəlinin “Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi”, “Vətəndaş və siyasi hüquqlar Haqqında” Beynəlxalq Pakt və “İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Pakt kimi beynəlxalq sənədlərdə əksini tapmış şəxsi, siyasi və iqtisadi-sosial hüquqları pozulmuşdur.

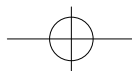
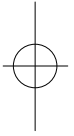
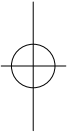
Münaqişələrin həll edilməməsi pozulmuş hüquqların bərpasını da qeyri-mümkün edir. Doğrudur, təcavüzə məruz qalmış dövlət tərəfindən münaqişə nəticəsində hüquqları pozulmuş şəxslərin həyat şəraitinin və vəziyyətinin yaxşılaşdırılması istiamətində addımlar atılması özlüyündə müsbət haldır, lakin bu həmin şəxslərin pozulmuş hüquqlarının

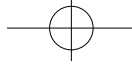

bərpası demək deyildir. Həmçinin münaqişə həll edilmədən təcavüzkar dövlətin və onların rəhbərlərinin beynəlxalq hüquqi mexanizmlər vasitəsi ilə məsuliyyətə cəlb edilməsi istiqamətində görülən tədbirlər, bu tədbirlərin nəticəsindən asılı olmayaraq, pozulmuş hüquqların əhəmiyyətli dərəcədə bərpası üçün yetərli deyildir.

Bu baxımdan Cənubi Qafqazda mövcud olan həll edilməmiş münaqişələr yalnız ədalətli, yəni təcavüzə məruz qalmış dövlətin ərazi bütövlüyü prinsipi çərçivəsində həll edilərsə, o halda pozulmuş insan hüquqlarının bərpası da mümkün olacaqdır. Gətirdiyimiz nümunədə, Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll yolu məhz Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü prinsipinə əməl edilməklə, yəni işğal edilmiş ərazilərin geri qaytarılması yolu ilə həll edilərsə, pozulmuş hüquqların əhəmiyyətli dərəcədə bərpası üçün imkan yaranacaqdır. Belə ki, bu hal özü belə, artıq beynəlxalq-hüquqi məsuliyyətin bir forması olan restitusiyanın tətbiqi deməkdir.

Fidan Rüstəmova,

AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat İnstitutu

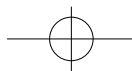
CƏNUBİ QAFQAZ REGIONUNDA SİYASİ PROBLEMLƏR

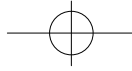
Cənubi Qafqaz (Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan) siyasi baxımdan münaqişələrin olduğu regiondur. Bu münaqişələr də qlobal təhlükələrə yol açır. Bu cür qlobal təhlükələrin qarşısının alınması üçün hansı yolları seçmək olar? Son 150 ildə dünyada baş verən hadisələrin təhlili bunu deməyə əsas verir ki, qlobal təhlükələrin qarşısının alınması üçün beynəlxalq həmrəylikdən başqa alternativ yol yoxdur.

Cənubi Qafqaz regionunun hərtərəfli inkişafı sülhdən asılıdır. Bütöv regionun inkişafı üçün inteqrasiya prosesi sürətlənməlidir. Akademik diskussiyalar keçirilməli, monoloqlardan dialoqlara keçmək lazımdır.

Bu gün Cənubi Qafqaz regionunun əsas problemi Azərbaycan və Ermənistan arasında olan Dağlıq Qarabağ münaqişəsidir. Bu problem sülh yolu ilə öz həllini tapmalıdır. Bunun üçün də, ABŞ, Türkiyə, Rusiya, Avropa Birliyi münaqişənin tərəfləri olan Azərbaycan və Ermənistan arasında danışıqların aparılması üçün hər iki ölkə ilə əməkdaşlıq edir. Amma bunun üçün hər iki tərəf səy göstərməlidir. Azərbaycan hər zaman problemin sülh yolu ilə həll olunması tərəfdarı olmuşdur, Ermənistan isə danışıqlardan qaçır. Buna görə də, problem hələ də öz həllini tapmayıb. Azərbaycan artıq öz siyasi, iqtisadi və hərbi gücünü bütün dünyaya göstərmişdir. Bu gün Azərbaycan bütün dünyada hər cəhətdən sürətlə inkişaf edən ölkələrdən biridir.

Cənubi Qafqaz regionunda Azərbaycanın hərbi cəhətdən ən güclü ölkə olmasına baxmayaraq, problemin sülh yolu ilə həll olunması üçün danışıqlara gedir və regionda sülhün qorunub saxlanması üçün səy göstərir.

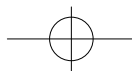

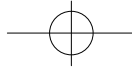
Dilnavaz Mammadyarova,
*Master of the faculty of the foreign policy
of the Middle East States of BSU*

ENERGY, ECONOMIC AND POLITICAL ISSUES IN THE REGION OF THE SOUTHERN CAUCASUS

Being one of the main region all over the world, Caucasus can attract all different countries' regional strategy to itself. As we know the developed countries dedicate their strategic factors over the Southern Caucasus for a few years. After the ending of Cold War, indeed the whole former communist ideology and its block have been undergoing change. It is known that the Southern Caucasus is situated at the junction of Europe ,Central Asia and the edge of the Middle East .When considering quality of the relations in the region ,one should take into account historical backround. the Caucasian states are Azerbaijan ,Armenia and Georgia and located on the peripheries of Turkey, Iran and Russia, the region has been an arena for political, military, religious, and cultural rivalries and expansionism for centuries. After the collapse of the Soviet Union, the three Caucasian states-Armenia, Azerbaijan and Georgia-emerged at the crossroads of strategic energy supply routes, making the region increasingly important for global as well as regional actors. An important characteristic of the Caucasus region is its region variety due to the fact that it consists of countries belonging to different integration structure.

From the history we know that there are EU membership candidates - Turkey and partner countries within the ENP framework: Armenia, Azerbaijan, Georgia. These countries have been awared of that strategic importance of the region is connected with availability of petroleum and natural gas resources there as well as with infrastructure of energy transport routes between Iran, Turkey, Russia, the Caspian Sea and the Black Sea. Such geo-strategy creates an opportunity for diversification and assured security of the EU's energy supplies. The territory has a great potential. If

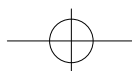

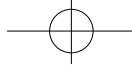

we speak about the energy issues in this territory ,we should emphasize that Azerbaijan is the one state which its geo-strategy is directly connected with this region .The role of this region has been particularly enhanced with the construction of new energy export pipelines, particularly the Baku-Tbilisi-Ceyhan and the Baku-Tbilisi-Erzurum, that connect landlocked Azerbaijani energy resources with international markets. These pipelines indicates power relations in the region and according to this we can say that it marked the end of Russia's both monopolistic and powerful control over the energy transportation delivering from the Caspian region.In my notion it helped Azerbaijan becoming main relevant regional actor too.

What for can we see the engagement or the interests of the states in this region? Today if we look through the current situations, European Union's actions towards the countries of the Southern Caucasus do not make a coherent policy. It comes from the lack of consistent EU's Eastern policy, as well as from the need to take into consideration until now frozen conflicts in Nagorno-Karabakh and recently un-frozen conflicts in Abkhazia, South Ossetia, as well as relations with the Russian Federation and Turkey. Not only is the EU more involved in it, but also the the U.S and China show growing interest in the region. The European Union spotted the significance of the region in transport routes map and took actions aimed at linking the countries in question with EU's internal market. Their objective is to diversify both suppliers and transit corridors. Such corridors include the one linking the Caspian and the Black Sea, as well as pipelines: Nabucco, Constanta-Trieste, and AMBO .

History shows us Caucasus is known with its challenges or conflicts.Involving countries in this region such as the EU can takes effective actions to prevent main collapses ? A challenge for the EU is to support reforms, encourage the Caucasus countries to turn into stable, peaceful, and secure actors that would create good neighbourly relations in this unstable region. However without correct relations based on trust among the Caucasus countries it will not be possible to build a stable situation in the region.

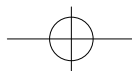
Nurlan Qələndərov,
AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
Institutunun doktorantı,

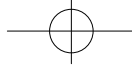
CƏNUBİ QAFQAZIN GEOSİYASI TƏHLÜKƏSİZLİK BALANSI: TƏHDİD VƏ TƏHLÜKƏSİZLİK

XX əsrdə beynəlxalq münasibətlər sisteminin və dünya siyasətinin ən böyük hadisələrindən biri nəhəng geosiyasi vahid olan SSRİ-nin süquta uğraması oldu. Bundan sonra beynəlxalq hüququn tamhüquqlu subyektləri və beynəlxalq münasibətlər sisteminin formal müstəqilliyə malik olan aktorları qismində çıxış edən milli dövlətlər meydana çıxdı. Dünyanın siyasi xəritəsində baş verən sözügedən kardinal dəyişikliklər beynəlxalq münasibətlər sistemində yeni tendensiyaların və yeni dünya düzəninə müvafiq proseslərin meydana gəlməsini şərtləndirdi. Məhz belə bir şəraitdə yeni müstəqillik əldə etmiş milli dövlətlərin, o cümlədən, Azərbaycanın qarşısında dövrün tələblərinə, qanunauyğunluqlarına və reallıqlarına müvafiq olan xarici siyasət strategiyasının hazırlanması və icra edilməsi vəzifəsi dururdu. Bu, bütövlükdə, milli dövlətlərin və onların yerləşdiyi regionun təhlükəsizliyinə birbaşa təsir edən strateji faktor olacaqdı.

Həmin dövrdə yeni beynəlxalq təhlükəsizlik doktrinası və konsepsiyasını elan edən təşkilatlarla, o cümlədən NATO ilə əməkdaşlıq məsələsi də xüsusi əhəmiyyət kəsb edirdi. Bu, bir tərəfdən əməkdaşlıq strategiyasının milli maraqlar üzərində formalaşdırılmasını tələb edirdisə, digər tərəfdən, Şimali Atlantika Alyansının perspektivdə təhdid, yoxsa təhlükəsizlik mənbəyi olacağını proqnozlaşdırmaq zərurətini yaradırdı.

Əslində, NATO da öz növbəsində bəhs edilən subregionda yerləşən ölkələrlə müxtəlif proqramlar çərçivəsində qarşılıqlı-faydalı əməkdaşlıq etməklə bölgədə strateji balans və təhlükəsizlik sistemi yaratmağa, bununla da Şərqə doğru genişlənmə çərçivəsində öz mövqeyini daha

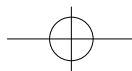

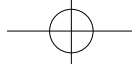

da möhkəmləndirməyə və kontraktorların bölgədə təsir və tənzimətmə mexanizmlərini “neytrallaşdırmağa” çalışırdı. Nəzərə alsaq ki, xüsusilə də Cənubi Qafqaz regionu sonuncu geosiyasi nəzəriyyələrdə “heartland” (geosiyasi baxımdan önəmli kontinental ərazi – dünyanın idarəetmə mərkəzi) adlandırılan Avrasiyanın əhəmiyyətli tərkib hissələrindən birini təşkil edir və bu bölgədə üstünlük qazanmaqla strateji baxımdan önəmli mövqə əldə etmək olar, onda asanlıqla qeyd edə bilərik ki, NATO bu dövlətləri tərəfdaşlığa dəvət etməkdə məxsusi maraqlı idi. Amma zaman keçdikcə bölgənin siyasi təhlükəsizlik strukturunda müəyyən dəyişikliklərin qeydə alınması, o cümlədən yeni təhlükəsizlik balansının formalaşması NATO-nun Cənubi Qafqaz geosiyasi məkanına müdaxilələrini müəyyən qədər neytrallaşdırmış oldu. Bu sırada Rusiya amili xüsusi rol oynadı. Bu, ilk dövərdə müəyyən konfrantasiyaların yaranmasına səbəb olsa da, sonradan Rusiya ilə NATO arasında maraqların uzlaşması fonunda bölgədə ümumi bir təhlükəsizlik balansı yaradıldı. Amma bu balans bir çox hallarda bölgədə yerləşən milli dövlətlərin milli təhlükəsizliyə təhdid yaradan faktorların meyanı çıxmasını şərtləndirdi.

Cənubi Qafqaz geosiyasi məkanının hazırkı siyasi, iqtisadi və hərbi təhlükəsizliyinə gəlinə isə bir neçə strateji məqama xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Əvvəla qeyd etmək lazımdır ki, geostrateji planlarda və nəzəriyyələrdə “heartland” kimi səciyyələndirilən Avrasiya geosiyasi məkanında mühüm strateji məntəqələrdən biri olan Cənubi Qafqaz geostrateji nöqtəyi-nəzərdən dünyanın ən önəmli bölgələrindən biridir. Əlbəttə ki, Cənubi Qafqaz həm də dünya siyasəti və beynəlxalq münasibətlər sistemində mühüm təsir və tənzimətmə mexanizminə, resurslarına malik olan nəhəng milli aktorların mühüm əməkdaşlıq platformalarından biri kimi çıxış edir. Məhz buna görə də bəhs olunan regionun strateji təhlükəsizliyinin təmin və mühafizə olunması həm regional, həm də regiondankənar milli aktorların avanqard vəzifələri qismində səciyyələndirilir.

Şübhəsiz, Cənubi Qafqaz geosiyasi məkanının strateji təhlükəsizliyinin təmin olunması üçün ümumi təhlükəsizliyə və milli dövlətlərarası əməkdaşlığa əsaslanan tərəfdaşlıq münasibətlərinə təhlükə yaradan aşkar təhdid üsürlərinin neytrallaşdırılması strateji zərurətdir. Dövlətlə-

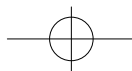
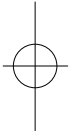
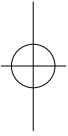

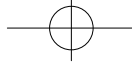

rin ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə qarşı təcavüzkar, təhdid xarakterli addımların atılması, bölücülüyə dəstək verilməsi, birtərəfli qayda da hər hansı bir dövlətə qarşı müxtəlif xarakterli təzyiqlərin edilməsi, hədəf kimi seçilmiş ölkə əleyhinə psixoloji müharibənin aparılması, müxtəlif dövlətlərin diplomatik nümayəndələrinin vaxtaşırı “persona non-qrata” elan edilməsi, kütləvi deportasiya siyasətinin həyata keçirilməsi və s. bu kimi təhdid üsürlərinə daxildir. Məsələyə məhz bu baxımdan yanaşdıqda tərəddüdsüz qeyd etmək olar ki, Cənubi Qafqaz geosiyasi məkanında mövcud olan milli dövlətlərarası münaqişələr də ciddi təhdid üsürü kimi səciyyələndirilməlidir.

Digər tərəfdən, bir çox hallarda regionda nəhəng dövlətlərin strateji maraqlarının toqquşması bölgənin siyasi və iqtisadi təhlükəsizliyinə təhdid yaradır ki, bu da perspektiv əməkdaşlıq platformalarının da yaranmasının qarşısını alır.

Nəticə etibarilə, Cənubi Qafqaz olduqca həssas geosiyasi və geoiqtisadi, bütövlükdə, geostrateji təhlükəsizlik balansına malikdir. Odur ki, həm regional aktorların, həm də regiondankənar subyektlərin geosiyasi manevrləri təhlükəsizlik balansına müvafiq surətdə seçmələri strateji zərurətdir.

Sənubər Nəzərova,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutunun doktorantı*

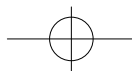
AZƏRBAYCAN VƏ NATO: MÜRƏKKƏB COĞRAFİ MƏKANDA QARŞILIQLI GÖZLƏNTİLƏR

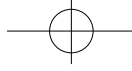
Azərbaycan Respublikasının təhlükəsizliklə bağlı 3 sənədi var: «Milli təhlükəsizlik haqqında» qanun, milli təhlükəsizlik konsepsiyası və hərbi doktrina. «Milli təhlükəsizlik haqqında» qanun 2004-cü ildə, milli təhlükəsizlik konsepsiyası 2007-ci ildə, hərbi doktrina isə 2010-cu ildə qəbul olunub.

Azərbaycanın hərbi doktrinasını bir daha diqqətlə nəzərdən keçirərkən məlum olur ki, Azərbaycan NATO-ya üzv olmağı qarşısına məqsəd qoymasa da, Şimali Atlantika Bloku ilə sıx əməkdaşlığı hədəf götürüb və ən əsası bölgədə mövcud təhdidlərin ünvanını göstərüb. Hərbi doktrinada Rusiya və İranın adına rast gəlinməsə də, bu iki ölkənin bölgədəki destruktiv fəaliyyətinə dair müxtəlif ehyamlar var. Məsələn, sənədin II bölməsinin 11-ci bəndində deyilir: «Ayrı-ayrı dövlətlər və qeyri-dövlət subyektlərinin kütləvi qırğın silahlarını və onların çatdırılma vasitələrini əldə etməyə yönəlmiş səyləri bu tipli silahların yayılmaması rejimini təhlükə qarşısında qoyur». «İkitərəfli və çoxtərəfli hərbi-siyasi əməkdaşlığın gücləndirilməsi və beynəlxalq təhlükəsizliyə tövhə verilməsi» bəndində də oxşar fikrə yer verilib: «Kütləvi qırğın silahlarının yayılmasının, işlənilib hazırlanmasının, istehsalının, toplanmasının, əldə edilməsinin, saxlanılmasının və ötürülməsinin qarşısının alınmasında iştirak edilməlidir».

Bu bəndlərin İrana aid olduğu aydındır. Bu gün beynəlxalq aləm məhz İranın nüvə silahı əldə etməsindən ehtiyatlanır və buna qarşı tədbirlər həyata keçirməyə çalışır.

Doktrinanın «Azərbaycan Respublikasının yerləşdiyi regionun təhlükəsizlik mühitinə aşağıdakı amillər təsir edir» adlı 13-cü bəndində isə

belə bir cümlə var: «Hərbi-siyasi xarakterli, o cümlədən təcavüzkar separatizmlə şərtlənən həll olunmamış münaqişələrin mövcudluğu təhdid yaradır». Başqa sözlə, Rusiya Gürcüstanın ərazi bütövlüyünə zidd olaraq Abxaziya və Cənubi Osetiyanı işğal etməklə separatçıları tanıybsa, bunun həm bölgə, həm də Azərbaycan üçün mənfi təsirləri var.

Sənəddə Rusiyanın bölgədəki destruktiv fəaliyyətinə işarə edən daha bir bənd var: «Avropada adi silahlı qüvvələr haqqında» 1990-cı il Müqaviləsinin və «Etibarın möhkəmləndirilməsi və təhlükəsizlik tədbirləri üzrə danışıqlar haqqında» 1999-cu il Vyana Sənədinin inspeksiya fəaliyyəti ilə əhatə olunmayan, uçota alınmayan və nəzarət edilməyən silah-sursat və hərbi texnika toplanmışdır».

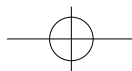
Qeydə alınmayan silahları Dağlıq Qarabağa Ermənistan ötürür. Qonşu dövləti eyni adlı silahlarla isə Rusiya təchiz edir. Azərbaycan hakimiyyəti son illərdə Rusiyanın Ermənistana qeyri-qanuni silah ötürməsi ilə bağlı bir neçə dəfə Moskvaya nota göndərüb. İndiyədək Rusiya Ermənistan qeyri-qanuni olaraq 2 milyard dollar həcmində silah-sursat ötürüb.

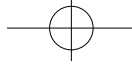
Sənədin «Əsas xarici hərbi və siyasi təhdidlər aşağıdakılardır» bəndinin ümumiləşmiş hissəsində deyilir: «Regional hərbi tarazlığın pozulması və müdafiə yetərliyi həddindən kənara çıxması, o cümlədən regionda və ya Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədlərinin və ərazi sularının bilavasitə yaxınlığında hərbi bazaların yaradılması, qoşun qruplaşmalarının cəmləşdirilməsi və silahlar artırılmalıdır».

Bu bənd də Rusiyanın Ermənistana hərbi dəstəyinə işarədir. Belə olan halda, rəsmi Bakı hərbi doktrinaya istinad edərək, Qəbələ RLS-lə bağlı köhnə anlaşmanı uzatmadı əksinə belə bir stansiyanın yerləşməsinin zərərini vurğuladı. Hal-hazırda adıçəkilən stansiyanın fəaliyyətinin tam dayandırılması Azərbaycan diplomatiyasının ən uğurlu səhifələrindən biridir.

Digər tərəfdən, hərbi doktrina NATO ilə əməkdaşlığı və inteqrasiyanı indikindən daha üst səviyyəyə qaldırmağı diktə edir.

Ermənistanın milli təhlükəsizlik konsepsiyası ilə hərbi doktrinasının əsas istiqamətlərini belə ümumiləşdirmək olar: Ermənistan Dağlıq Qarabağdakı separatizmin təminatçısı və dəstəkçisidir, Rusiya və Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi ilə strateji tərəfdaşlığa üstünlük verilir. Sənəddə vurğulanıb ki, Ermənistanın NATO ilə əməkdaşlığı Rusiya ilə

strateji müttəfiqliyə və Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsindəki üzvlüyünə zərər vurmamalıdır. Göründüyü kimi, Ermənistan sənəddə qeyd edilənlərə sadıqdır.

Gürcüstanın milli təhlükəsizlik konsepsiyası ilə hərbi doktrinasının yeni mətnlərində isə Rusiyadan gələn təhlükə ilə yanaşı, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin varlığı və Şimali Qafqazdakı duruma da diqqət yetirilib. Sənəddə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin varlığı bölgə sabitliyi üçün əsas təhlükələrdən biri kimi qiymətləndirilib. Azərbaycan Gürcüstanın strateji tərəfdaşı, Ermənistan isə Gürcüstanla əməkdaşlıq edən ölkə kimi dəyərləndirilir.

Beləliklə, Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistanın milli təhlükəsizlik və hərbi doktrinalarının müqayisəli təhlilini aparsaq, respublikaların xarici və təhlükəsizlik siyasətlərini qəbul etdikləri sənədlər əsasında qurduqlarını, həmçinin konsepsiyalarla reallıq arasında şəraitdən asılı olaraq qərar verməkdə çətinlik çəkdiyini görürük.

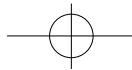
Azərbaycanın NATO yanındakı nümayəndəliyi enerji təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlığın Avroatlantik məkanla bütünləşmə elementi sayıldığını qeyd edir.

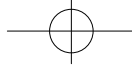
NATO-nun Qafqaz üzrə məsul nümayəndəsi William Lahue bildirir ki, Xəzər regionunda infrastrukturun təhlükəsizliyinin təminatı NATO üzvlərinin və tərəfdaşlarının marağındadır:

«Alyans stabil enerji daşınmaları üçün infrastrukturun qorunmasında öz müttəfiqlərinə və tərəfdaşlarına yardım göstərməkdə maraqlıdır».

«Azərbaycanın gələcəyi Avropa ilə bağlıdır» deyən William Lahue NATO-nun rolunun enerji təhlükəsizliyi ilə məhdudlaşmadığını vurğuladı: «Enerji təhlükəsizliyi sülhdən asılıdır. Sülh və sabillik də Azərbaycan üçün, digər region üçün gələcək çiçəklənməni təmin edəcək amildir. NATO aramsız paylaşılan dəyərlərin təmin olunması üçün dialoq aparır. İstər demokratiya, istər insan hüquqları və hüququn üstünlüyü sülh və sabillik üçün mühüm rol oynayır».

Əsas təhlükə Azərbaycan ərazilərini işğal edən Ermənistandan gəlir. Ermənistan tərəfi dəfələrlə Azərbaycanın enerji resurslarına, Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Tbilisi-Ərzurum, Bakı-Supsa neft kəmərinə müxtəlif təxribatlar törətməyə can atıb. Ona görə öz strateji müttəfiqlərimizdən bu problemin həllinə yaxından kömək göstərmələrini umuruq.

Rusiya Xarici İşlər nazirliyinin sözcüsü deyir ki, NATO Gürcüstan müharibəsindən yetərli dərş çıxarmayıb. Nazirliyin sözcüsü Aleksandr Lukashevich 2012- ci ilin sentyabrın 10-da NATO Baş katibi Anders Fogh Rasmussenin Tbilisdə dediyi “Gürcüstanın evi NATO-dur” açıqlamasına belə münasibət bildirib.

Rusiya rəsmisi deyib ki, bu cür bəyanatlar NATO-nun 2008-ci ildəki müharibədən dərş çıxarmadığını və Gürcüstanı yanlış yola çəkməkdə davam edir. Rusiya iddia edir ki, Gürcüstanın NATO-ya üzvlüyü regionda sabitliyi və qüvvələr nisbətini poza bilər.

2008-ci ildəki Rusiya-Gürcüstan savaşıdan sonra Moskva separatçı Abxaziya və Cənubi Osetiyanın müstəqilliyini tanıyıb.

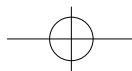
2014-cü ildən sonra Əfqanıstanda Beynəlxalq Təhlükəsizliyə Yardım Qüvvələrinin (ISAF) əvəzinə yeni NATO missiyası yaradılacaq. Bu haqda qərar ISAF-a töhfə verən dövlətlərin xarici işlər nazirlərinin Brüssel şəhərində keçirilən toplantısında qəbul olunub.

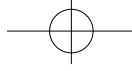
Azərbaycan XİN-dən bildiriblər ki, yeni missiyanın əsas vəzifələri təlim, məsləhət və yardımdan ibarət olacaq: «NATO-nun etibarlı və sadıq tərəfdaşı olaraq, habelə ISAF əməliyyatına verdiyi əhəmiyyətli töhfələri nəzərə alaraq, NATO tərəfindən Azərbaycan bu missiyada potensial əməliyyat tərəfdaşı kimi qəbul edilib. Bundan sonra, Azərbaycan yeni missiyanın planlama prosesində iştirak edəcək».

Hazırkı mərhələdə Azərbaycandan başqa yalnız 7 tərəfdaş dövlət - Avstraliya, Gürcüstan, Yeni Zelandiya, Ukrayna, Finlandiya, İsveç və Monteneqro potensial əməliyyat tərəfdaşı kimi qəbul edilib.

Əfqanıstana NATO yüklərinin 30 faizi Azərbaycan ərazisindən istifadə etməklə çatdırılır.

Azərbaycanın xarici və təhlükəsizlik siyasətində seçim etməsi vacibliyinin aktuallığı hər keçən gün artır. Rusiya artıq Qazaxstan, Belarusiya və Ermənistanının Qərbə uzanan “əllərini kəsib”. Ukraynada rəhbərliyi daxili təzyiqlə Rusiyanın iqtisadi hədələri arasında vurnuxur. Azərbaycan bu respublikalardan fərqli olaraq Rusiyanın sərt təkisi ilə rastlaşmasa da artıq seçim etmək üçün son vaxt yetişib. O biri tərəfdən də NATO Azərbaycanla əməkdaşlığı yeni mərhələyə qaldırmağa həvəlidir. Ancaq rəsmi Bakı hələ ki, nə Moskva, nə də Brüsselə konkret cavab verə bilər. Halbuki, Azərbaycanın hərbi doktrinasında necə hərəkət

etməyin yolu göstərib. Rəsmi Bakı özünün qəbul etdiyi sənədə riayət etsə, bütün mürəkkəb suallara cavab tapılacaq.

MDB məkanında narıncı və qızılgül inqilablarının mərkəzində də vəziyyət o qədər ideal deyil. NATO rəhbərliyi nə deyir desin, Gürcüstanla Ukraynanın alyansa üzvlüyü real deyil. Səbəb dərin struktur problemlərin olmasıdır.

«Herald Tribune» belə yazır və struktur problemlərini belə izah edir: birincisi, üzv olmaq istəyənlərə ən çox mane olan onların daxili vəziyyətidir. Avqustda Rusiyayla Gürcüstanın münaqişəsi çox şeyi göstərdi. Buş administrasiyasının xəbərdarlıqlarına baxmayaraq Gürcüstan prezidenti Mixail Saakaşvili ehtiyatsızlıq etdi və göstərdi ki, köhnə münaqişənin olduğu ölkədə rəhbərliyin bir səhvi NATO-ya baha başa gələ bilər, onu istəmədiyi müharibəyə sürükləyər.

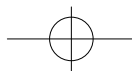
Ukraynada isə əhalinin az qala yarısı NATO-ya üzvlüyün əleyhinədir. Rəhbərlik bu istiqamətdə zorla hərəkət etsə, parçalanma olar, bu da ölkənin NATO-ya inteqrasiyasına imkan verməz.

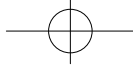
İkincisi, Avropada müharibədən qorxurlar. Siyasi iradə yoxdursa, NATO üzvü olan ölkəni necə qoruya bilər? Bu isə təşkilat üçün ən pis ssenari olar. Müəllifin diliylə desək, NATO kağız pələng kimi qalar, əhəmiyyətini, ona olan etimadı itirə bilər.

Üçüncüsü, Rusiyayla Qərbin münasibətləri «soyuq müharibə» dövründən bəri ən pis hal alıb. NATO-nun genişlənməsi, silahlara nəzarətlə bağlı müqavilənin pozulması, Amerikanın Avropada raketdən müdafiə sistemi planı, Qərbin bəzi məsələləri Rusiyayla məsləhətləşmədən həll etməsi, yəni Rusiyayla böyük qüvvə kimi hesablaşmaması Moskvanı qəzəbləndirib.

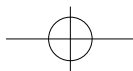
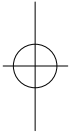
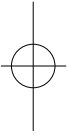
«Herald Tribune» həmçinin yazır ki, Gürcüstan və Ukrayna NATO-nun da, Avropa Birliyinin də yardımına layıqdır və yardım alacaq. Amma Gürcüstan və Ukrayna həm də Qərbin Rusiya siyasətinin vacib hissəsidir. Obama administrasiyası bu münasibətləri düzəldəcəyini vəd edib, Avropa da bunu səbirsizliklə gözləyir. Müəllif hesab edir ki, Gürcüstan və Ukraynanın problemlərinin həlli üçün ən vacib olan Rusiyayla Qərbin dialoqudur.

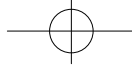
İkincisi, Avropada Silahlı Qüvvələr Barədə Müqaviləni təzələmək, bununla da həm Gürcüstan, həm də Ukraynanın təhlükəsizliyi məsələ-

sini gündəmə gətirmək olar. Müqavilə xarici qüvvələrin limitinin artırılması, avadanlığın ləğvi, yoxlamalar, xarici qüvvələrin yerləşdirilməsi qaydalarını nəzərdə tutur. Düzdür, Rusiya müqavilədən çıxıb, amma sənədin yenilənməsinin həm Gürcüstan və Ukraynanın təhlükəsizliyi, həm də Qərblə Rusiya münasibətləri baxımından müsbət nəticəsi olar.

Aygün Əsgərzadə,

Siyasi Araşdırmalar İnstitutunun elmi işçisi, s.e.ü.f.d

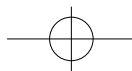
AZƏRBAYCAN-TÜRKİYƏ HƏRBI-SİYASİ ƏMƏKDAŞLIĞI VƏ NATO

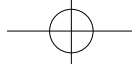
Azərbaycan Respublikasının Türkiyə Respublikası ilə hərbi-siyasi əməkdaşlığı regional təhlükəsizliyin təminatı baxımdan mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin də vurğuladığı kimi, “Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri iki qardaş xalqın mənafelərinə xidmət etməklə yanaşı, dünyada və bölgədə sülhün və əmin-amanlığın bərqərar olması işinə də öz töhfəsini verir”.

Azərbaycan Respublikası NATO-da güclü orduya sahib olan Türkiyə ilə həm NATO çərçivəsində, həm də ikitərəfli formada hərbi sahədə əməkdaşlıq edir. Qeyd etməliyik ki, NATO ilə əməkdaşlıq Türkiyənin xarici və təhlükəsizlik siyasətinin əsasını təşkil edir. Türkiyə Mərkəzi Asiya və Qafqaz regionu dövlətlərinin alyansın Avroatlantik Əməkdaşlıq Şurasında və “Sülh Naminə Tərəfdaşlıq Proqramı”nda iştirakını müdafiə edir.

Azərbaycan Respublikasının Avropa və Avroatlantik siyasi, təhlükəsizlik, iqtisadi və digər strukturlara inteqrasiyası strateji məqsəd daşıyır. Azərbaycan Respublikası özünün xarici siyasət strategiyasında beynəlxalq təşkilatlar və bu təşkilatların üzvü olan dövlətlərlə əməkdaşlığa mühüm əhəmiyyət verir.

Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik konsepsiyasında göstərildiyi kimi, respublikamız Avropa və Avroatlantik məkanda qeyri-sabitliyin, münaqişələrin və qlobal təhdidlərin aradan qaldırılmasında NATO ilə birgə əməkdaşlığa mühüm əhəmiyyət verir. Eyni zamanda qeyd etməliyik ki, ölkəmizin beynəlxalq təhlükəsizlik sistemində iştirakının təmin olunmasında da NATO ilə əməkdaşlıq mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Təkcə hərbi deyil, həm də siyasi təşkilat kimi NATO ilə əməkdaşlıq ölkəmiz üçün təşkilatın siyasi məsələlər, hərbi siyasi məsələ-

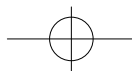

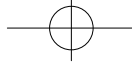
lər, tərəfdaşlıq və əməkdaşlıq, iqtisadiyyat, elmi məsələlər, ətraf mühit məsələləri və s. fəaliyyət sahələri üzrə komitələri ilə də əməkdaşlıq etmək imkanı yaradır.

Bütövlükdə, Azərbaycan-Türkiyə hərbi əməkdaşlığını hərbi-siyasi, hərbi-texniki, hərbi-elmi və hərbi-tibbi yardım istiqamətləri olaraq 4 istiqamətdə inkişaf edir.

Türkiyə Qafqazda və Mərkəzi Asiyada nüfuzunun saxlanılmasında Azərbaycanı təbii müttəfiq kimi görür. Türkiyənin strateji müttəfiqi olan Azərbaycanın regiona dair siyasəti fikirimizcə, Türkiyənin yürütdüyü siyasətlə uzlaşır. Yəni Azərbaycanın da yerləşdiyi coğrafi məkan onun üzərinə təhlükəsizlik və sabitliyin qorunması kimi bir sıra öhdəlikləri qoyur. Müstəqil Azərbaycan Respublikası da balanslaşdırılmış xarici siyasət yürüdərək regionda maraqları toqquşan İran və Rusiya ilə mehriban qonşuluq, dostluq və əməkdaşlıq prinsipinə əsaslanan siyasət yürüdür. Əlbəttə, Azərbaycan və Türkiyənin adları sadalanan dövlətlərlə siyasətlərini tamamilə eyniləşdirmək olmaz.

Bu əməkdaşlığın genişləndirilməsi nəticəsində həm ölkəmizin, həm də Türkiyənin ehtiyaclarına uyğun məhsulların istehsalının həyata keçirilməsi, habelə Azərbaycanda olan hərbi müəssisələrin NATO standartlarına tam uyğunlaşdırılmasını reallaşa bilər. İki dövlət arasında hərbi sahədə əməkdaşlığın inkişafı həm də regional təhlükəsizlik maraqlarına xidmət göstərir. Azərbaycan və Türkiyə təbii müttəfiqlər və istər ikitərəfli, istərsə də NATO çərçivəsində hərbi sahədə əməkdaşlığın inkişafı bu müttəfiqliyin ayrılmaz tərkib hissəsidir.

Azər Əzimli,
Azərbaycan-NATO əlaqələri üzrə mütəxəssis

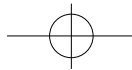
NATO-NUN TERRORÇULUQLA MÜBARİZƏ STRATEGİYASI VƏ AZƏRBAYCAN

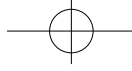
Müasir dövrdə terrorçuluq təhdidlərinin əsas xüsusiyyəti onun yalnız bir dövlət üçün deyil, bütövlükdə bəşəriyyət üçün təhlükə təşkil etməsidir. Bu baxımdan hazırki şərait bizi birlikdə davranmağa və təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlığa sövq edir. Bu gün əgər hər hansı bir dövlət ekstremizm, terrorçuluq və ya transmilli mütəşəkkil cinayətkarlıqdan əziyyət çəkirə, bu öz təsirini yalnız həmin dövlətdə deyil, qonşu ölkələrdə və bütöv regionda özünü göstərir.

Buna görə də NATO-nun əsas prioritetlərindən biri beynəlxalq terrorçuluqla mübarizədir. Alyansın 2010-cu il Lissabon sammitində qəbul edilmiş yeni Strateji Konsepsiyasında terrorçuluq həm NATO ölkələrinin vətəndaşlarının təhlükəsizliyinə, həm də geniş mənada beynəlxalq stabilliyə və iqtisadi inkişafa əsas təhdid kimi göstərilmişdir. Terrorçular tərəfindən müasir dövrdə informasiya kommunikasiya texnologiyalarının nailiyyətlərindən istifadə etməsi və onların nüvə, kimyəvi, bioloji və radioloji silahlara malik olması ehtimalı bu təhdidin təhlükəlilik dərəcəsini xüsusilə artırmaqdadır.

Yeni Strateji Konsepsiyadan irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsini təmin etmək üçün Alyansın 2012-ci il Çikaqo sammitində "NATO-nun terrorçuluqla mübarizə üzrə rəhbəredici göstərişləri" adlı sənəd qəbul edilmişdir. Sənəddə NATO-nun terrorçuluqla mübarizədə əsas götürdüyü prinsiplər və fəaliyyət istiqamətləri öz əksini tapmışdır.

NATO-nun terrorçuluqla mübarizə üzrə söyləri tərəfdaşlar ölkələr tərəfindən də dəstəklənir. Tərəfdaşların da beynəlxalq terrorçuluqla mübarizəyə cəlb edilməsini təmin etmək məqsədilə hələ 2002-ci il Praqa sammitində Terrorçuluğa qarşı Əməliyyat Planı (PAP-T) qəbul edilmişdir.

Terrorçuluğa qarşı mübarizədə beynəlxalq təşkilatların səylərinin dəstəklənməsi və bu işə töhvə verilməsi Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətinin əsas məqsədlərindəndir.

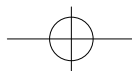
Ölkə ərazisində terrorçuluğa qarşı mübarizənin həyata keçirilməsi qanunvericiliklə Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi qarşısında qoyulmuş əsas vəzifələrdən biridir.

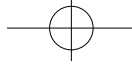
Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi öz fəaliyyətində terrorçuluqla mübarizəni əsas prioriteti götürməklə, NATO ilə birgə fəaliyyəti gücləndirəcək hər bir təşəbbüsü dəstəkləyir və bütün maraqlı tərəflərlə bu istiqamətdə əməkdaşlıq etməyə hazırdır.

Son dövrlərdə Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi həyata keçirdiyi antiterror əməliyyatları ilə NATO-nun Terrorçuluğa qarşı Əməliyyat Planına (PAP-T) öz töhvələrini vermişdir.

Beynəlxalq birliyin Əfqanıstanda apardığı antiterror əməliyyatlarına Azərbaycan Respublikasının qeyri-hərbi yardımlar göstərməsi prosesinə MTN də öz dəstəyini göstərmişdir. Bu çərçivədə MTN tərəfindən bütün xərclər ödənilməklə Əfqanıstanın yüksək rütbəli təhlükəsizlik zabitləri üçün terrorçuluqla mübarizəyə həsr olunmuş iki həftəlik kurs təşkil edilmişdir. Kurs zamanı terrorçuluq probleminin müxtəlif aspektlərinə dair məsələlər müzakirə olunmuşdur.

NATO ilə Azərbaycan Respublikası arasında Fərdi Tərəfdaşlıq üzrə Əməliyyat Planında (FTƏP) nəzərdə tutulan Beynəlxalq Antiterror Mərkəzinin yaradılması xüsusi önəm verilən məqsədlərimizdəndir. Belə bir Mərkəzin yaradılması isə terrorçuluqla mübarizədə təlim imkanlarımızın inkişafı və bu sahədə qabaqcıl təcrübənin öyrənilməsi baxımından əlverişli şərait yaradacaq. Eyni zamanda, NATO-nun Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Menyusundan istifadə etməklə gələcəkdə NATO üzv dövlətlərin müvafiq sahədə ixtisaslaşan heyətinin də Mərkəzin imkanlarından yararlanma bilməsi nəzərdə tutulur.

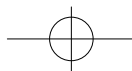

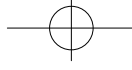

Cahangir Cahangirli,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası

CƏNUBİ QAFQAZ: RUSİYA VƏ QƏRBİN MARAQLARI KONTEKSTİNDƏ

Müasir dünyanın ikiqütblü sistemdən təqütblü sistemə keçdiyi XX əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində ABŞ-ın Cənubi Qafqaz siyasəti yeni bir xarici siyasət istiqaməti kimi müəyyənləşdi. Bu dövrdən etibarən Xəzər regionunun tərkib hissəsi olan Cənubi Qafqaz regionunda ABŞ-ın fəallığı hiss olunmağa başladı. Cənubi Qafqaz regionu ABŞ-ın ümumi maraq dairəsindədir. ABŞ regionda mövcud siyasətini həyata keçirən zamanı həm siyasi, həm iqtisadi, həm də hərbi təmsilçilik elementlərindən uğurla istifadə edir. Bu region öz geostrateji parametrləri baxımından ABŞ üçün olduqca cəlbedicidir. Xəzərin karbohidrogen ehtiyatlarına olan maraq Qərb dövlətlərinə, xüsusilə ABŞ-a bu regionda baş verən siyasi proseslərdə iştirak etmək üçün əlavə stimul verdi. ABŞ-ın Cənubi Qafqaz regionu üzrə həyata keçirdiyi xarici siyasət bu dövlətin Xəzər regionuna aid olan xarici siyasətinin tərkibindədir. ABŞ-ın Xəzər regionu siyasətini Cənubi Qafqaz siyasətinə, Mərkəzi Asiya respublikalarına aid siyasətinə və ABŞ-Rusiya, ABŞ-İran münasibətlərinin tərkib hissəsi olan Xəzər siyasətinə bölmək olar. Cənubi Qafqaz geosiyasi regionunun ABŞ-ın Xəzər regionu üzrə həyata keçirdiyi vahid xarici siyasətin tərkib hissəsi olmasını şərtləndirən mühüm coğrafi-siyasi amillər əsasən aşağıdakılardan ibarətdir: 1) Cənubi Qafqaz coğrafi baxımdan Xəzər hövzəsinə aid edilir; 2) Xəzərin karbohidrogen ehtiyatlarının mənimsənilməsi Cənubi Qafqaz Xəzər regionunun geosiyasətinin əsas tərkibinə çevirir; 3) Bu karbohidrogen ehtiyatlarının istehsalı və xarici bazarlara çıxarılması üçün Cənubi Qafqazın əlverişli tranzit mövqeyi mövcuddur; 4) Regionda yaşayan xalqların tarixi və etnik yaxınlığı vardır; 5) Cənubi Qafqaz Xəzər regionuna daxil olmaqla bərabər, eyni za-

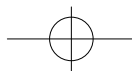

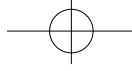

manda Avrasiya materikində əlverişli coğrafi mövqedədir; 6) Cənubi Qafqazın ABŞ-ın beynəlxalq siyasətdə rəqibləri hesab edilən Rusiya və İranla coğrafi-siyasi yaxınlığı vardır; 7) Cənubi Qafqaz Rusiyanın cənub istiqamətli imperiya siyasətinin və İranın regional siyasətinin təsirinin qarşısını almaq imkanına malikdir və s.

Cənubi Qafqaz şübhəsiz ki, Rusiyanın diqqətdən kənar qoya bilmədiyi region kimi də səciyyələnir. Regionda həllini tapmayan münaqişələrin mövcudluğu və burada Rusiya izinin olması hazırda heç kimdə şübhə yaratmır. Bu münaqişələr Rusiyanın ərəziyə nəzarətini təmin etmək üçün onun əlində olan yeganə vasitədir. Etiraf etmək lazımdır ki, Rusiya bu vasitədən günümüzədək müəyyən şəkildə “səmərəli” istifadə edə bilmişdir. Hətta bəzi məqamlarda Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsində tərəf kimi Rusiyanı da nəzərdən keçirmək üçün kifayət qədər əsasların olduğunu müşahidə etmək olar. Rusiya Cənubi Qafqazda bir mənalı olaraq ikinci və üçüncü dövlətlərin maraqlarının olmasını qəbul etmir və regiona marağın nümayiş etdirilməsini milli təhlükəsizliyinə təhdid kimi qəbul edir. Bu baxımdan Cənubi Qafqazda Rusiyanın həyata keçirdiyi siyasi taktikanın əsas xəttini “kənar” qüvvələrin burada fəaliyyətinin imkan daxilində məhdudlaşdırılması təşkil edir. Hazırkı məqamda yaranmış yeni siyasi reallıq qeyd etməyə əsas verir ki, Rusiya Cənubi Qafqaz strategiyasında hədəflərinə müəyyən qədər yaxınlaşa bilmişdir. Ermənistanı tamamilə özündən asılı vəziyyətə salması haqqında fikir irəli sürmək olar. Gürcüstanda arzulanmadığı rejimin tamamilə tarixin arxivinə keçməsinə güman etmək olar. Lakin Gürcüstanla və Rusiya arasında münasibətlərin tamamilə normallaşması haqqında fikir söyləmək hələ tezdir. Rusiyalı ekspertlər hesab edirlər ki, 2014-cü il Soçi olimpiadasının sonunadək Rusiya-Gürcüstan münasibətlərində hər hansı istiləşmədən danışmaq mümkün deyil. Region dövlətlərindən yalnız Azərbaycan milli maraqları çərçivəsində tam müstəqil mövcudluğunu saxlamaqdadır.

Beləliklə, Cənubi Qafqaz regionu dünyanın supergüclərinin maraqlarının kəskin toqquşduğu bölgə kimi qalmaqdadır. Avropanın regiondakı maraqları ilə ABŞ-ın maraqları əsasən biri-birini tamamlayır. Deməli, Cənubi Qafqaz regionu uğrunda Rusiya-Qərb qarşıdurması hələ uzun zaman davam edəcək.

Sənubər Babəsova,

*BDU-nun Yaxın Şərq ölkələrinin xarici
siyasəti kafedrasının magistrantı*

CƏNUBİ QAFQAZDA TƏHLÜKƏSİZLİK PROBLEMLƏRİ

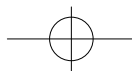
90-cı illərin əvvəllərində dünyanın iki fəvqəl dövlətindən biri olan Sovet İttifaqının çökməsi nəticəsində Cənubi Qafqaz regionunda üç müstəqil dövlət yarandı.

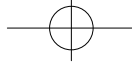
Bir çox dövlətlərin regiona göstərdiyi geniş maraq ancaq burada olan təbii sərvətlərlə və birinci növbədə neft və qaz yataqları ilə bağlı deyil, bu həmçinin regionun əlverişli coğrafi mövqeyi ilə də izah oluna bilər. Məhz post-sovet məkanının bu regionunda aparıcı dövlətlərin həyatı əhəmiyyət kəsb edən maraqları toqquşmaqdadır. Burada olan siyasi, ictimai, milli, dini və etnik ziddiyyətlərin mərkəzi hərbi gücün istənilən səviyyədə işə salınması ehtimalını çox real perspektivə çevirir.

Bu gün Qafqazdakı postsovet ölkələrinin dördü də etnik separatizm zəminində daxili münaqişələrə cəlb olunub. Dağlıq Qarabağ, Abxaziya, Cənubi Osetiya və Çeçenistan münaqişələri regiondakı nisbi sabitliyi hər an poza biləcək faktorlara çevrilib. Ona görə müasir dünyada Avropada və bölgədə son zamanlar daha təkidlə Qafqazın Regional Təhlükəsizlik sisteminin prinsiplərinin müəyyən edilməsi və yaradılmasına dair təkliflər səslənir.

Bu prosesdə yalnız region ölkələri deyil, bölgədə marağı olan güc mərkəzləri də yaxından iştirak edirlər. Çünki, Qafqazda sülh və sabitlik yalnız region ölkələrinin marağı və bu ərazinin tarixi geostrateji əhəmiyyəti ilə deyil, həm də regiondan keçən enerji və nəqliyyat dəhlizlərinin təhlükəsizliyi baxımından zəruridir. Bir də nəzərə almaq lazımdır ki, Cənubi Qafqazda oyun qaydalarını ilk növbədə region dövlətləri yox, beynəlxalq güc mərkəzləri təyin edirlər.

Cənubi Qafqaz Şərqlə Qərbin, Avropa ilə Asiyanın kəsişdiyi, mühüm nəqliyyat-kommunikasiya dəhlizlərinin keçdiyi əhəmiyyətli bir

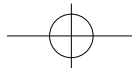

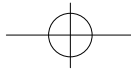

geosiyasi, geoiqtisadi və geostrateji regiondur. Bu faktor regionda mövcud olan milli dövlətlər, regionun və dünyanın aparıcı dövlətləri arasında balanslaşdırılmış siyasət yeritməyi, kəşif və üst-üstə düşən maraqları nəzərə almağı tələb edir. Əhəmiyyətli ərazi (məkan), geostrateji (təhlükəsizlik), və geoiqtisadi (Karbonhidrogen ehtiyatları və s.) üstünlüklərindən bəhrələnmək region ölkələrinin xarici siyasət və milli təhlükəsizlik siyasətinin əsas vəzifələrindəndir.

Qafqaz xalqları özünün seçiminə görə deyil, Allahdan qonşu olmuşdurlar. Qafqazda bir çox şey bir-birinə qarışmışdır: Millətlər, onların mədəniyyətləri, adət-ənənələr, dinlər və s. Lakin Qafqazın sülh və əməkdaşlıq zonası olması üçün ilk növbədə Azərbaycan, Gürcüstan və Rusiyanın ərazisindəki konfliktlərin ocağını söndürmək lazımdır. İkincisi, Qafqaz anlayışına daxil olan ölkələrin ərazi bütövlüyünü və suverenliyini bərpa etmək lazımdır. Bunsuz region ölkələri arasında iqtisadi əməkdaşlıq mümkün olmayacaqdır. Yalnız bu problemləri həll etdikdən sonra gələcəkdə Türkiyə, İran, Mərkəzi Asiya və Qafqaz ölkələrini cəlb edəcək Qafqaz Ümumi bazarını yaratmaq olar. Qarşılıqlı mənfəət, könüllülük, iqtisadi əməkdaşlıq hər bir xalqın və dövlətin bərabərliyi Qafqaz Ümumi bazarının hərəkətverici qüvvələri ola bilər.

Bu regionda yerləşən dövlətlərin əməkdaşlığı inkişafının məntiqi inkişaf və rekonstruksiya Bankının yaradılmasına imkan yaradardı. Bütün bunlar isə, ümumi maliyyə vasitəsinin, ödəmə və hesablama mexanizminin olmasına, iqtisadiyyatın, elmin, təhsilin, turizmin, nəqliyyatın birinci yerdə olan perspektivli sahələrin müəyyənləşməsinə imkan verərdi. Beləliklə, Qafqaz xalqları və dövlətləri müharibəni öz münasibətlərindən çıxarardılar.

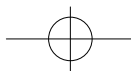

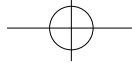
Gülsüm Rzayeva,
BDU-nun Yaxın Şərq ölkələrinin
xarici siyasəti kafedrasının magistrantı

CƏNUBİ QAFQAZDA TƏHLÜKƏSİZLİK

Müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində “Avrasiyanın Balkanları” kimi dəyərləndirilən Cənubi Qafqaz regionu əlverişli geostrateji coğrafi mövqeyi və sahib olmuş olduğu enerji resurlarına görə daim dünya siyasətində həlledici rol oynayan dövlətlərin mübarizə meydanına çevrilmişdir. Qərb və Şərq arasında bir növ körpü rolunu oynayan Cənubi Qafqaz regionunda enerji və nəqliyyat xətlərinin kəsişməsi regionun dünya miqyasında əhəmiyyətini artırmaqla yanaşı bərabərində təhlükəsizlik problemləri də gətirmişdir. Bununla yanaşı region ölkələrinin təhlükəsizlik baxımından eyni mexanizmdən istifadə etməsi bölgənin təhlükəsizliyinin təmin olunmasına istiqamətlənmişdir.

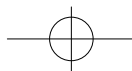
Soyuq müharibənin başa çatması ilə qloballaşmanın beynəlxalq xarakter alması dövlətlərin təhlükəsizlik anlayışına baxışlarını dəyişdirmişdir. Əmtə və kapitalların sərbəst axını yeni təhlükəsizlik problemlərini beynəlxalq sistemə çıxarmışdır. Cənubi Qafqaz regionunda təhlükəsizlik və sabitliyin təmin edilə bilməməsində önəmli olan faktorlardan biri də böyük dövlətlərin bu regiona olan iqtisadi və siyasi maraqlarının ən üst səviyyədə təmin olunmasına istiqamətlənən təhlükəsizlik mexanizmləri qurmağa xidmət edən addımlarıdır. Cənubi Qafqaz dövlətləri arasındakı fikir ayrılıqları regionla bağlı qeyri-müəyyənlik yaradır. Beləki, region dövlətlərindən Azərbaycan və Gürcüstan qərbə inteqrasiya yolunu tutsalar da, Ermənistan bir qədər fərqli mövqə sərgiləyərək bu proseslərdən kənar qalır. Regional təhlükəsizliyin əldə olunması üçün axtarımlar davam edərkən Cənubi Qafqazın iki mühüm faktoru – Azərbaycan və Gürcüstan regional və beynəlxalq sistemlə siyasi və iqtisadi əlaqələrini daha da inkişaf etdirmək xəttini seçmişdir. Bunun əksinə olaraq Ermənistan isə siyasi-iqtisadi siyasətində əsas ye-

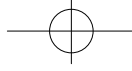

ri Rusiyaya verməklə region dövlətlərinin siyasəti ilə uzlaşmayan xətt götürməkdədir. Cənubi Qafqazda mövcud olan təhlükəsizlik problemləri dolayısı və ya birbaşa şəkildə bir-biri ilə əlaqəli olduğu üçün bu qəbildən olan təhlükəsizlik problemlərinin həllinə istiqamətlənən mexanizmlər region dövlətlərindən Azərbaycan və Gürcüstan tərəfindən artan istiqamətdə inkişaf etdirilsə də Ermənistan tərəfi əngəl törətməkdə israrlı mövqə nümayiş etdirir.

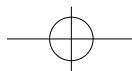
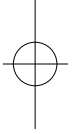
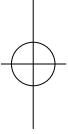
Bütün bunlarla yanaşı bölgədə mövcud olan etnik konfliktlər, ərazi bütövlüyünün pozulmasına istiqamətlənən işğalçı aktlar regionda siyasi təhlükəsizliyin pozulmasına səbəb olmuşdur. Beləki, Cənubi Qafqazda üç önəmli etnik problem hökm sürməkdədir: - Cənubi Osetiya və Abxaziya məsələsi, Azərbaycan torpaqlarının Ermənistan tərəfindən işğalı. Dondurulmuş məsələlər kimi tanınan bu problemlərin öz həllini tapmaması Cənubi Qafqaz regionunda yeni konfliktlərin meydana gəlməsi yönündə potensial təhlükə olaraq qalmaqda davam edir. Bütün bu proseslər regionun siyasi təhlükəsizliyi üçün ən böyük təhdid rolunu oynayır. Bununla yanaşı, Gürcüstanın Axalkalaki bölgəsində yaşayan ermənilərin radikal çıxışları, Marneuli bölgəsində azərbaycanlıların sosial-iqtisadi problemləri regiondan kənar aktorlar tərəfindən diqqət mərkəzində saxlanılan və mənfəət naminə istifadə edilməsi ehtimalı olunan, eyni zamanda, regionun siyasi təhlükəsizliyinə əngəl törədən faktorlar qismində çıxış edir. Lakin Cənubi Qafqaz ərazisində enerji resurslarının nəql edilməsi yolunda atılan əməli addımlar, o cümlədən, enerji xətləri qərb dövlətlərinin bu regionda siyasi və iqtisadi stabilliyin qorunmasına yönələn maraqlarını artırmışdır. Beləki, regionda siyasi təhlükəsizliyin təmin olunmasında təhdid qismində çıxış edən Gürcüstanın ərazi bütövlüyü məsələsi Türkiyə və qərb dövlətləri tərəfindən enerji layihələrinin həyata keçirilməsi yolunda enerji resurlarının məhz Gürcüstan ərazisi ilə beynəlxalq bazara çıxarılmasındakı roluna görə dəstəklənmişdir. Eyni zamanda, regionda geopolitik oyunu qazanmaq uğrunda dominant dövlətlər zaman-zaman bölgədəki siyasi təhlükəsizlik problemlərini artırıb-azaltmaqla bu problemlərdən öz mənfəətləri üçün vasitə kimi istifadə etməyə cəhd göstərirlər. Enerji resurları bu regionda yerləşən əsas aktorlardan Azərbaycan və Gürcüstanın strateji məqsədlərinə nail olunmasında mühüm amil olmaqla yanaşı Cənubi

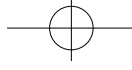

Qafqaz regionunun siyasi,iqtisadi və enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasında qarantor rolunu oynayır.

Region və regiondan kənar dövlətlərin, eləcə də, beynəlxalq təşkilatların nümayiş etdirmiş olduqları fərqli yanaşma və mövqelər, həlledici gücə sahib olan böyük dövlətlərin bu regionda siyasi təhlükəsizliyin təmin və bərpa olunmasına istiqamətlənən həll modellərinin müxtəlifliyi Cənubi Qafqazda müvcud olan təhlükəsizlik problemlərini həll etməklə yanaşı bu problemləri gərginləşdirmişdir.

Ruslan Cumayev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası

NATO-AZƏRBAYCAN MÜNASİBƏTLƏRİNDƏ TƏHLÜKƏSİZLİK MƏSƏLƏLƏRİ

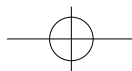
Qərb və Şərq arasında qarşılıqlı münasibətlərin alternativsiz tənzimlənmə institutu funksiyasını daşıyacaq Şimali Atlantika Əməkdaşlığı Şurasının (ŞAƏŞ) fəaliyyətə başlaması 1991-ci il dekabrında keçirilən Brüssel sesiyasının qərarlarından biri idi.

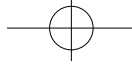
1992-ci ilin martında ŞAƏŞ-in tərkibi genişləndirildi və Azərbaycan da daxil olmaqla 11 MDB dövləti bu quruma qəbul edildi. Beləliklə, Azərbaycan-NATO əməkdaşlığı yeni inkişaf dövrünə qədəm qoydu. Şuranın vəzifəsi təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlığa və ölkələr arasında münasibətlərin inkişafına yardım göstərməkdən ibarət idi.

Azərbaycan Respublikası NATO (North Atlantic Treaty Organisation) ilə əlaqələr yaratdı. NATO ilə əlaqələrin ən yüksək nöqtəsi - Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin 1994-cü ilin mayında Brüsselə səfər etməsilə bağlıdır. O, səfər zamanı NATO-nun "Sülh Naminə Tərəfdaşlıq" proqramını imzaladı.

1997-ci ildə bu qurumun əvəzinə yaradılmış Avroatlantik Tərəfdaşlıq Şuasında Azərbaycan da təmsil olunur. "Sülh Naminə Tərəfdaşlıq" proqramı Şimali Atlantika İttifaqı və onun tərəfdaşları arasında təhlükəsizlik sahəsində yeni münasibətlərin formalaşması üçün əlverişli şərait yaradır. Tərəfdaşlıq proqramına qoşulmağın digər üstünlüyü NATO tərəfindən öz ölkəsinin təhlükəsizliyinə təminat alınmasıdır.

Qeyd edilən amillər Azərbaycan dövlətinin milli mənafeyinə və milli təhlükəsizlik tələbatına cavab verir. Bu cəhəti nəzərə alan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev demişdir: "Biz NATO-ya gənc Azərbaycan dövlətinə Qərb dünyası ilə sıx və çoxtərəfli qarşılıqlı

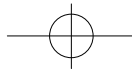
münasibətlər yaratmaqda, təcrübəsindən bəhrələnməkdə kömək etməyə qadir olan bir təşkilat kimi baxırıq”.

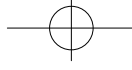
2002-ci ilin noyabrında NATO Avratlantika Tərəfdaşlıq Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının Praqa zirvə görüşündə iştirak edən Azərbaycan Prezidenti Cənubi Qafqaz regionunda davam edən münacişələrin aradan qaldırılmasında NATO-nu daha fəal olmağa çağırırdı.

2005-ci ilin iyun ayında Bakıda NATO-nun Avratlantik Tərəfdaşlıq Şurası çərçivəsində sərhəd təhlükəsizliyi məsələlərinə həsr edilmiş seminar keçirilmişdir. Seminarda NATO baş katibinin müavini C.Kolston iştirak etmişdir. Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevlə görüşdə C.Kolston qeyd etmişdir ki, Azərbaycanın “Fərdi Tərəfdaşlıq üzrə Əməliyyat Planı”nı təqdim etməsi onun NATO ilə yaxın əməkdaşlıq sahəsində real işlər gördüyünü təsdiq edir və bu əlaqələr bundan sonra daha da genişlənəcəkdir.

Azərbaycanın NATO ilə əməkdaşlıqdan son məqsədi biləvasitə alınsın fəal iştirakı ilə yaradılacaq hər hansı etibarlı təhlükəsizlik sisteminə özünə yer tapmaqdan ibarətdir. Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev 2006-cı ilin mayında Parisdə NATO Parlament Assambleyasının sessiyasında çıxış edib. O, Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğal altında saxlamaqda davam etməsinin bütün region üçün təhlükəli olduğunu vurğulayıb.

Beləliklə, NATO bütün yeni və müstəqil dövlətlərə, o cümlədən Azərbaycana demokratiyanın inkişafı, hüquqi dövlət qurulması, bazar iqtisadiyyatı yaradılması işində perspektivli imkanlar təklif edir. “Sülh Naminə Tərəfdaşlıq” proqramında iştirak etməklə və “Fərdi Tərəfdaşlıq üzrə Əməliyyat Planı”nı həyata keçirməyə başlamaqla Azərbaycan Respublikası dövlət müstəqilliyini, ərazi bütövlüyünü qorumaq, beynəlxalq birliyə qoşulmaq, demokratik, iqtisadi islahatları müvəffəqiyyətlə aparmaq üçün əlavə imkan və vasitələr əldə etmişdir.

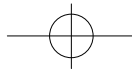

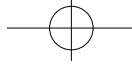
Zeynal Əhmədov,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası

NATO-AZƏRBAYCAN: FƏRDİ ƏMƏKDAŞLIĞA DAİR FƏALİYYƏT PLANI

Azərbaycanın Avro-Atlantik məkana siyasi iqtisadi inteqrasiyası mənasında Avropa Birliyi ilə əməkdaşlığı, Qərbin təhlükəsizlik sisteminə iştirakı Cənubi Qafqaz regionunda sabitliyin bərpa edilməsi üçün mühüm şərtlərdən biri kimi qəbul edilə bilər. Bu baxımdan, Azərbaycanın NATO ilə əməkdaşlığı ölkənin xarici siyasət kursunda böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanın Alyansla əməkdaşlığına dair ilk iclası 1991-ci ilin 20 dekabr tarixində keçirilmiş ŞAƏŞ-ə Azərbaycanın 1992-ci ilin martında qoşulması ilə başlayıb. Bununla da Azərbaycan NATO ilə bir sıra sahələrdə faydalı əməkdaşlığı genişləndirmək imkanı əldə etdi. Azərbaycan Qərblə olan qeyri-müəyyən qarşılıqlı münasibətlərini daha konkret tərəfdaşlıqla əvəz etmiş oldu. Bu elə bir tərəfdaşlıq idi ki, onun nə səviyyədə inkişafı həm də Azərbaycanın fəallığından asılı olacaqdı. Bu tərəfdaşlıqda Cənubi Qafqazın təhlükəsizlik məsələlərinin daha səmərəli şəkildə həllini tapması prioritet istiqamətlərdən biri kimi müəyyən edilmişdir. Xüsusi qeyd etmək lazımdır ki, Qarabağ problemi Alyansın daim diqqət mərkəzində olmuşdur və regional təhlükəsizliyin təmin olunmasını əngəlləyən başlıca amil kimi nəzərdən keçirilmişdir.

NATO ilə Azərbaycan əsasən Sülh Naminə Tərəfdaşlıq və Fərdi Əməkdaşlığa dair Fəaliyyət Planı çərçivəsində əməkdaşlıq edirlər. Burada Fərdi Əməkdaşlığa dair Fəaliyyət Planını xüsusi qeyd etmək lazımdır. Azərbaycanla NATO-nun əməkdaşlığının növbəti mərhələsini "Fərdi Əməkdaşlığa dair Fəaliyyət Planı" (İPAP) təşkil edir. İlk dəfə olaraq NATO-nun 2002-ci ilin noyabrında Praqada keçirilmiş sammitdə bəyan edilən İPAP, NATO ilə əlaqələrini dərinləşdirməyə siyasi iradəsi və imkanı olan tərəfdaş dövlətlər üçün açıq elan edib.

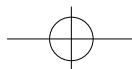

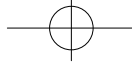
Azərbaycanın bu proqrama qoşulması məsələsi 2005-ci il aprelin 28-də Brüsseldə “NATO + Azərbaycan” formatında keçirilmiş görüşdə müzakirə edilərək təsdiqlənib. 2004-cü ilin mayında NATO-nun Mənzil Qərargahına səfər edən prezident İ.Əliyev Azərbaycanın İPAP Təqdimat Sənədini NATO rəhbərliyinə çatdırıb. 2005-ci ilin mayın 27-də isə Şimali Atlantika Şurası Azərbaycanın Fərdi Əməkdaşlıq üzrə Fəaliyyət Planını təsdiq edib. İPAP-da əksini tapan müddəalara görə, Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas məqsədi Avropa strukturlarına və institutlarına tam inteqrasiyadır. Azərbaycan, həmçinin, NATO-ya daha yaxın olmaq üçün Alyansla işgüzar və siyasi əməkdaşlığı fəallaşdırmaq niyyətindədir. Bu istiqamətdə Müdafiə Təsisatlarının Qurulması üzrə Tərəfdaşlıq Əməliyyat Proqramı (PAP DIB), Planlaşdırma və Analiz Prosesi (PARP) və eləcə də, müttəfiqlərlə məsləhətləşmələr vacib alətlər hesab edilir.

Azərbaycanın NATO ilə əməkdaşlığının yaxın perspektivdə daha da qiymətləndirilməsi baxımından Fərdi Əməkdaşlığa dair Fəaliyyət Planının ikinci mərhələsinin təsdiq olunması qarşıya qoyulmuş məqsədlərin əldə olunma imkanlarını genişləndirməkdədir.

Yeni minilliyin təhlükəsizlik çağırışlarına cavab verməyə çalışan NATO-nun son dövrlərdə enerji təhlükəsizlik məsələsinə diqqət yetirməyə başladığı müşahidə edilməkdədir. Bu məqam Qərbin alternativ enerji mənbəyi rolunda çıxış edən Azərbaycanın Alyansla əməkdaşlığı üçün yeni perspektivlər üzə çıxarır. 1999-cu ildən qəbul edilmiş Strateji Konsepsiyasında enerji təhlükəsizliyinə xüsusi diqqət yetirən NATO-nun 28 noyabr 2006-cı il tarixli Riqa sammitində Alyansın bu məsələyə böyük əhəmiyyət verdiyini üzə çıxardı.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Qərbin siyasi, iqtisadi və təhlükəsizlik strukturları ilə əməkdaşlığa istiqamətlənmiş xarici siyasətini ölkənin yaxın perspektivdə Avroatlantik məkana inteqrasiyasını bir məqsəd kimi deyil, vasitə kimi nəzərdən keçirir. Bu əməkdaşlıq Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi, milli maraqların və təhlükəsizliyin qorunması, davamlı iqtisadi inkişafın və ümumi rifahın təmin edilməsi üçün vasitə rolunu oynayır. Prezident İlham Əliyev Azərbaycan NATO əlaqələrinin inkişafı barədə deyib: “Bugünkü gün NATO ilə Azərbaycan arasındakı münasibətlər baxımından çox əlamətdardır”.

Gülnarə Hacıyeva,
AMİ-nin Qazax filialı, baş müəllim

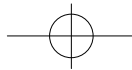
CƏNUBİ QAFQAZ REGIONUNDA SIYASI PROBLEMLƏR

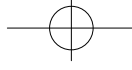
Güclərin tarazlığı məntiqinə əsaslanan modeldə dövlətlərin daimi dost və ya düşməni yoxdur. Əməkdaşlıq yanaşmasında qarşıdurmadan çox məsləhətləşməyə, əngəl törətməkdən çox etimad yaratmağa, çox şəffaflığa, cəzadan çox ehtiyata və nəhayət, birtərəflikdən çox qarşılıqlı asılılığa önəm verilir.

Qafqaz öz coğrafi vəziyyətinə görə əzəldən önəmli strateji region sayılırdı. Regionun vəziyyəti, strateji önəmi, çəkisi aşağıdakılardan asılıdır: a) strateji ehtiyatlar; b) regional qeyri-sabitlik; c) dini ekstremizm; d) mütəşəkkil cinayətkarlıq və s. Sadalanan amillər Qafqaz regionunu böyük dövlətçilik, xüsusən Rusiya Federasiyasının və ABŞ-ın arasında rəhbərlik zonasına döndərmişdir.

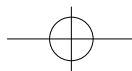
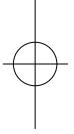
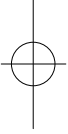
Qafqaz ölkələrinin daxili inkişafı və xarici münasibətləri, şübhəsiz, region ölkələri arasında güc tarazlığını dəyişə bilər. Qafqazdakı güc tarazlığında mümkün dəyişikliklər, çox güman ki, ilk növbədə, regionun qonşularına, yəni Rusiya, İran və Türkiyəyə, sonra isə digər ölkələrə də təsir göstərəcəkdir. Qafqazda hazırkı vəziyyət regionun gələcəkdə qarşılaşacağı yeni münaqişələrdən və təhdidlərdən xəbər verir. Bu cür təhdidlərin əsas mənbələrini etnik münaqişələr, qeyri-sabitlik, ifrat millətçilik, separatçı meyillər, artan iqtisadi ədalətsizlik və qeyri-bərabərlik təşkil edir.

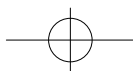
Etnik siyasi yanaşma mövqeyindən Qafqazda təhlükəsizlik məsələləri əsas etibarilə, regionda baş verən etnik münaqişələr zəminində təhlil edilir. Sözü gedən təhlilə əsasən ixtilaf və mübahisə tarixinə malik olan bu regionda 50-dən çox etnik qrupun (millətin olması) Qafqazda təhlükəsizliyi xeyli mürəkkəbləşdirir. Bu baxımdan regiondakı qeyri-təhlükəsizlik kənar mənbələrdən deyil, daha çox daxili köklərdən qaynaqlanır. Etnik münaqişələr yeni müstəqil olmuş Cənubi Qaf-

qaz dövlətlərini uğurlu sülh, əmin-amanlıq və iqtisadi inkişaf siyasətini aparmaq imkanından məhrum etdi. Bunun müqabilində həmin dövlətlər iri və getdikcə artan hərbi büdcələrin maliyyələşdirilməsinə, həmçinin qaçqın və məcburi köçkün əhalisinə külli miqdarda xərclər çəkməyə məcbur oldular. Regionda münaqişə həlli mədəniyyətinin çatışmaması Qafqazda təhlükəsizlik məsələlərinin çözülməsini əngəlləyən amillərdir.

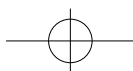

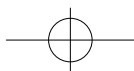
Сура Гусейнова,
Бакинский Славянский Университет

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЛИДАРНОГО
ПОДХОДА НАТО И ЕС К ПОЛИТИКЕ
НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ**

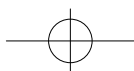
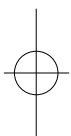
Южный Кавказ как весьма чувствительная региональная зона европейской безопасности представляет уникальную площадку для НАТО и ЕС, позволяющую перейти от политических деклараций и заверений о солидарном партнерстве к реальной возможности консолидировать свои действия, придав им по многим причинам сфокусированность на Южном Кавказе. Солидарные действия НАТО и Европейского союза должны стать важнейшим фактором не только мировой политики, но и региональной политики на Южном Кавказе.

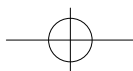
После Вильнюсского саммита ЕС (ноябрь 2013 г.) можно прогнозировать усиление позитивных тенденций в процессе политической ассоциации и экономической интеграции для двух стран Южного Кавказа – Грузии и Азербайджана, подтвердивших свое решение двигаться вперед по пути евроинтеграции. Ареал солидарных действий НАТО и ЕС на Южном Кавказе после третьего саммита “Восточного партнерства” концентрируется на Грузии, парафировавшей соглашение об ассоциации с ЕС, и Азербайджане, достигшего облегчения визового режима. ЕС готов начать переговоры с Азербайджаном по созданию всеобъемлющей зоны свободной торговли, что является частью соглашения об ассоциации, развитию возможностей для совместного бизнеса. Армения, политический курс которой sporadически метался от евроинтеграции к Таможенному союзу, осталась не только вне зоны прямого сотрудничества с ЕС, но и не может представлять интерес для солидарного партнерства НАТО и ЕС, что, на наш взгляд, должно позитивно отразиться на справедливом решении проблемы армяно-азербайджанского нагорно-карабахского конфликта.

После Вильнюсского саммита именно Южный Кавказ может стать плацдармом интенсификации солидарных действия двух важнейших международных структур НАТО и ЕС. “Это те цели, – отмечает генеральный секретарь НАТО Андерс Фог Расмуссен, – которые НАТО разделяет и поддерживает через партнерство и сотрудничество в области безопасности”. Сопровождение политического и экономического курса ЕС в контексте усиления стратегического партнерства с НАТО в соответствии с Лиссабонским договором снимает очевидное несоответствие между мощным экономическим потенциалом Европейского союза и его ограниченными возможностями влиять на региональные политические процессы. Лиссабонский договор как результат сбалансированного институционального равновесия между государственными и наднациональными факторами объективно позволяет расширенному ЕС действовать более эффективно и согласованно в рамках осуществления общей политики с НАТО и на международной арене. Сама динамика развития ЕС через поступательное движение от Общего рынка к экономическому, валютному и политическому союзу выдвигает важнейший элемент новой архитектуры европейской безопасности, связанный с тенденциями проводить Европейским союзом собственную политику в области обороны и безопасности и создавать европейские силы быстрого реагирования и командно-штабные структуры этих военных структур. Данное направление особенно важно с учетом крайне мягкой политики НАТО, которую во многом определяют США на Южном Кавказе и в Каспийско-Черноморском бассейне, приводящей к потускнению имиджа этой структуры в региональном общественном мнении. Мотивационный механизм солидарного партнерства НАТО и ЕС определяется, прежде всего, проблемами энергетической безопасности, ставшей ядром военной геостратегии Североатлантического альянса на Южном Кавказе. ЕС планирует приложить максимум усилий для дальнейшей реализации многосторонних проектов стратегического значения в энергетической сфере, что значительно поднимает статус Азербайджана как гаранта энергетической безопасности Европы.

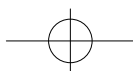

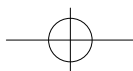
Ламия Везирова,
Институт по правам человека НАНА,
старший преподаватель кафедры
“Нью-медиа и коммуникационные технологии” БСУ

**НОВАЯ СТРАТЕГИЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ
НАТО И ВЫЗОВЫ БЕЗОПАСНОСТИ НА
ЮЖНОМ КАВКАЗЕ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ АНАЛИЗА
ПУБЛИКАЦИЙ РОССИЙСКИХ ПОЛИТОЛОГОВ**

Сегодня проблема безопасности на Южном Кавказе рассматривается в различных аспектах. С точки зрения сотрудничества трех стран в межгосударственных альянсах, в связи с политикой крупнейших мировых держав, в рамках решения вопросов энергетической безопасности Европы и, все чаще, в связи с реализацией Новой стратегической Концепцией НАТО. Публикаций по данной теме множество, однако, для нас особый интерес представляют публикации российских политологов, выражающие закономерность в изменении позиций России по этому вопросу.

Одной из первых, сразу после завершения Лиссабонского саммита была опубликована статья на сайте Информационно-аналитического центра Лаборатории общественно-политического развития стран ближнего зарубежья. Под авторством политолога Евгения Кришталева представлен материал “НАТО меняет стратегию”, в котором весь документ, принятый на саммите альянса в Лиссабоне, представлен как политический реверанс в сторону России / <http://www.ia-centr.ru/expert/9387>. В частности автор утверждает, что в новой концепции Альянса особо указывается, что НАТО не представляет угрозы для России. При этом главную угрозу автор связывает с положением на Южном Кавказе. Кришталева расценивает это, с одной стороны, как признание политического веса России, а с другой, как желание поддержать президентствующего в 2010 году Дмитрия Медведева. Тем не

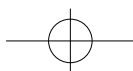

менее Евгений Кришталеv отмечает, что НАТО и Россия диаметрально противоположно оценивают признание независимости Южной Осетии и Абхазии. По мнению автора, стороны четко стоят на своих позициях, однако предпочитают не идти на открытую конфронтацию, чтобы не форсировать события. Именно поэтому, по мнению Кришталева, нагорно-карабахский конфликт был затронут на саммите лишь косвенно. С одной стороны, НАТО отказался от формулировки “о праве народа на самоопределение”, при сохранении принципа “территориальной целостности государства”, что вызвало недовольство армянской стороны и повлекло за собой отказ президента Армении участвовать в работе саммита. Однако и эта, казалось бы, важная формулировка, не имела каких-либо реальных последствий, так как руководитель Альянса в то же время заявил, что не представляет, что может сделать НАТО для решения этого вопроса. А это, по мнению политолога, следует расценивать как реверанс в сторону Армении.

Через год ведущий эксперт Российского института стратегических исследований при Президенте РФ, главный редактор журнала “Проблемы национальной стратегии” Аждар Куртов расценил Новую стратегическую концепцию НАТО, как желание “перетянуть на себя часть функций ООН” / <http://voprosik.net/politika-nato-v-zakavkaze>. Куртов также отмечает энергетическую и экологическую составляющие нового комплексного понятия безопасности, за которым усматривает желание Альянса установить контроль над наиболее важными транспортными коммуникациями и маршрутами, имеющими экономическую ценность. И именно с этим автор связывает “стремление НАТО “порулить” урегулированием карабахского конфликта”. Однако, по мнению Куртова, Альянс пока не спешит форсировать события, так как “игра не стоит свеч”. По мнению Куртова, сегодня в самой Европе есть более приоритетные вопросы, требующие немедленного решения.

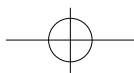
Кателевский А. в материале “Современная политика НАТО на Южном Кавказе”, опубликованном через год, также утверждает, что НАТО действует на Южном Кавказе осторожно, признавая этот регион сферой стратегических интересов России / http://www.superinf.ru/view_helpstud.php?id=2505. В этой статье автор уже говорит, о возможности полноценного участия стран Южного Кавказа в Альян-

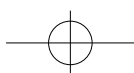
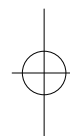
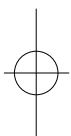
се и связывает это с основной стратегической задачей Североатлантического союза на Южном Кавказе – защитой важных энергетических коммуникаций по транспортировке каспийской нефти в Турцию. Однако автор называет Азербайджан, Грузию и Армению нежелательными в качестве полноценных участников – из-за национальных конфликтов. Автор утверждает, что из трех государств Южного Кавказа именно Азербайджан и Грузия стремятся к расширению сотрудничества с НАТО, однако НАТО не может допустить разногласий внутри Альянса, обеспечив партнерство только с двумя из закавказских государств в ущерб третьему, так как США, Франция и другие члены НАТО тесно связаны с Арменией, одновременно представляющей в Закавказье интересы России. Именно поэтому автор называет Армению “своеобразным связующим звеном на Южном Кавказе во взаимоотношениях между Россией и НАТО”, таким образом, вновь подтверждая приверженность российских политиков партнерству с Арменией.

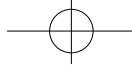
И, наконец, чуть более месяца назад, старший научный сотрудник отдела оборонной политики Российского института стратегических исследований М.Кучинская в материале “Под флагом НАТОцентризма” на сайте ежемесячного журнала “Национальная оборона”, в качестве логического продолжения принятой в 2010 году Новой стратегической концепции НАТО подробно рассматривает итоги чикагского саммита НАТО, состоявшегося в 2012 году / <http://oborona.ru/includes/periodics/geopolitics/2012/1203/11559665/detail.shtml>. Кучинская применяет термин “расширение влияния НАТО на Южный Кавказ” и обращает внимание “на изменение формального статуса Грузии, которая в итоговых документах чикагского саммита впервые была названа “страной-аспирантом” - наряду с Боснией и Герцеговиной, Македонией, Черногорией”. Автор выделяет несколько негативных последствий расширения влияния Североатлантического альянса на Южный Кавказ. По ее мнению, вслед за Грузией встанет вопрос о членстве в Организации Азербайджана. По мнению автора, единственным форпостом России на Южном Кавказе по-прежнему остается Армения.

Анализ материалов показывает, что со временем российские политологи переосмысливают итоги Лиссабонского саммита и влия-

ние Новой стратегической концепции НАТО. Если сразу после саммита Россия не увидела угрозы для собственных интересов, то с годами оценка становится все более негативной. Также прослеживается тенденция укрепления роли Армении как стратегического партнера России.

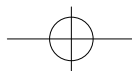
Eldar Cəfərov,
BDU-nun doktorantı

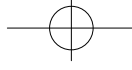
CƏNUBİ QAFQAZDA SIYASI, İQTİSADI, EKOLOJİ VƏ ENERJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİ PROBLEMLƏRİ

Portuqaliyanın paytaxtı Lissabonda 2010-cu ilin noyabrında keçirilmiş NATO üzv-dövlətlərinin Zirvə Toplantısında alyans üçün yeni Strateji Konsepsiya təsdiq edilmişdir ki, bu Konsepsiya təşkilatın yaxın 10 il ərzində fəaliyyətini istiqamətləndirən əsas sənəd hesab olunur. Yeni Konsepsiya növbəti onillik dövr üçün nəzərdə tutulub. Sənəddə bir neçə maddə vardır ki, onalın qəbulu birbaşa Qafqaz ölkələrinə təsir edir;

38 maddədən ibarət bu sənədin müddəalarının bir çoxu əslində tərəfdaşlarla münasibətlərə toxunur. Əgər alyansın 1999-cu ildə qəbul etdiyi Strateji Konsepsiya daha çox “NATO NATO üzvləri üçündür” tezisində əsaslanırdısa, yeni sənədi “NATO eyni zamanda tərəfdaşlar üçündür” kimi xarakterizə etmək olar. Sənəddə qeyd olunur ki, “Alyans hər hansı partnyor ölkə ilə ümumi təhlükəsizlik məsələləri haqqında müzakirəyə açıq olacaq”. Bu maddə çox mühümdür və tərəfdaşlığın irəliləməsi üçün “Sülh naminə tərəfdaşlıq” müqaviləsi və İPAP sənədləri ilə NATO tərəfdaşı olan Cənubi Qafqaz dövlətlərinə geniş imkanlar yaradır.

Yeni sənəddə əksini tapan digər müddəalar isə NATO-Rusiya əməkdaşlığının strateji əhəmiyyəti ilə bağlıdır ki, bu da Qafqaz regionundakı tərəfdaş ölkələr üçün vacibdir. Sənəddə qeyd olunur ki, NATO Rusiya üçün heç bir təhlükə yaratmır. Əksinə NATO və Rusiya arasında əsl strateji əməkdaşlıq görmək arzusu ortaya qoyulur. Rusiyanın NATO ilə əlaqələrin yaxşılaşması, bəzi məsələlərdə kompromisə nail olması onun hal-hazırda region üzərindəki sərt hakimiyyətini yumşalda bilər ki bu da region ölkələrin üçün çox önəmlidir. Rusiya ilə münasibətlərin qaydaya salınması eyni zamanda, ona görə vacibdir ki,

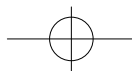
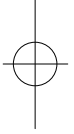
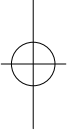

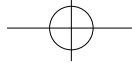

qarşıdakı 10 illikdə NATO “Açıq qapı” siyasətini davam etdirsin. Təəsüf ki, indiki şəraitdə bu heç də ümidverici deyil. Konsepsiyada həmçinin üzvlük məsələlərinə də toxunulur . Lakin nümunə olaraq göstərsək regiondakı reallığı nəzərə alaraq hal-hazırkı anda NATO Rusiya ilə münafişəli vəziyyətdə olan Gürcüstanı təşkilata üzv qəbul edə bilməz. Bu zaman Abxasiya -Osetiya problemi Rusiya-Gürcüstan münafişəsindən çıxıb NATO-Rusiya münafişəsinə çevriləcəkdir ki, NATO indiki şəraitdə buna hazır deyil. Bu Rusiyanın təsiri altında saxlamaq istədiyi ölkələrin NATO-ya üzvlüyünə mane olmaq üçün bloklama siyasətidir. Beləki Azərbaycanda Dağlıq Qarabağ, Ukraynada Kırım problemi və s. misal gətirməklər ki ,indiki dövrdə bu siyasət effektiv təsir göstərir.

Yeni strateji konsepsiyada ərazi bütövlüyünə dair maddə də gətərilmişdir ki, bu maddə xüsusilə Azərbaycan dövlətinin razılığına səbəb olub. Bunun əsas səbəblərindən biri əvvəlki konsepsiyalardan fərqli olaraq ərazi bütövlüyünün təmininin vacibliyi bildirilsə də xalqların öz müqəddəratını təyin etmə hissəsinin onunla birgə gətərilməməsidir.

Son nəticədə 1999-cu il Konsepsiyasından ciddi şəkildə fərqlənməsə də bəzi yeniliklərlə diqqəti çəkən Yeni Strateji Konsepsiyanın gələcək 10 illik fəaliyyətində öz növbəsində Cənubi Qafqaz regionu ölkələri ilə əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsinə gətirib çıxaracaqdır.

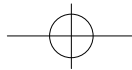
Nazilə Yaqubova,
*AMEA İnsan Hüquqları Elmi-Tədqiqat
İnstitutu, doktorant*

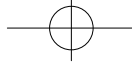
CƏNUBİ QAFQAZDA TƏHLÜKƏSİZLİK PROBLEMLƏRİ

Cənubi Qafqaz Asiya qitəsində mühüm geosiyasi mövqeyə sahibdir və bu xüsusiyyəti Sovet İttifaqının dağılmasından sonra yeni siyasi, təhlükəsizlik və iqtisadi motivlər ilə zənginləşmişdir. SSRİ-nin dağılmasından sonra Cənubi Qafqaz ölkələri - Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan müstəqilliklərini əldə edərək öz problemləri ilə birlikdə “yeni dünya nizamı” içərisində yerlərini aldılar. Bu ölkələri təsir dairəsində saxlamaq istəyən qlobal və regional güclər arasında gedən mübarizə Cənubi Qafqazda təhlükəsizliklə bağlı yeni amillərin ortaya çıxmasına səbəb olmuşdur. Müstəqilliklərini yeni qazanmış ölkələrin daxili strukturlarındakı problemlər, milliyyətçilik hərəkatlarının genişlənməsi və böhranları ortadan qaldırmaq üçün lazımı regional mexanizmlərin olmaması bu ölkələrin ərazi bütövlüyünü təhlükə altına salan hadisələrin sürətlə nəzarətdən çıxmasına səbəb olmuşdur.

Nəzərə almaq lazımdır ki, son yüzilliklərdə dünya ölkələrinin qlobal səviyyədə əlaqələrinin genişlənməsi və siyasi mənada Yer Kürəsinin “kiçilməsi” həm qlobal problemləri doğurmuş, həm də yerli və regional problemləri ondan asılı etmişdir. XXI əsrdə enerji çatışmazlığı, ərzaq qıtlığı, ekoloji balansın pozulması və əhali artımı ilə bağlı problemlər qlobal səviyyədə ciddi təhlükələrin yaranmasına səbəb ola bilər. Bu təhlükələr istisnasız olaraq bütün ölkələrə, o cümlədən Cənubi Qafqaz ölkələrinə ciddi təhlükələr vəd edir. Deməli, Cənubi Qafqazın geniş mənada təhlükəsizliyi bu problemlərin həllindən və qlobal təhlükələrin qarşısının alınmasından keçir.

Qlobal problemlərin regionda, daha sonra lokal səviyyədə yaratdığı təhlükə sonda “pis idarəçilikdə” öz təzahürünü tapır. Başqa sözlə

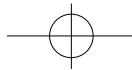

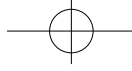

desək, insan hüquqlarına həm dövlət səviyyəsində, həm də ictimaiyyətdə etinasızlıq və insanların dövlət orqanlarının özbaşınalığından müdafiə imkanlarının olmaması, qanunların icrasının mümkünsüzlüyü və məhkəmə hakimiyyətinin müstəqil olmaması heç də ayrıca götürülmüş ölkələrin problemi deyil. “Vətəndaş cəmiyyəti”, “demokratikləşmə”, “söz azadlığı”, “açıq cəmiyyət” və sair gəlişi gözəl ifadələrin üçüncü ölkələrdə imitasiyasının yaradılması dolayısı ilə Yeni Dünya Düzəni siyasətinin tərkib hissəsidir. Dövlət idarəçiliyində, ictimai maliyyələrin idarə edilməsində və dövlət qulluğu sahələrində korrupsiya və özbaşınalıq da qlobal problemlərin yerli səviyyədə yaratdığı ciddi təhlükələrdir. Başqa sözlə desək, ictimaiyyətin gündəlik həyatına daxili olan “pis idarəçilik” və region ölkələri ilə konfrontasiya təbliğatı qlobal təhlükələrin yerli səviyyədə təzahürüdür. Belə “pis idarəçilik” yerli səviyyədə təhlükələrin mənbəyinə çevrilir. Məsələn, iqtisadi və siyasi hakimiyyətin bir qrupun əlində cəmləşməsi, dövlət məmurlarının marağını müdafiə edən hakimiyyət piramidasının yaradılması, cəmiyyət üzərində ciddi dövlət nəzarətinin qurulması, kütləvi miqrasiya, yerli iqtisadiyyatın dağılması, sənayenin, təhsilin, elmin və mədəniyyətin, səhiyyə sisteminin zəifləməsi dövlətin varlığına ciddi təhlükələr yaradır.

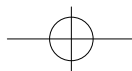
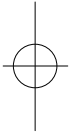
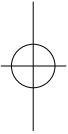
Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik və sabitliyin təmin edilə bilməməsindəki ən əhəmiyyətli səbəblərdən biri də, sadəcə bölgə dövlətlərinin deyil, böyük dövlətlərin özlərinə məxsus iqtisadi, hərbi və siyasi mənafeələrinin təmin edilməsi istiqamətində təhlükəsizlik mexanizmləri qurmağa təşəbbüs göstərməlidir. Belə ki, Rusiya, ABŞ və Avropa İttifaqı bölgədə öz mənafeələrinə uyğun gördükləri təhlükəsizlik sistemini qurmağa çalışırlar.

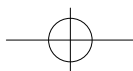
Cənubi Qafqazın təhlükəsizliyinin prioritet siyasi məsuliyyət olduğunu nəzər alaraq bütün siyasi partiyaların, ictimai təşkilatların bilik və bacarıqları səfərbər edilməlidir. Bunun üçün Cənubi Qafqaz ölkələri bir-birlərinin ərazi bütövlüyünə hörmətlə yanaşmalı və bununla bağlı beynəlxalq hüquqdan gələn öhdəlikləri yerinə yetirməlidirlər. Bu problemlərin həll olunması üçün regiondakı digər qonşuları ilə tarixi problemləri olan və Azərbaycan torpaqlarının 20 faizini işğal edən Ermənistan qarşı ciddi təsirlərin və sanksiyaların olması

zərurətdir. Gürcüstandakı problemlərinin də bu ölkənin ərazi bütövlüyü çərçivəsində həll edilməsi daimi sabitlik naminə əhəmiyyət kəsb edir. Regiondakı enerji resurslarından bölgənin bütün ölkələrinin faydalanmasını təmin etmək üçün regionla bağlı layihələrin müxtəlifliyinin təmin edilməsi daimi sabitliyin təmin olunmasına, regional inkişafa və təhlükəsizliklə bağlı problemlərin həll olunmasına təsir göstərəcəkdir.

Шафаг Ахмедова,

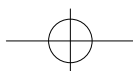
*Академия Государственного Управления
при Президенте Азербайджанской Республики,
координатор в партии "Yeni Azerbaijan"*

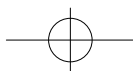
ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ И ПРОБЛЕМА БЕЗОПАСНОСТИ

Политическая безопасность – безопасность личности, общества, нации и государства от противоправных внешних и внутренних посягательств на их интересы. Обеспечивается в результате проводимой дипломатической, военно-политической, экономической, общественной, экологической и другой целенаправленной деятельности, при которой эффективно устраняются, ограничиваются или нейтрализуются взаимные внешние, а также внутренние опасности и угрозы.

С распадом Советского Союза Кавказский регион превратился в очаг ряда серьезнейших меж- и внутригосударственных конфликтов. Политические элиты новых независимых государств вполне осознавали тот факт, что их безопасность не может рассматриваться в отрыве друг от друга и что они имеют дело с этническими конфликтами, характер которых специфичен для данного региона. Рассматриваемый под этим углом зрения Кавказ представляет собой региональное образование со своими собственными характеристиками. Осознание регионального измерения проблемы безопасности не привело, однако, к созданию единой институциональной структуры для Кавказа, способствующей урегулированию конфликтов и региональному сотрудничеству.

Политические движения в регионе выработали радикальную риторику кавказского единства, но с диаметрально противоположным содержанием. Кавказское единство определялось таким образом, что его можно считать одновременно слишком всеобъемлющим – различные представления о кавказском единстве, как правило, основывались на

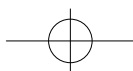

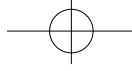

родственных отношениях, культурной близости или альянсах с нациями или политическими силами, внешними по отношению к региону – и недостаточно объемлющим: различные концепции объединений, как правило, исключают ряд наций и политических сил из своей дефиниции единого Кавказа.

Внерегionalные государства рисуют карту Кавказа, исходя из интересов собственной безопасности. Их приоритеты определяются с военной, политической или экономической точки зрения. Такие дефиниции неизменно ведут к включению Кавказа в более обширные региональные рамки, обычно включающие прикаспийские государства и Центральноазиатский регион. Это чревато риском недооценки специфического регионального характера конфликтов и взаимозависимости, связывающей различные части Северного и Южного Кавказа. Эти конфликтные отношения и отношения зависимости, образующие региональное образование, следует отличать от характера конфликтов и взаимозависимостей в смежных регионах. Определения региона в исключительно экономических терминах, – такие как представление о Кавказе как части Великого Шелкового пути, связывающего европейские и азиатские рынки, – акцентируют общие интересы всех кавказских стран, но не учитывают сложности конфликтного процесса региональной интеграции, в которой экономические интересы не всегда преобладают.

Отсутствие институциональных структур, способствующих ассоциативным формам безопасности, приводило к попыткам рассматривать угрозы безопасности сквозь призму политики баланса сил. Все региональные субъекты пытались пересмотреть существующие формы распределения силы путем заключения альянсов с региональными и внерегиональными державами.

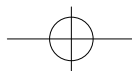

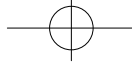

Sevil Məmmədova,
*fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru, Azərbaycan
Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət
İdarəçilik Akademiyasının dosenti*

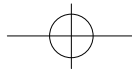
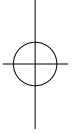
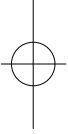
CƏNUBİ QAFQAZDA TRANZİT SU HÖVZƏLƏRİNİN ÇİRLƏNMƏSİ REGIONUN EKOLOJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİNƏ CİDDİ TƏHDİD KİMİ

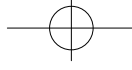
Müasir şəraitdə zəngin təbiətə və mürəkkəb geosiyasi mövqeyə malik olan Cənubi Qafqaz regionunda ən çox narahatlıq doğuran problemlər içərisində su hövzələrinin sənaye və məişət tullantıları ilə çirkləndirilməsi xüsusi yer tutur. Ermənistan dövlətinin Azərbaycana qarşı yürütdüyü təcavüzkarlıq siyasəti nəticəsində işğal altında olan 20 faizdən çox ərazilərimizdə şəhər və kəndlərin dağıdılması ilə yanaşı, həmin ərazilərdə təbii kompleksin də bu dövlət tərəfindən vəhşicəsinə məhv edilməsi və istismar olunması təkcə Azərbaycanda deyil, həm də bütövlükdə regionda ekoloji durumun daha da pisləşməsinə səbəb olur. Bundan başqa, Azərbaycanın əhalisi üçün əsas içməli və suvarma su mənbələri olan transsərhəd çaylar - Kür və Arazın çirklənməsinin də bünövrəsi Ermənistanın, həm də strateji partnyorumuz olan da Gürcüstanın ərazisində qoyulur. Həmin çaylar Azərbaycanın ərazisindən keçərək Xəzər dənizinə axır, onların radioaktiv və toksik maddələrlə çirkləndirilməsi dənizin ekosistemini və ətraf ərazilərdə yaşayan insanların həyatını ciddi təhlükəyə məruz qoyur. Bu çaylar Ermənistan tərəfindən sənaye və məişət tullantıları ilə qərəzli şəkildə kəskin çirkləndirilir. Elə məhz bu səbəbdən Arazın qolu olan Oxçuçayın hövzəsi çaya Ermənistanın Qafan mis-molibden və Qacaran mis filizsəfləşdirə kombinatlarından ağır metallarla yol verilən normadan bir çox dəfə çirkləndirilmiş suların axıdılması, eləcə də həmin şəhərlərin məişət obyektlərindən çirkli suların çaya tökülməsi nəticəsində “ölü zona”ya çevrilmişdir.

Azərbaycan tərəfindən tranzit sularda çirklənmənin səviyyəsini müəyyən etmək üçün mütəmadi olaraq apardığı monitorinqlərin nəticələrinə əsasən, Kür və Araz çaylarının Ermənistan və Gürcüstan ərazisindən transsərhəd çirklənməyə məruz qalan sularının fenol və mis birləşmələrinin, həmçinin biogen maddələrin miqdarının yol verilən qatılıq həddini (YVQH) dəfələrlə keçməsi qeydə alınır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Ermənistanın bu cür hərəkətləri həm də onunla izah olunur ki, bu dövlət Azərbaycan Respublikasının 2002-ci ildə ratifikasiya etdiyi “Sərhəddən keçən su axınlarının və beynəlxalq göllərin mühafizəsi və istifadəsi üzrə” Helsinki Konvensiyasına (17.03.92) qoşulmamış, öz ərazilərindən keçən tranzit suların ekoloji mühafizəsi məsələsində də beynəlxalq hüququn tələblərinə məhəl qoymur, beynəlxalq birlik isə buna göz yumur. Bütün bunlar da işxalçı Ermənistan dövlətinin Azərbaycanın təbiətinə qarşı həyata keçirdiyi və bütün region üçün ciddi təhlükə yaradan ekosid siyasətinin təzahürü kimi qiymətləndirilməlidir. Məhz bundan çıxış edərək hesab edirik ki, Ermənistan və Gürcüstan Respublikalarından ərazilərindən keçən tranzit Kür və Araz çaylarının çirkləndirilməsindən, Ermənistan tərəfindən Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərinin intensiv istismar olunması və təbii ekosistemlərin amansız və qərəzli şəkildə məhv edilməsindən, həmin ərazilərdə Azərbaycan Respublikasına məxsus zəngin faydalı qazıntı yataqlarının talan olunmasını da buraya əlavə etməklə vurduqları zərərin qarşılığında Azərbaycana ekoloji kompensasiyanın ödənilməsinin dünya təcrübəsindən istifadə edərək tələb edilməsi və beynəlxalq ekoloji təşkilatların bu işə cəlb edilməsi olduqca vacibdir.

Tohid Məmmədov,

AMEA A.A. Bakıxanov adına Tarix

İnstitutunun "Azərbaycanın Beynəlxalq Əlaqələri"

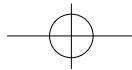
tarixi şöbəsinin dissertantı, AMİ-nin

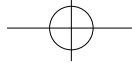
Sumqayıt filialının baş müəllimi

**MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
BEYNƏLXALQ CİNAYƏT POLİSİ
TƏŞKİLATI İNTERPOLUN ÜZVÜ KİMİ**

SSRİ-nin dağılması və onun tərkibində olan Respublikaların müstəqillik qazandıqdan bu respublikalar suveren hüquqlarının realizəsi kimi müxtəlif təşkilatlara üzv oldular. Belə Respublikalardan biri Azərbaycan və belə təşkilatlardan biri Azərbaycan Respublikasında İnterpolun Milli Mərkəzi Bürosudur. Cinayətkarlığa qarşı mübarizədə beynəlxalq əməkdaşlıq, müstəqillik qazanmış Respublikamız üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, Respublikamızın xarici ölkələrlə əlaqələri genişləndiyindən, cinayət törətmiş şəxslərin cəzadan gizlənmək imkanları xeyli artıb. Bundan əlavə Respublikamızın cinayətkarlıqla mübarizədə inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsindən istifadə etməsi məqsədə uyğundur. Belə bir şəraitdə cinayətkarlıqla mübarizədə beynəlxalq əməkdaşlığın əvəzsiz rolu vardır. Bu əməkdaşlıq müxtəlif formada o, cümlədən Beynəlxalq Cinayət Polisi Təşkilatı (İnterpol) çərçivəsində həyata keçirilir. Respublikamız bu təşkilatın üzvü kimi, bu əməkdaşlıqda iştirak edir və ona xüsusi əhəmiyyət verir.

Azərbaycan Respublikası 1992-ci ildə İnterpolun Baş Assambleyasının Dakar şəhərində keçirilən 61-ci sessiyasında bu təşkilata üzv qəbul olunmuşdur və Respublikamızda İnterpolun Milli Mərkəzi Bürosu Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinin strukturunun tərkibinə daxil olmaqla Baş İdarə səlahiyyətində fəaliyyət göstərir.

Azərbaycan Respublikasında İnterpolun MMB-su fəaliyyət göstərdiyi 20 ildən artıq fəaliyyət göstərməklə beynəlxalq cinayətkarlığa qarşı mübarizədə çoxsaylı uğurlara nazirliyinin tədbirlər planına uyğun olaraq 30 oktyabr 2013-cü il tarixdə MMB-nun 20 illik yubileyi təntənəli surətdə keçirilmiş həmin tədbirdə DİN-nin rəhbərliyi, İnterpolda əvvəllər xidmət etmiş əməkdaşlar və İnterpolun baş katibliyindən nümayəndələr dəvət olunmuşdur.

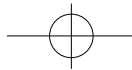
Azərbaycan Respublikasında İnterpolun MMB-si Respublikanın DİN-nin bütün strukturları və hüquq-mühafizə orqanları ilə Beynəlxalq cinayət polisi təşkilatı İnterpolla, onun baş katibliyi ilə qarşılıqlı fəaliyyət göstərir.

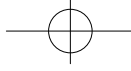
İnterpolun baş katibi Raymond Kendal 1997-ci il fevral ayının 16-da Narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı keçirilən 32-ci sessiyada iştirak etmək üçün Bakıya gəlmiş, ulu öndər Heydər Əliyevlə görüşmüşdür. Heydər Əliyev cənab R. Kendalın rəhbərlik etdiyi beynəlxalq təşkilatın Dünyada o cümlədən Azərbaycanda məşhur olduğunu nəzərə çatdırmışdır.

Ermənistan–Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin beynəlxalq aləmə göstərdiyi təsirdən söhbət açan R. Kendal bu münaqişənin aradan qaldırılmasına İnterpolun maraq göstərdiyini vurğulamış və həmçinin İnterpol əməkdaşlarının Azərbaycanla əlaqələrindən çox razı qaldığını bildirmişdir.

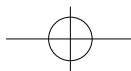
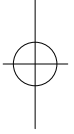
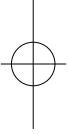
İnterpolun hazırda fəaliyyət göstərən baş katibi Ronald Nobl 2003-cü ilin may ayında, 6 oktyabr 2011-ci il , 22 noyabr 2011-ci il, 23 may 2012-ci il və 2011-ci ilin sentyabr ayında respublikamızda olmuş, prezident İlham Əliyevlə, Respublikanın DİN-nin və hüquq mühafizə orqanlarının rəhbərliyi ilə görüşmüş, görüş zamanı Azərbaycanda ictimai sabitliyin yüksək səviyyədə olduğunu yüksək qiymətləndirmişdir.

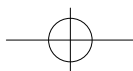
Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin layiqli davamçısı Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin məqsədyönlü daxili siyasəti – qanunçuluğa söykənən iş prinsipləri, hüquq-mühafizə orqanlarının səmərəli fəaliyyəti xalqın polisə olan etimadı və dəstəyi ölkədə cinayətkarlıqla, onun təzahürləri ilə mübarizənin yüksək səviyyədə davam etdirilməsinə, sabitliyin gələcəkdə də uğurla qorunmasına imkan verir.

Dövlətimizin əsas dayaqlarından olan daxili işlər orqanları ölkədə aparılan quruculuq işlərində də fəallıq göstərərək, dövlətin hüquqi və fiziki şəxslərinin mənafələrinin və mülkiyyətinin hüquqazidd əməllərdən qorunması, insanların azad, sərbəst yaşayıb işləməsi üçün lazımi şəraitin yaradılması istiqamətində üzərlərinə düşən vəzifələri layiqincə yerinə yetirməyə çalışırlar.

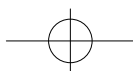
Nurlan Aliyev,
*Second Secretary, Strategic Studies Department,
Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan*

**INTEGRATION OF THE REPUBLIC OF
AZERBAIJAN TO THE WORLD COMMUNITY
(RELATIONS WITH EUROPEAN UNION)**

The present issue is devoted to one of the most actual topics of contemporary international relations research. After proclaiming its independence in the course of emerging challenges and geopolitical transformation, the Republic of Azerbaijan has started to form the concept of comprehensive relations with the European states, which paved the way for favorable political and economic cooperation with important global actor - European Union (EU). In search of new forms of bilateral relations with EU, the Republic of Azerbaijan during its development process has established all necessary institutes for constructive partnership cooperation, demonstrating its intention for integration to the common European policy, economy and security space.

The topic shows the necessity for conducting detailed research on cooperation between the Republic of Azerbaijan and EU. It analyzes the goals, tasks and scientific innovation; defines theoretical and methodological basis of research; indicates the list of used references; underlines scientific-practical importance of the work.

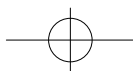
"EU policy in South Caucasus: establishment of diplomatic relations and beginning of setting up political cooperation of the Republic of Azerbaijan with EU" analyzes the EU approaches toward formation of its policy in South Caucasus. Furthermore, in the second paragraph the author makes research on the period from 1991 till 1996 related to the establishment and development of relations between EU and Azerbaijan. It also describes the position of EU in Nagorno-Karabakh conflict and its role in humanitarian and rehabilitation assistance activity in Azerbaijan.

"Intensification of cooperation between Azerbaijan and EU in political, economic, and in other fields of relationship" considers the questions of implementation in Azerbaijan the 1996 Agreement on Partnership and Cooperation (PCA). At the same time the author analyzes the integration tendencies and advantages of PCA, which has an influence upon bilateral cooperation from 1996 till 2004 during the formation of EU's Programme "Enlarge Europe: New Neighbors".

Process for further improvement of relations within "Enlarge Europe: New Neighbors" and "Eastern Partnership" Programmes reflects Azerbaijan's main orientation of European policy towards EU, after enlargement process in 2004 and presents interrelating political and economic interests of both sides during formation of "Eastern Partnership" Programme. Also it contains the issue of Energy Security, in which the author specifies the reasons of their appearance in EU's policy agenda and as a result describing EU - Azerbaijan 2006 Memorandum and 2011 Declaration on Energy field. In addition, it defines the role of Azerbaijan in TRASECA and INOGATE programmes, analyzing its geopolitical position as a transition hub in transportation of energy recourses from Caspian Sea region to European markets. Moreover it concentrates on economic relation between Azerbaijan and EU, shows statistical reviews on foreign trade and investment potentials.

The Conclusion includes outcomes of the scientific work, which contains author's analysis on current development in political and economic cooperation. At the same time, making long term forecast on perspectives of the further relationships, it is offered to point out the necessity for deeper integration of the Republic of Azerbaijan to the European Union. As an example, on 29 November 2013, within the Third Eastern Partnership summit in Vilnius, Azerbaijan and EU signed an agreement on visa regime facilitation.

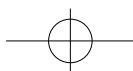
Нигяр Агакишиева,
Институт по правам человека НАНА

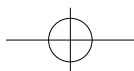
МЕЦАМОРСКАЯ АЭС КАК УГРОЗА БЕЗОПАСНОСТИ НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ

Расположенная в Армении Мецаморская АЭС, построенная в 1970 году, является одной из самых больших угроз для Южного Кавказа и Европейского региона. После разрушительного землетрясения 1988 года в Спитаке она была закрыта, однако в 1995 году, несмотря на международные протесты, деятельность станции была возобновлена, более того, был запущен второй реактор. По мнению экологов и ученых всего региона, сейсмоактивность данного района превращает эксплуатацию атомной станции в Мецаморе в крайне опасное предприятие даже в случае строительства реактора нового образца.

Вопрос о немедленном прекращении деятельности расположенной в сейсмически активной зоне Мецаморской АЭС неоднократно поднимался на Парламентской ассамблее. Если на АЭС произойдет серьезная авария, власти Азербайджана будут иметь меньше суток для проведения эвакуации населения из опасной зоны. Такая авария может уничтожить все живое на большей части Южного Кавказа.

По словам Ричарда Руссо, после землетрясения в Спитаке силой 6,9 балла по шкале Рихтера, которое унесло жизни более 25 000 человек, советские чиновники решили закрыть станцию. Однако экономическая блокада со стороны Азербайджана и Турции в ответ на незаконную оккупацию Арменией Нагорного Карабаха и 7-ми прилегающих районов создала условия, которые привели к открытию станции через семь лет, несмотря на экспертное заключение, что она должна оставаться отключенной. Он также отмечает, что не имеющая выхода к морю, Армения не имеет в краткосрочной перспективе альтернативы ядерной энергетике. Реактор Мецаморской АЭС обеспечивает около 40 процентов потребностей в электроэнергии Армении. А

попытки заменить его были безуспешны, как и усилия по поиску альтернативных источников энергии или по установке нового реактора с самыми современными элементами управления и системой резервного копирования пока оказались бесплодными.

Армения не скрывает, что намерена использовать Мецаморскую АЭС до 2016 года, а в дальнейшей перспективе даже до 2031 года. Учитывая большое число незначительных землетрясений за последние 10 лет в этой зоне, а также интенсификацию сейсмических процессов, о которой говорят исследования сейсмологов, в случае возникновения большой аварии на Мецаморской АЭС серьезно пострадает не только Армения, но и все страны Южного Кавказа, Ближнего и Среднего Востока.

Учитывая вышесказанное, следует донести до мирового сообщества, что Мецаморская АЭС – это реальная угроза многочисленным народам, проживающим на Южном Кавказе и соседних регионах. Необходимо активно поднять этот вопрос перед российской стороной, отвечающей за безопасность и эксплуатацию данной электростанции, поскольку катастрофа тут неминуемо скажется и на населении южных регионов России. Этот вопрос совместными усилиями Азербайджана, Турции, Грузии и других стран можно поднять на сессиях Генеральной Ассамблеи ООН, европейских и других международных структур. В свою очередь, международное сообщество должно понять степень угрозы от Мецаморской АЭС, тем более, сейчас, когда решается будущее всей атомной энергетики.

